

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

**ІНТЕГРАЦІЯ
СВІТОВИХ НАУКОВИХ ПРОЦЕСІВ
ЯК ОСНОВА СУСПІЛЬНОГО ПРОГРЕСУ**

МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної науково-практичної конференції

27–28 листопада 2020 р.

м. Київ

Київ
Інститут інноваційної освіти
2020

УДК 001(063):378.4 (Укр)
ББК 72я43
I73

*До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті),
надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.*

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

I73 Інтеграція світових наукових процесів як основа суспільного прогресу :
Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–28 листопада
2020 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної
інформатики НАН України. – Київ : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2020. – 152 с.

Матеріали конференції рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам, здобувачам
вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо¹.

Відповідальний редактор: С.К. Бурма
Коректор: П.А. Нємкова

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 001(063):378.4 (Укр)

© Усі права авторів застережені, 2020
© Інститут інноваційної освіти, 2020
© Друк ФОП Москвін А.А., 2020

Підписано до друку 02.12.2020. Формат 60х84/16.
Віддруковано з готового оригінал-макету.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Charter. Ум. друк. арк. 8,84.
Зам. № 0212/20-15. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., рос., анг.

Виготівник. ФОП Москвін А.А. Цифрова друкарня «Copy Art».
69095, Запоріжжя, просп. Соборний, 109. Тел.: (061) 708-08-80
Інститут інноваційної освіти: e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40.**

¹ Відповідає п. 12 Порядку присудження наукових ступенів Затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567; п. 28 Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності»; п. 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 р. № 882 «Про питання стипендіального забезпечення»

ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

А.А. Дмухар,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Рівненського державного гуманітарного університету
науковий керівник: **А.В. Гамза,**
кандидат педагогічних наук (доктор філософії),
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАТИВНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Одним із показників духовно та морально багатой людини є її мовленнєва культура, в якій проявляється інтелект людини, її цінності та життєві орієнтири. Сучасний період розвитку суспільства в Україні відкриває широкі перспективи для оновлення змісту освіти, що дає змогу виховувати розвинене і духовно багате покоління, та навчатися незалежно від місця і часу, тим самим забезпечуючи неперервність і максимальну гнучкість навчального процесу [2, с. 3–4].

Технологічність освіти стає все більш актуальною, оскільки накопичення знань і фактичного матеріалу не є першочерговим завданням сучасного освітнього процесу. Результати навчання мають являти собою не просто накопичення певного масиву знань, а й появу в учнів нових якостей та вмінь, для реалізації теоретичних знань на практиці.

Таким чином, технології навчання повинні включати в себе форми та методи навчання, які спрямовані на вироблення в учнів певних способів діяльності та які допоможуть їм швидко та ефективно діяти в критичних ситуаціях. Такі технології навчання є компетентнісно орієнтованими. Одними з таких являються мобільні технології [3, с. 21].

Мобільні технології – це широкий спектр цифрових і повністю портативних мобільних пристроїв (смартфонів, планшетних комп'ютерів, електронних книг тощо), що дозволяють здійснювати операції з отримання, обробки та поширення інформації [1, с. 113–114].

Ці технології забезпечують персоналізацію навчання, яку можна розуміти як більш глибокий рівень диференційованого навчання. Мобільні пристрої, зазвичай, власність учнів і тому знаходяться у їх розпорядженні протягом усього дня, а не лише під час уроків. Саме тому мобільні технології дозволяють у більшій мірі індивідуалізувати навчання окремого учня, створити умови за яких він матиме власні завдання, які враховуватимуть його здібності та нахили, інтереси та досвід, коли учень використовуватиме мобільний пристрій для виконання завдань (читання текстів, перегляду контенту із навчально-виховним змістом тощо) у зручний для нього час. Водночас термін «персоналізація» має й інший зміст, який пов'язаний із збиранням інформації про користувачів мобільними технологіями [5, с. 6–7].

Різні користувачі віддають перевагу різним способам та формам перегляду та засвоєння інформації (таблиці, графіки, тексти тощо). Тому розвиток персоналізованих технологій дозволять в майбутньому учням вільно обирати форму зчитування інформації. Ще один важливий аспект персоналізації навчання – різний темп засвоєння навчального матеріалу для учнів із неоднаковими здібностями.

Якщо застосування традиційних методів навчання та ІКТ, пов'язаних із стаціонарними комп'ютерами, дозволяло лише частково диференціювати темп викладу та засвоєння нової інформації для учнів з різними навчальними можливостями, то використання мобільних пристроїв помітно розширює межі швидкості викладу та засвоєння навчального матеріалу. Це пов'язано з можливістю їх використання за межами навчальних кабінетів та класів [6, с. 47–49].

Основне завдання вчителя, на уроках мовно-літературної галузі, створити умови для позитивного розвитку, психологічного комфорту, творчої реалізації учнів. Також вчитель має розвивати в учнів мовленнєву пам'ять, мовне чуття, тобто вміння наслідувати традиції використання мовних одиниць, створювати умови свідомого засвоєння учнями понять світоглядного характеру : мова і мислення; мова і дійсність; мова і мовлення, а з допомогою мобільних технологій цей процес стає зручнішим та ефективнішим [4, с. 765–766].

Таким чином, мобільні технології відповідають особистісно-орієнтованому підходу до навчання та підіймають його на якісно новий рівень. Миттєвий зворотній зв'язок досягається за рахунок використання мобільних програм або платформ (призначених для використання на мобільних пристроях та стаціонарних комп'ютерах), з метою прискорення оцінювання результатів навчання, відслідковування досягнутих результатів учнями.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р. С. Мобільне навчання – нова технологія професійної освіти XXI століття. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. № 20. 2012. С. 113–119.
2. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» від 21 лютого 2018 р. №87.
3. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua /.../ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 14.11.2020).
4. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Рекомендації щодо мобільного навчання URL: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/igo/> (дата звернення 14.11.2020).
6. Цінько С. Перспективи використання мобільних технологій як альтернативного засобу вивчення дисципліни «Українська мова». *Українська мова і література в школі*. 2015. № 3. С. 47–50.

І.А. Дуляк,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Рівненського державного гуманітарного університету

науковий керівник: **А.В. Гамза,**

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри теорії та методик початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

STORYTELLING ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТЕКСТОТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ (НА МАТЕРІАЛІ ВИВЧЕННЯ ДІЄСЛОВА)

Необхідною умовою формування соціальної активної і духовно особистості є оволодіння мовою як засобом спілкування. Останнім часом все більшої актуальності набуває дослідження граматичного поняття дієслово та процес текстотворення. Це пов'язано з тим, що у сучасній українській мові дієслово є однією з найпоширеніших груп слів, що описують різні процеси, які молодші школярі можуть спостерігати в навколишньому середовищі, відношення між особами, і зокрема їхню діяльність [3, с. 21].

Вивчення дієслова спрямоване на поглиблення уявлень молодших школярів про граматичне і лексичне значення слова, про специфіку української мови у напрямку словозміни та словоутворення, про їх синтаксичну роль у мовленні [5, с. 11–12].

На сьогоднішній день основним пріоритетом розвитку будь-якої країни є покращення якості освіти за допомогою новітніх технологій, які дадуть змогу зробити навчальний процес продуктивнішим, та відкриють широкі перспективи для оновлення змісту освіти, що дасть змогу виховувати розвинене і духовно багате покоління.

Сучасні діти багато часу проводять онлайн, реальне спілкування стає мистецтвом, якому потрібно навчати. Для цього чудово підходить метод Storytelling.

Storytelling – це жанр, що припускає вплив на аудиторію за допомогою історії з реальним сюжетом і персонажами. Вона може бути представлена в будь-якому вигляді: текст, відео, фото – і використовуватися в різних сферах, включаючи маркетинг [1, с. 6–7].

Цей формат можна порівняти з живим спілкуванням з читачем. Хороший розповідь, як захоплюючий фільм або книга, запам'ятовується і впливає на свідомість, формує довіру і почуття причетності. При цьому він не містить прямої реклами або закликів до дії, але мотивувати людину стає легше. Досягти таких результатів допомагають спеціальні прийоми розповіді.

Поняття походить від англійського слова storytelling, що переводять як «розповідання історій». Правильний сторітеллінг справляється з такими завданнями: обґрунтування і пояснення існуючих правил: їх автора і цілі створення; зберігання, систематизація та передача інформації про досягнення; підтвердження репутації: права вважатися кращим і заслуговує на довіру; створення мотивації; спонукання до продовження спілкування; формування лояльності суб'єкта [2, с. 188–189].

Результат якісного сторітеллінга – моментальне залучення і утримання уваги до кінця. Основна думка доноситься до читача або глядача шляхом викликаної симпатії або бажання наслідувати головному герою. Цікава історія має на увазі наявність наступних елементів: ідея; головний герой; проекція; структура; зв'язаність елементів; стиль. В ідеалі ідея сторітеллінга зрозуміла і повністю розкривається в ході розповіді. При цьому вона не обов'язково повинна бути пов'язаною з історією. Розповідь повинна бути наближеним до реальності, проливати світло на навколишнє, описувати існуючі проблеми і показувати можливі варіанти їх вирішення. На відміну від звичайного спілкування, коли історії розповідаються заради самого оповідання, сторітеллінг переслідує важливу мету – це створення у суб'єкта мотивації до певної дії [4, с. 10–11].

Завданням даного прийому є побудова зрозумілою ланцюжка «вчора-сьогодні-завтра», щоб в цьому людина прийшла до правильного висновку.

Отже, зважаючи на те, що найважливіше завдання вчителя, як і школи в цілому, створити сприятливі умови для формування точного, чіткого та лаконічного мовлення учнів, навчити їх використовувати мову як засіб для передачі думок та переживань, для відстоювання власної думки, можна заробити висновок про те, що вчитель повинен іти в ногу з часом, і щоразу вносити в урок щось нове та пізнавальне, пов'язуючи його із практичним використанням в майбутньому.

Використання сторітеллінгу – це один із найприродніших і водночас найефективніших способів надати навчальному процесу особливої якості, що допоможе вчителю досягнути ефективності під час роботи з учнями на уроках української мови.

Список використаних джерел

1. Бакунін М.С. Storytelling: головні правила і основні помилки. URL: <https://bakunin.com/storytelling/> (дата звернення: 14.11.2020).
2. Гич Г.М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського*. 2015. № 4 (51). С. 188–191.
3. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua /.../ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 14.11.2020).
4. Ткаченко А.В. Як написати Storytelling. URL: <https://www.lf-digital.com/blog/sales-technologis/kak-napisat-storitellingposhagovuj-plan/> (дата звернення: 14.11.2020).
5. Українська мова. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1–4 класи (Оновлена) 2017. С. 11–12.

С.С. Кабанюк,

викладач Черкаського державного бізнес-коледжу

ДИСТАНЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК НЕВІД’ЄМНИЙ СКЛАДНИК НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ПЕРЕДФАХОВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На сьогоднішній день епідеміологічна ситуація в Україні, усе більш стрімка комп’ютеризація в освіті, велика кількість інформаційних потоків, збільшення кількості годин на самостійне опрацювання формують нові вимоги та пріоритети, що висуваються до навчального процесу в цілому та у закладах передфахової вищої освіти зокрема.

Оскільки вищезазначені заклади надають право особам здобувати освіту на основі базової середньої освіти, повної загальної середньої освіти, профільної середньої освіти (незалежно від здобутого профілю), професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої освіти або вищої освіти, це визначає значну увагу до врахування вікових особливостей здобувачів, підвищення якості надання освітніх послуг, використання методів активного пізнання, підкреслення важливості самоосвіти, потребу в постійному самовдосконаленні та зумовлює значну увагу до дистанційних методів навчання.

Питання розвитку дистанційної освіти розкриваються у працях О. Андрєєва, Р. Деллінга, А. Кларка, Г. Козлакової, І. Козубовської, Д. Кігана, М. Мура, В. Олійника, Є. Полата, Г. Рамбле, М. Сімонсона, М. Томпсона, А. Хуторського, Сисоєвої С.О., Осадчої К.П., а статті І.Г. Власенко, А.А. Загородньої, О. В. Кареліної, К.Є. Рум’янцевої, О. Г. Корбут засвідчують, що

впровадження дистанційного навчання — це не тільки вимога сучасності для закладів вищої освіти, а й альтернатива заочної форми навчання, але позбавлена її недоліків. На жаль, ґрунтовних праць, що стосувалися б використання дистанційного навчання у коледжах, немає.

Відповідно до Закону України «Про фахову передвищу освіту» освітній процес у сфері фахової передвищої освіти — це інтелектуальна, творча діяльність, що провадиться у закладі фахової передвищої освіти та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які здобувають освіту, а також на формування гармонійно розвиненої особистості. [1]

Останнє десятиріччя визначило одним із видів інновацій у питанні ефективної організації освітнього процесу введення дистанційного навчання, тому коледжі мали врахувати не тільки вимоги щодо запровадження нових освітніх технологій (як це зробили інститути та університети у формі навчально-дослідницьких класів-кластерів, програм Microsoft IT Academy, Oracle IT Academy, Академії CISCO, Електронних навчальних курсів, Хмарних технологій тощо [2]), а й з урахуванням підготовки студентів на базі базової загальної середньої освіти, яким потрібно значно більшу увагу приділити у самоорганізації такого процесу.

Як свідчать джерела, більшість закладів передфахової вищої освіти України для розробки та впровадження дистанційного навчання використовуються певні платформи (Черкаський державний бізнес-коледж використовує, наприклад, Moodle), що пропонують різні види діяльності. Викладачі розміщують на платформі різний навчальний контент (робочі та навчальні програми, методичні вказівки для виконання самостійної роботи, посилання на електронні версії підручників та посібників, завдання, тести, матеріал до вивчення кожної теми — лекційний матеріал, плани проведення практичних та семінарських занять, завдання для студентів, які не можуть бути присутні через ізоляцію або самоізоляцію, мультимедіа, відео для кращого розуміння навчального матеріалу тощо).

Звичайно, що студентам не тільки важливо навчитися користуватися платформою, а й правильно організувати режим роботи, що підпорядкований загальному розкладу. На онлайновому занятті (використовуємо для синхронної взаємодії платформи Zoom, Skype) не тільки необхідно викладати матеріал, а й узгоджувати розуміння поставлених завдань, з'ясовувати проблемні моменти, що виникають під час опрацювання розміщеного матеріалу.

Отже, впровадження дистанційних методів навчання у закладах передфахової вищої освіти набуде все більшої популярності та поширення, оскільки при правильній організації і вимогах сьогодення забезпечить безперервність і якість освіти, розвиток різнопланових компетенцій, необхідних сучасному студенту в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06 червня 2019 року № 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2745-19> (дата звернення: 18.11.2020).
2. Загородня А.А. Впровадження дистанційних методів навчання у професійну підготовку майбутніх фахівців економічної галузі в закладах вищої освіти України. URL: <https://novaosvita.com/wp-content/uploads/2018/05/IntScRes-Kyiv-Apr2018.pdf> (дата звернення: 07.11.2020).
3. Корбут О.Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1123> (дата звернення: 15.11.2020).
4. Мотивація та навчальні навички учнів основної і старшої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення: 15.11.2020).

О.П. Мартинюк,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Рівненського державного гуманітарного університету
науковий керівник: **А.В. Гамза,**
кандидат педагогічних наук (доктор філософії),
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ УМІНЬ УЧНІВ 1–2 КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Впровадження засобів інформаційних технологій у навчання учнів початкових класів в Україні набуло статусу і стало одним із напрямів модернізації загальної середньої освіти. За роки незалежності України в галузі освітнього законодавства було прийнято низку законів та урядових постанов, які стали підставою для розроблення та впровадження сучасного змісту освіти. Застосування засобів інформаційних технологій в формуванні предметних умінь учнів 1–2 класів вийшло на якісно новий щабель розвитку, відповідно до європейських освітніх стандартів і зумовило переведення компетентнісної ідеї на рівень обов'язкової нормативної реалізації.

Зокрема, загальними положеннями Державного стандарту загальної середньої освіти підкреслюється пріоритетність формування предметних умінь учнів 1–2 класів засобами інформаційних технологій, але у змісті освітніх галузей компетентнісна ідея презентована нерівнозначно і не завжди системно. Так, освітні галузі навчання не орієнтуються на досягнення учнями компетентностей, а обмежується лише оволодінням знаннями, уміннями й навичками, достатніми для успішного оволодіння й забезпеченням неперервної освіти. При цьому вимоги до результатів навчання стосуються переважно предметних компетентностей, а увага

вчителів на необхідності використання засобів інформаційних технологій для формування предметних умінь учнів [5].

Проблема формування ключових, загально предметних та предметних компетентностей учнів завжди була у центрі уваги українських науковців – Т. Байбари, Н. Бібік, О. Біди, С. Бондар, М. Вашуленка, І. Гудзик, Л. Коваль, О. Локшиної, О. Онопрієнко, О. Овчарук, О. Пометун, К. Пономарьової, О. Савченко, С. Трубачевої та ін. Вченими розглянуто методичні аспекти формування предметних умінь в учнів початкових класів [4, с. 83].

Сучасна початкова школа не може залишатися осторонь від процесів модернізації освіти, які відбуваються нині в усьому світі, і в Україні зокрема. Початкової ланки освіти стосуються всі світові тенденції та інновації: особистісно орієнтований підхід, інформатизація, інтеграція, інформаційні технології. До них належить і компетентнісний підхід, поява якого пов'язана, насамперед, з кризою освіти, що полягає в протиріччі між програмовими вимогами до учня, запитами суспільства і потребами самої особистості в освіті. Адже довгий час у вітчизняній системі освіти домінував знаннєвий підхід, результатом навчання якого була сукупність накопичених учнем знань (як інформації), умінь і навичок [1, с. 5].

За чинними критеріями, учитель, як і раніше, оцінює знання, уміння, навички або нечітко прописані навчальні досягнення. Рівень же сформованості загальнонавчальних та предметних умінь учнів, якість знань (гнучкість, системність та ін.), самостійність оцінних суджень та досвід творчої діяльності учнів не визначається з причини відсутності розроблених завдань для їх формування й контролю.

Аналіз досвіду роботи вчителів свідчить, що традиційними педагогічними технологіями, розробленими для знаннєвого підходу, неможливо продуктивно формувати компетентності учнів. Отже, актуалізується проблема оновлення арсеналу педагогічних технологій, якими мають володіти вчителі, як процесуальною основою реалізації компетентнісного підходу до навчання [3, с. 12].

Орієнтація на досягнення компетентностей задає принципово іншу логіку організації навчального процесу, а саме формуванню предметних умінь учнів 1–2 класів засобами інформаційних технологій, логіку постановки й вирішення завдань і проблем, причому не тільки й не стільки індивідуального, скільки групового, парного, колективного характеру. Відповідно перед учителем, якщо він хоче в якості освітнього результату отримати предметні уміння в учнів класу, постає завдання не примушувати, а мотивувати їх до тієї чи іншої діяльності, формувати потребу у виконанні тих чи інших завдань, сприяти отриманню досвіду творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до знань і до процесу їх отримання [2, с. 31].

Отже, дуже складно передбачити, у якому світі житимуть сьогоднішні школярі, а особливо учні 1–2 класів, адже він так швидко змінюється. Проте

із впевненістю можна сказати, що їм потрібно буде вміти працювати над формуванням практичних умінь, співпрацювати та постійно вчитися. Уміння вчитися – це саме та навичка, яка стає у пригоді кожній людині. Адже у світі, який швидко змінюється, потрібно не відставати, а значить, уміти самостійно вчитися та розвивати себе та свої практичні вміння. Саме тому навчання у НУШ побудоване на дослідженнях з використанням різних інформаційних технологій: дитина самостійно шукає відповіді на запитання, осмислює вивчене, а вчитель їй допомагає їй у цьому.

Список використаних джерел

1. Базовий перелік засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів початкової освіти. Початкова школа. 2016. С. 5–7.
2. Буряк В.К, Бугрій О.В. Формування в учнів предметних умінь. Рідна школа. 2019. №2. С. 31–34.
3. Волобуєва Т.Б. Розвиток предметної компетентності школярів. Харків. Вид. група „Основа”. 2015. 112 с.
4. Нікітіна О.О. З історії розвитку проблеми формування загальнонавчальних умінь і навичок школярів // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. №1 (254). Черкаси, 2015. С. 83–87.
5. Про Концепцію загальної середньої освіти (12-річна школа): Постанова Колегії МОН України, Президії АПН України № 12/5-2 від 22.11.01 року.

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

М.М. Волосяк,

науковий працівник

Почаївського історико-художнього музею

СПЕЦИФІКА АРХІТЕКТУРИ ПРАВОСЛАВНИХ ХРАМІВ

Архітектура православного храму підпорядкована усталеним і традиційно-догматичним богословським ідеям, які беруть початок від часів Старого Завіту, активно розвиваються і вдосконалюються протягом усіх етапів життя і розвитку суспільства. Храм як цілісність покликаний втілювати уявлення християнської космогонії, що ґрунтуються на великій сумі теологічних текстів і концепцій. Кожен православний храм побудовано із підпорядкуванням програмним засадам організації сакрального простору, які чітко поєднуються з богословською символікою у межах східно-християнської релігійної традиції. Чітке й логічно акумульоване розуміння семантики архітектури православного храму допомагає розкрити глибинні смисли і засади архітектурної особливості і системи внутрішнього оздоблення.

Хрестокупольна храмова система ґрунтується на використанні форми хреста як конструктивної основи і символу. Хрест відомий у християнській структурі мистецтва як головний релігійний символ. Києво-руська традиція храмової хрестокупольності бере початок в архітектурі Візантії.

Конструктивні особливості використання хрестокупольної храмової архітектури базуються на основі форми квадрату: по кутах споруди проглядаються чотири стовпи, прямокутні простори, що продовжують чотири сторони квадрата під купольного центру і утворюють таким чином архітектурний хрест.

Храм, проаналізованого вище зразка може бути подовженим через збільшення кількості стовпів або ж розширеним завдяки доповненню бічними новаторськими додатками. Щодо кількості куполів на храм, то вона може варіювати від одного і навіть аж до тринадцяти куполів, при цьому кожен купол себе в собі якимось семантичним значенням і кодову просакральність з точки зору догматичної естетики.

Архітектура, як і будь-який інший вид мистецтва, має властиву їй професійну з проявами про сакральності мову, яка нерозривно пов'язана зі світоглядом людини. Саме тому сенс і значення архітектурної особливості православного храму прочитується як вміння і розуміння у сприйнятті вірянином усього того в що він щиро вірить.

Храм – вагомий сакральний символ, який перш за все прочитується як сприйняття прообразу Божого творення, земна форма зображення і пронесення крізь життєві роки незвіданого і невідомого Небесного вшанування і возвищення. Розташування храму, його архітектура, оздоблення, система розписів символічно втілюють те, що насправді зобразити неможливо.

Основні принципи архітектури храму, його внутрішньої структури і системи оздоблення присутні в згадках, фіксованих не лише у новозавітних апостольських текстах, але й означених ще у Старозавітному законі. Починаючи з IV ст. символіка храму починає пояснюватися, зокрема в «Історії Церкви», а детальне опрацювання символіки храму маємо в працях святих отців, творців канонів.

Символіка християнського собору вибудовувалась поступово. Старозавітна скинія, прообраз християнського храму, втілювала в своєму задумі ідею всього всесвіту, була космогонічним символом. Вона відтворена за образом, який зійшов на Мойсея на Синайській горі. А також одна із частин храму символізує підземне царство, шеол – простір померлих. Символіка старозавітної Церкви покликана була висловлювати передчуття приходу Христа Спасителя, тому ані скинія, ані храм Соломона, який був побудований на її подобу не могли висловити ідею Церкви у своїй абсолютній повноті.

Абсолюту цілісного значення храм набув лише з приходом у цей Земний світ Христа Спасителя, тобто із настанням вже нашої (християнської – М.В.) ери. Символіка ранньохристиянських храмів нам майже невідома. Потреба теоретично сформулювати догматичні засади та істини, і виробити літургійну символіку з'явилася із поширення єресей.

Перші християнські пам'ятки і тексти інформують нас про те, що храм повинен асоціюватися з кораблем із трьома входами-дверима, як нагадування про Святу Трійцю.

Образ корабля, особливо Ноевого ковчега часто використовується для символічного означення церкви і до сьогодення. Пам'ятаємо, що Ноїв ковчег був порятунком від морських хвиль, так і Церква, проваджена Святим Духом, є для християн прихистком в життєвських хвилях і бюрах. Тому поняття «корабель» трактується як середина храмового простору. Чотири опори купола генетично пов'язані з колесами «небесної колісниці», з чотирма вітрами, які згодом були ототожнені з диханням Духа Святого і відповідно з Євангеліями і самими євангелістами.

Символіка храму як небесного корабля часом отримує буквальну реалізацію в чудесах, де храми не лише плывуть небом, а й піднімаються в повітря разом з людьми, які там перебувають.

Такі чудеса абсолютно зрозумілі і сумісні з просторовим відчуттям «вертикального злету», що виникає в хрестокупольному храмі.

Храм трактується як образ вселенської Церкви, її основних принципів і укладу.

У «символі віри» Церква іменується «Єдиною, Святою, Соборною і Апостольською».

Святість церкви образно відображення в білизні стін храмів і сяйві золотих куполів, що обожнюють з сяйвом німбів святих. Соборність і апостольська спадкоємність виражається, зважаючи на ієрархічність церковного укладу, у центричності композиції, ієрархічній підпорядкованості архітектурних елементів храму, домінуванню під купольного простору.

Водночас є підстави стверджувати позиційне «Я» про просторову семантику храму як про абстрактний символ Церкви, як про образ, який дуже умовно пов'язаний з архітектурно-розпланувальною структурою.

Храм як прообраз Церкви належить до первісних еклезіологічних інтерпретацій моделей. З іншого боку, це в певному сенсі завершальний символічний образ хрестово-купольного храму, який у тій і іншій мірі включає в себе не лише візантійський, а й попередній йому культовий і міфологічний символізм.

Список використаних джерел

1. Словник українського сакрального мистецтва. (Колектив авторів). За наук. ред. чл.-кор. АМУ Михайла Станкевича. Львів, 2006.
2. Morgan, David. Visual Piety: A History and Theory of Popular Religious Images. Berkeley, Calif., 1999.
3. Plate, S. Brent, ed. Religion, Art, and Visual Culture: A Cross-Cultural Reader. New York, 2002.

А.А. Шевчук (Люднова),
здобувач вищої освіти ступеня магістра,
Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ТАНЦЮВАЛЬНОГО ТЕАТРУ

Анотація. У фокусі дослідження – тенденції розвитку сучасного танцтеатру в Україні. Визначено основні особливості танцювальних перформансів, зокрема наявність імпровізації виконавців; відсутність особи драматурга; створення декількох вимірів водночас – актор-глядач, автор-виконавець, глядач-глядач, автор-глядач; інтермедіальність та інтертекстуальність тощо.

Ключові слова: танцтеатр, імпровізація, інтертекстуальність, інтертекстема, метатеатральний.

Постановка проблеми. Питання тенденцій розвитку сучасного танцтеатру в Україні є малодослідженим. Науковці спорадично звертаються до вивчення сучасного танцю та постмодерністського драматичного театру. Разом із тим і питання інтермедіальності та інтертекстуальності сучасного танцтеатру не є дослідженими.

У сучасних танцювальних виставах змінюється позиція хореографа та танцівника. У виконавця з'являється можливість імпровізувати. Танець, беручи за основу філософські, літературні твори (наприклад, Мері Вігман, яка на своєму першому виступі в 1916-му танцювала не музику, а текст, яким була «Пісня до танцю», її улюблена частина книги «Так казав Заратустра» Ф. Ніцше), все більше прагне відтворювати певні сюжети не як імітацію реальних подій, а безпосередньо як особистий життєвий досвід, тим самим стираючи межі між хореографом і глядачем. Як і в театральному змінюється роль драматурга, у мистецтві танцю уже з другої половини 20 ст. також набуває нових іпостасей місце балетмейстера й танцівника в постановці. У виконавця з'являється право вибору, можливість імпровізувати, а танцювальний простір децентралізується, партія соліста вже майже завжди відсутня, глядач має змогу обирати, на чому зосереджувати власну увагу [4].

Стан дослідження. Про виставу танцтеатру, де залучається літературний текст можна говорити як про таку, що має інтертекстеми. Поняття інтертекстеми (мотиви, образи, елементи сюжетних схем) досліджується у драмі та літературі М. Шаповал, В. Мокієнко, К. П. Сидоренко, І. Младек, П. Дюрчо. Мар'яна Шаповал виділила різноманітні функції інтертекстеми: іронічну, композиційну, образотворчу, кодову, фатичну, прогностичну та ін. Є й прихильники іншої термінології: «текстові ремінісценції» (А.Є. Супрун), «(прецедентні) текстові ремінісценції» (Ю.Є. Прохоров), «прецеденті текст»

(Ю.М. Караулов, Г.Г. Слишкін), «прецеденті феномени» (В.В. Красних, Д.Б. Гудков, Ю.О. Сорокін), «прецедентні вирази» (В.Г. Костомаров, Н.Д. Бурвікова) [5, 120].

Поняття інтермедіальності, таким чином, тісно пов'язане з інтертекстуальністю, де “кожен текст є інтертекстом... кожен текст складається із цитат інших текстів” [2, с. 218]. А саме поняття “текст” розглядається нами у широкому сенсі, за Бахтіним, як “будь-який пов'язаний знаковий комплекс” [1, с. 297]. Тобто вистава танцювального театру це теж своєрідний текст, знаковий комплекс, який потребує свого дешифрування.

Основний виклад матеріалу. Для танцювально-театрального дискурсу України та Європи характерним є залучення фольклорних та міфологічних інтертекстом. Наскрізна архетиповість, відсилки до психоаналізу Юнга зустрічаються і в європейському танцтеатрі. Зокрема, у перформансах всесвітньовідомої хореографіні Піни Бауш, засновниці танцтеатру як окремого виду мистецтва.

Одним із найрозповсюдженіших прийомів сучасного танцтеатру в Україні є наявність у виставі автора як дійової особи. У більшості випадків вистава сучасного танцтеатру є дослідженням для хореографів власного “Я”, оточення та взаємовідносин із елементами медитативності. Тому спостерігається відмова часткова чи повна від посередництва драматурга. Танцювальна вистава почасти створюється завдяки колажу, який “складається під час репетиції із власних текстів чи з тих, що обрали” [6, 201].

Кожен із учасників вистави виступає не лише виконавцем чи актором, він намагається залишитися собою, пропускаючи зміст перформансу крізь себе. Так, у виставі «S.A.L.O» від київського Black O!Range Dance Theatre (2018) учасники крім того, що досліджують через рух та, частково, словесний складник, ключові концепти: хто такий українець, Україна, що таке бути вірним собі та як відновити те, що зруйновано, інколи спілкуються між собою про те, як хтось із них виконав своє соло, про те, якою може бути реакція глядача.

Завдяки такому прийому створюється декілька вимірів: актор-глядач, автор-виконавець, глядач-глядач, автор-глядач. Це питання досліджується багатьма науковцями. Зокрема, Юліуш Тишка вважає, що явище сучасного театру – це союз акторів і публіки, які спілкуються між собою та спільно створюють виставу, театр, відповідно, постає “живим” мистецтвом [6, с. 58].

Основною домінантою канви вистави є імпровізація, у «S.A.L.O» артисти перебувають у пошуках власних варіантів відповіді на питання “Українець - це...”, подекуди пропонуючи парадоксальні чи провокативні визначення: «Українець – це той, хто розмовляє російською», «...той, хто любить казки», «...хто не вміє обирати президента», «...хто вічно чекає». Так, перформер стає своєрідним мостом між глядачем та виставою, суспільними та культурними реаліями. Як зазначає Єжи Гротовський, “перформер – це

pontifex (верховний будівельник мостів, верховний жрець), який будує мости” [3, с. 215].

Ще однією з особливостей танцювального театру в Україні є існування в єдності сцени і глядацької зали, створення цілісного простору між глядачем та актором. Хореографи можуть виходити із глядацької зали, а не лише “традиційно” – з-за куліс, зав’язувати діалог із глядачами, ставити питання і, навіть, влаштовувати інтерактиви, що свідчить уже про присутність елементів хепенінгу в сучасному танцтеатрі. Так, простір сцени стає децентралізованим, а вистава дивує глядача появою сцен із локацій, які, на перший погляд, не є призначеними для танцювально-театральної гри. Завдяки цьому поняття “театр” і “життя” існують у нерозривній єдності та створюють нові метатеатральні рівні.

Видозмінюватися може і концепція часу. У виставі «S.A.L.O» зміщується часові рамки таким чином, що на початку спектаклю відбувається розмова хореографа, автора вистави Антона Овчіннікова з мистецьким критиком на тему поствражень фахівця про виставу, яка ніби уже відбулася. Так, відображається метаперсональність твору в іпостасі “ритуального” виступає критик. За дослідженнями сучасної драми Євгена Васильєва, до цього типу відносяться дійові особи, які, не будучи професійними театралами, розігрують на сцені різного роду ритуали і церемоніали. Другу іпостась метаперсональності науковець формулює як “театральний” (“професійний”) персонаж, до якого відносить акторів та інших людей театру (драматурги, режисери тощо), зображених в процесі театральної гри, репетиції, вистави. Зображення гри вистави почасти постає у постановці «S.A.L.O».

Протягом дії самої п’єси персонажі час від часу нагадують собі й одне одному, що вони – учасники дійства. Існування декількох реальностей водночас зумовлене тим, що виконавці позиціонують себе не лише, як танцівники, але й демонструють інші сторони буття: це і актори, які можуть розмовляти між собою поза основним полотном тексту вистави, це і люди, які звертаються почасти до глядача з ремарками. Таким чином, між глядачем і виконавцем стираються не лише просторові межі, але й умовності, постає лінійний зв’язок “актор-глядач”. Так, постать виконавця трансформується у посередника між глядачем та актором, реаліями виконання вистави і тим часо-простором, що представлений у ній.

Трансформується і підхід до танцювальної вистави, яка стає лабораторією. Один із прикладів такої лабораторії – робота хореографіні Ірини Клименко «Миготіння пам’яті», де серед інтертекstem постають пантоміма, елементи мови жестів та слова. Вистава присвячена парадигмі “батьки-діти”. Так, спостерігається одна із тенденцій розвитку сучасного танцтеатру в Україні – соло-перформанси.

Висновки. Відбувається руйнація традиційних “чистих” жанрів. Багата палітра текстів, елементи різних видів танцю, імпровізація як один із

основних складників, залученість автора вистави до неї або цілковита його відсутність, де кожен учасник творить спектакль тут і зараз, все це формує інтертекстуальну реальність. Танець існує як живий організм, якому характерна не вигадана чи продиктована автором постановочна вистава, а життєве реальне дійство. Так, для сучасного танцтеатру в Україні характерні інтермедіальність та інтертекстуальність.

Список використаних джерел

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / Михаил Михайлович Бахтин / Сост. С.Г. Бочаров; Текст подгот. Г.С. Бернштейн и Л.В. Дерюгина; Примеч. С.С. Аверинцева и С.Г. Бочарова. – 2-е изд. – М.: Искусство, 1986. – 445 с.
2. Даниленко Л.І. Лінгвокультурологічна характеристика прецедентності паремійного тексту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://movoznavstvo.org.ua/index.php?option=com_attachments&task=download&id=518].
3. Grotowski J., Performer [w]: Teksty z lat 1965-1969, Вроцлав, 1990. – 351 с.
4. Люднова А.А. Імпровізація у русі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://litakcent.com/2017/04/12/improvizacija-v-rusi/>].
5. Современное зарубежное литературоведение: Энциклопедический справочник / Под ред. И.П. Ильина, И. Е. Цургановой. – М., 1996. – 320 с.
6. Тышка Ю. Польский альтернативный театр начала 21 века против кризиса культуры / Под ред. М. Голачинской и И. Гушпита. Театр – пространство – тело – диалог. Исследования в современном театре / Пер. с польск. – Х.: изд-во “Гуманитарный Центр” / Григорьевна М. В., 2017. – 312 с.

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ.
ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

Г.С. Вальчук,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

науковий керівник: **С.В. Федоренко,**

доктор педагогічних наук, професор кафедри ТППАМ Національного технічного
університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

**ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ТА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
НЕОЛОГІЗМІВ АНГЛОМОВНИХ МЕДІЙНИХ ТЕКСТІВ У
ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ**

Початок ХХІ століття характеризується стрімким зростанням засобів масової комунікації (ЗМІ). Активний розвиток традиційних ЗМІ: радіо, телебачення, преси — поява і широке поширення інтернет-комунікації призвели до створення особливого медіасередовища, єдиного інформаційного простору, реалізованого на базі великого числа медіапотоків. Сучасні тенденції розвитку ЗМІ, безсумнівно, відобразилися на процесах утворення і поширення мовних новоутворень, особливості їх слововживання, характері і динаміці мовних процесів у сучасних англomовних медіа текстах [1, с. 69].

Основний обсяг виникнення лексичних новоутворень приходить сьогодні на сферу засобів масової комунікації. Тексти засобів масової інформації, як друковані, так і медіатексти, представляють сьогодні одну з найбільш активно розвинутих форм сучасної мови, а їх фактична чисельність набагато перевищує загальний обсяг мововикористання в інших сферах діяльності. При цьому доводиться визнати, що корпус медіатекстів, а відповідно і виникаючих у їх рамках мовних новоутворень, переданих в засобах масової інформації, постійно збільшується. Про це, зокрема, свідчить поява нових газет і журналів, що відповідають інтересам різних вікових, професійних і соціальних груп, особливо динамічно розвивається молодіжна

преса як в аспекті появи нових друкованих видань, так і в рамках мережових версій друкованих видань, появи онлайнових молодіжних публікацій [2, с. 605].

Концепція єдиного інформаційного простору визначає особливе значення засобів масової інформації з точки зору розуміння динаміки мовних змін, оскільки дозволяє ясно уявити багатогранну діяльність засобів масової інформації у вигляді чіткої, цілісної, єдиної системи, яка чинить величезний вплив на перебіг лінгвокультурних процесів [5, с. 39].

Зміни умов функціонування англійської мови і перетворення її у мову міжнародного спілкування сприяли процеси глобалізації. Сьогодні міжнародна англійська мова є політичною і культурною реальністю. Особливу роль у набутті мовою статусу міжнародного відіграє економічна і політична могутність розмовляючих нею народів. Відзначимо при цьому, що вже на початку ХХ століття економічні чинники мали вирішальне значення, а англomовні країни почали діяти в глобальному масштабі, чому сприяла поява і вдосконалення техніки зв'язку і виникнення великих транснаціональних корпорацій. Бурхливе зростання міжнародної торгівлі і поширення реклами було викликано розвитком конкурентоспроможних галузей промисловості і підйомом ділової активності. В цей же період саме англійська мова стала розглядатися як мова міжнародного спілкування, а вплив англomовної преси все більше і більше зростає [4, с. 82].

Наразі розширення сфери впливу англійської мови свідчить про інтенсивну інтеграцію та глобалізацію англomовної преси, що перш за все відбивається на протіканні мовних процесів, русі мовної норми у якісний бік мово використання. Очевидно, що в національних ЗМІ практично всіх країн світу спостерігається експансія зразків англomовної масової культури: Селена Гомес, Джастін Бібер, Тейлор Свіфт, Демі Ловато, Майлі Сайрус тощо — постійно оновлюваний список «селебрітіз», добре відомих масовій аудиторії як на Заході, так і в Україні.

Сучасність неможливо уявити без якісного і кількісного зростання відкриттів у самих різних сферах людської діяльності, тож виникають широкі можливості для поповнення лексичних систем мов, відповідно, це дає потужний імпульс для опису і систематизації великого потоку неологізмів, ідіом, словосполучень і значень, що обумовлюють появу самотійної сфери дослідження лексикології, неології. Необхідність визначити і систематизувати колосальний потік новоутворень і їх значень зумовило становлення самотійної галузі в лексикології — неології, яка розуміється як наука про неологізми, тобто такого пласта лексики, який характеризується «конотацією новизни». Таким чином, актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю вивчення особливостей перекладу неологізмів з англійської мови українською в зв'язку з постійним поповненням англійської

лексики на тлі поширення мови у постійно мінливому лінгвокультурному середовищі [3, с. 115].

Визначено, що неологізми які використовуються у текстах ЗМІ є зовсім новими лексемами, то єдиного і універсального способу їх перекладу не існує. Для відтворення цих лексичних одиниць засобами іншої мови виділено такі способи передачі неологізмів:

1. Транслітерація (36%).
2. Калькування (31%)
3. Експлікація (описовий переклад) (11%).
4. Прийом прямого включення (5%).
5. Модуляція (5%)
6. Конкретизація (5%)
7. Генералізація (5%)
8. Лексичний відповідник (2%)

Таким чином, з'ясували, що глянцеви журнали присвячені не тільки своїм першорядним завданням — мода, краса, стосунки, а й висвітлюють сферу інформаційних технологій. Неологізми комп'ютерних технологій здатні стати повноправними членами словників. До таких відносять терміни, що позначають користувачів (*avatar*), складові частини гаджетів (*belfie stick*), роботу з комп'ютером (*screenshot, bitcoin*), користування інтернетом (*twirt, to vlog, to google, e-tailer*).

Значна частина неологізмів цієї галузі є споконвічно англійськими словами або ранніми запозиченнями, що володіють високою здатністю до розширення лексико-граматичної парадигми.

У пункті «Залежність прийому перекладу лексичних і семантичних неологізмів від способу їх утворення» визначено, що основними способами перекладу неологізмів є: транслітерація (36%); калькування (31%); експлікація (описовий переклад) (11%); прийом прямого включення (5%); 5. модуляція (5%); конкретизація (5%); генералізація (5%); лексичний відповідник (2%).

Список використаних джерел

1. Андриенко В.П., Шеф Е.Ю. Специфика перевода неологизмов, представляющих повседневную жизнь человека. *Интернаука: научный журнал*. № 6(10). Часть 1. Москва:Изд. «Интернаука», 2017. С. 69–70.
2. Кольцова Е.А. Неологизмы английского языка XXI века. *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Теория языка. Семиотика. Семантика*, 2017. Т. 8. № 3. С. 604–613.
3. Корниенко В.В. Особенности формирования неологизмов в английском языке и способы их перевода. *Наука и современность*. Новосибирск: ООО «Центр развития научного сотрудничества», 2010. №4. С. 115–120.
4. Медиадискурс: новые явления и новые подходы: коллективная монография / Под ред. Н. А. Кузьминой. Омск, 2010. 262 с.

5. Полонский А.В. Медиа – дискурс – концепт: опыт проблемного осмысления. *Современный дискурс-анализ: повестка дня, проблематика, перспективы*: коллективная монография / под ред. Е.А. Кожемякина, А.В. Полонского. Белгород: ИД «Белгород», 2016. С. 37–51.

А.С. Докукина,

соискатель высшего образования степени магистра
Запорожского национального университета

научный руководитель: **В.В. Горлач,**

старший преподаватель кафедры славянской филологии
Запорожского национального университета

ЛЕКСИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МЕДИЦИНСКИХ ТЕРМИНОВ

Медицинская терминология представляет собой отдельный пласт лексики, который отличается от общеупотребительных слов структурно-семантическими, словообразовательными и стилистическими особенностями, что позволяет говорить об определенном месте этой группы в лексической системе языка. Медицинская терминология включает в свой состав слова и словосочетания, используемые специалистами для обозначения научных понятий в области медицины и здравоохранения. Термин представляет собой языковой знак, как и любое другое слово, имеет содержание, значение и форму. В отличие от общеупотребительной лексики значения терминов составляют научные понятия [1, с. 47–48].

В современном терминоведении выделяют ряд важных требований, которым должен соответствовать термин. К ним относят: точность, однозначность, соответствие нормам литературного языка, краткость, отсутствие эмоциональной экспрессивности, мотивированность, системность. Данные требования определяют идеал, которому должен соответствовать термин. На самом же деле существует множество терминов, которые успешно выполняют свою функцию, но не соответствуют перечисленным условиям. Рассмотрим дискуссионные вопросы, связанные с этими требованиями.

Говоря о требовании однозначности, Т. Данькова, например, опровергает корректность этой нормы по причине того, что во многих терминосистемах полисемия является привычным явлением [2, с. 11]. Сегодня общепринятым является мнение, что однозначность – это скорее тенденция, чем обязательное условие, которому должна соответствовать любая терминосистема. Следует обратить внимание и на то, что даже в пределах одного терминопольа термин может иметь не одно лексическое значение [3, с. 58].

Всякий профессиональный язык в процессе функционирования может приобрести некоторые грамматические, стилистические или другие языковые особенности, что впоследствии приведет в специальной сфере общения к возникновению профессионализмов. Для этого необходимо разграничивать слова, представляющие профессиональную норму, от слов, не отвечающих нормам литературного языка.

Также ошибочно говорить об обязательности требования краткости терминов. Это требование может даже противоречить требованиям точности или системности. А. В. Суперанская отметила: «термин не есть обиходное слово, и точность в нем важнее краткости. В связи с этим нельзя рассматривать многословность термина как его недостаток. Если какое-либо понятие обозначено с помощью фразы, состоящей из группы хорошо согласующихся друг с другом слов, это и обеспечивает системность термина, и показывает связь данного понятия с другими» [4, с. 131].

Требование мотивированности также является дискуссионным. Под мотивированностью понимается семантическая прозрачность такого слова, из которого не сложно вычленить его значение. Важным признаком мотивированности есть его системность – отражение в структуре термина связи называемого понятия с другими понятиями и места этого понятия в данной понятийной системе [5, с. 44]. По мнению А. В. Суперанской, полностью мотивированных терминов не существует из-за вторичности терминов по отношению к общей лексике и того, «что каждое понятие характеризуется разными признаками, а в его имени отражается лишь один, при этом не всегда ведущий» [4, с. 89].

Таким образом, на основе анализа научной литературы можно сделать вывод, что важнейшими лексическими признаками медицинского термина, как и любого другого термина, который является частью данного языка, считается соотнесенность его с определенным научным понятием, точность и системность. Остальные требования мы рассматриваем как желательные, но необязательные. Саму терминологию считаем составной, самостоятельной, но не обособленной частью литературного языка.

Список использованных источников

1. Величкова С.М., Таранова Е.Н. Структурно-семантические особенности медицинской терминологической лексики (на материале немецкого языка). *Вопросы журналистики, педагогики, языкознания*. 2012. № 18. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/strukturno-semanticheskie-osobennosti-meditsinskoy-terminologicheskoy-leksiki-na-materiale-nemetskogo-yazyka> (дата обращения 18.11.2020).
2. Данькова Т.Н. Русская терминология растениеводства: история становления и современное состояние: автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.01 Воронеж, 2010. 44 с.
3. Даниленко В. П. Русская терминология: опыт лингвистического описания М. : Наука, 1977. 243 с.

4. Суперанская А. В. Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: вопросы теории. М. : Либроком, 2012. 248 с.
5. Лантюхова Н. Н., Загоровская О. В., Литвинова Т. А. Термин: определение понятия и его сущностные признаки. *Современные проблемы гражданской защиты*. 2013. № 1 (6). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/termin-opredelenie-ponyatiya-i-ego-suschnostnye-priznaki> (дата обращения 19.11.2020).

UDC 801

S.V. Efremov,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer of the Department of Foreign Language
Kharkiv National University of Pharmacy

INFLUENCE OF ENGLISH WORDS ON DEVELOPMENT OF SPEAKING SKILLS OF A LEARNER

Summary. Vocabulary knowledge is viewed in article. Several factors which influence on learning of new words are considered in article. Recommendations for effective vocabulary are studied in article. Different processes of vocabulary acquisition are paid attention to in article. Phonological aspects are examined in article.

Keywords: to be associated with, certain, lexical, comprehensive, to express, obstacle.

Formulation of problem. Vocabulary knowledge plays important role in English learning. Knowing words and word – combinations let a learner make up sentences and questions in an oral way to achieve an objective of speaking English orally.

State of research. Analyzing different sources of references we concluded that over century, the scientific articles discovered the problem of usage of English vocabulary and paid attention to matters of the development of passive and active vocabulary in a second language (Laufer B); Vocabulary acquisition (Meara P.); Vocabulary and language teaching (Carter R., McCarthy M.); Assessing vocabulary (Read J.); Learning vocabulary in another language (Nation I.); Vocabulary learning strategies (Schmitt N.); How to teach vocabulary (Thorburry S.); Second language vocabulary growth (Webb S.).

Analysis of basic material. Learning vocabulary is important part of the foreign language learning because, vocabulary learning demands the learners' competence in both theory and practice. First of all, vocabulary learning is essential as it is a vital indication of language proficiency (learning any foreign language is fundamentally associated with vocabulary knowledge, the shortage of vocabulary items obstructs the process of second language learning). Secondly, learning without having adequate vocabulary knowledge makes learners not show the desired results in language learning process and its competence. Thirdly, lack

of vocabulary knowledge hinders the real communication of learners to a great extent (it is predictable that learners should have the appropriate vocabulary knowledge). Fourthly, learners have to use certain techniques and strategies for achieving certain proficiency of vocabulary knowledge [1, pp. 407–408].

Every single influence of vocabulary knowledge on language learning focuses on its relationship to reading comprehension and academic achievement. First of all, significant correlations between measures of vocabulary knowledge and reading comprehension assessments. Secondly, vocabulary knowledge was a predictor of academic achievement, Thirdly, vocabulary knowledge influences both reading comprehension and academic achievement (such achievement is based on performance in courses that demand a considerable amount of writing) [2, p. 12].

Vocabulary knowledge is often viewed as a critical tool for second language learners:

- Limited vocabulary in a second language impedes successful communication;
- Lexical knowledge is central to communicative competence and to the acquisition of a second language;
- Relationship between vocabulary knowledge and language use as complementary (knowledge of vocabulary enables language use and conversely, language use leads to an increase in vocabulary knowledge);
- Acquisition of vocabulary is essential for successful second language use and plays an important role in the formation of complete spoken and written texts;
- Learning vocabulary items play a vital role in all language skills (listening, speaking, reading, and writing);
- Acquisition of an adequate vocabulary is essential for successful second language use (without an extensive vocabulary, we will be unable to use the structures and functions we may have learned for comprehensible communication);
- Second language readers rely heavily on vocabulary knowledge and the lack of that knowledge is the main and the largest obstacle for readers to overcome (a learner has a meaning or concept that he wishes to express, he needs to have a store of words from which he can select to express this meaning or concept);
- Large vocabulary is of course essential for mastery of a language;
- Vocabulary system is perceived to be a cause of difficulty by learners;
- Vocabulary does not have rules, learners may follow to acquire and develop their knowledge (what rules are applied or which vocabulary items should be learned first);
- Vocabulary is countless and unmanageable component in the learning of any language (tens of thousands of different meanings);

- Second language acquisition is as essential matter of learning vocabulary. [3, pp. 22–23].

There is common misconception regarding vocabulary as an individual's vocabulary which can be measured by certain number of words, a learner can understand and use. This is the breadth of vocabulary knowledge. However, to measure the depth of vocabulary knowledge, a broader definition also includes a focus on areas such as multiple meanings of words (homonyms), shades of meaning, figurative language, and relationships between words (synonyms, antonyms, analogies) [15].

Vocabulary mastery is a key skill that should be developed through the language acquisition process and this development is directly related to a learner's vocabulary level [9, pp. 21–22].

Learning of new words is influenced by several factors such as: 1. Frequency of occurrence of the word; 2. Care provision; 3. Prior knowledge and 4. Order (progress occurrence happens from initial to final – from superficial to deep – various stages of vocabulary learning) [4].

Some recommendations for effective vocabulary must be utilized:

1. Provision of definitions or explanations for a focused, small number of words.
2. Previewing of target words.
3. Visual aids and cues supply.
4. Frequent verification for understanding learned material [16].

From the point of view of psychology, vocabulary acquisition involves three different processes:

1. Input: The words are retained in short-term memory, depending on the depth to which the entry is processed, this happens in circumstances of attention and then goes to storage.
2. Storage: Information is stored in semantic fields, and elements are organized by associating phonological similarities: structure, accent, sounds and images with words to achieve retention.
3. Recovery: Words are searched for and retrieved quickly over process of revision and learning.

One should point that these processes have several primordial systems for working in vocabulary section related to attention of learners using terms and phonological aspects:

- *Types of vocabulary.* Which are classified according to the frequency of its application.

- *Usual vocabulary.* Set of terms that are used on the street or in a daily life's speaking, it consists of common words used by any English native speaker. It is composed of 12,913 words, which are necessary in basic education.

- *Common vocabulary.* Those words include usual vocabulary. it is normally used in almost all the aspect of life and it could be used in family environment,

cultural or even social aspects. This vocabulary consists of 1,971 words. This kind of vocabulary is the most used in educational tasks.

- *Fundamental vocabulary*. This type does not contain any problem. It is composed of 210 words with a frequency that can be understood in different and special atmospheres [4].

- *Expressive vocabulary*. It represents words, a learner actively uses when talking, writing or communicating.

- *Receptive vocabulary*. It represents words that a learner understands based on context and background experiences but may not necessarily use in his or her own speaking or writing [15].

Every single learner has to try to speak English in an oral way by using vocabulary. He will always face some problems coming his way: 1. Inhibition, 2. Lack of topical knowledge.

Inhibition: Learner is worried about making mistakes [5, pp. 36–37].

Lack of topical knowledge: Learner cannot remember anything to say and they do not have any motivation to express himself [5, pp. 36–37].

Lack of proper vocabulary: Next problem learners come across is that learners often have to search for an appropriate word. They do not find a word to fit into the context/content. This is because of lack of exposure to a variety of vocabulary. This also leads to failing in communicating fluently in English language, which again leads to losing confidence and lack of motivation to speak. As a result, learners make an excessive overuse of different words and different word – combinations in their speech and conversation or give incomplete statements.

Lack of confidence: A constant practice and patience are necessary to learn English language. Learners believe that it is not possible to achieve fluency or master the language. This lack of confidence prevents them from learning speaking skills. *Improper listening skills*: The central role of listening comprehension in the second/foreign language acquisition process is now largely accepted. Listening plays an extremely important role in the development of speaking abilities. Usually, one person speaks and the other responds by way of listening process. In fact, during interaction, every speaker plays a key role – as a listener and a speaker. If one cannot understand what is said, one is certainly unable to respond. So, speaking is closely interwoven with listening skills.

Poor non-verbal communication: Oral communication involves a very powerful non-verbal communication system which sometimes contradicts messages provided through the verbal listening channel.

Lack of knowledge of the non-verbal communication system of the target language usually results in the inability to pick up non-verbal cues by learners which often results in misunderstanding.

Anxiety: Speaking Second/Foreign language in public, especially in front of native speakers often leads to anxiety. Sometimes, extreme anxiety results in the learners being tongue-tied or lost for words in an unexpected situation leading to

discouragement and a general sense of failure in the learners. Adults are very anxious over making mistakes in whatever they say. If they make mistakes would be a public display of ignorance which would be an obvious occasion of losing face. This is one of the major factors for the inability to speak in English [8, p. 3].

In order not to make any mistakes and to have motivation, a learner has to:

- Utter English speech sounds and sound patterns;
- Use word and sentence stress, intonation patterns;
- Select appropriate words and sentences according to proper social group, situation and subject matter [6, pp. 20–21];
- Understand questions and vocabulary related to areas on immediate personal relevance;
- Give basic personal and family information;
- Catch questions in different grammar tenses and attempt to answer them using basic structures [7, p. 128];
- Communicate other people using vocabulary;
- Develop speaking skills applying strong vocabulary;
- Know more words if learner learns them steadily [10];
- Utter words/sentences in front of the mirror;
- Read books loudly can also gradually surmount obstacle;
- Use a list of frequently used words and ask himself question in an oral way. [11, p. 298];

One cannot forget about levels of vocabulary size needed for every single learner:

- 3000 words to successfully engage in a simple conversation [12];
- 5000 words [13, pp. 316–323];
- 8000 words. [14, 15–30];

Conclusions. So, English vocabulary gives a learner possibility of using amount of words and word – combinations to construct English sentences and questions in the course of conversation with different people. Vocabulary learning affects a learner heavily by making him repeat known words and word – combinations and learn additional new words and word – combinations to use them constantly without making or making mistakes to improve his way of speaking better day by day to achieve his objective to learn to speak English in an oral way. Vocabulary, grammar stand side by side and they cannot exist separately. One depends on other. Without grammar, a learner cannot make up sentences and questions. Without vocabulary, a learner cannot use words and word – combinations.

References

1. Khan, Raja Muhammad Ishtiaq and Radzuan, Noor Raha Mohd and Shahbaz, Muhammad and Ibrahim, Ainol Haryati and Mustafa, Ghulam, The Role of Vocabulary Knowledge in Speaking Development of Saudi EFL Learners (March 27, 2018). Arab World English Journal (AWEJ) Volume 9. Number 1. March 2018, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3151128> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3151128>
2. URL: <https://benthamopen.com/contents/pdf/TOALJ/TOALJ-2-11.pdf>
3. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/4392/5b63bf73a1df2bf5c4e54b48a15a26f8fd8a.pdf>
4. URL: <https://www.efdeportes.com/efd221/influence-of-vocabulary-acquisition-in-english.htm>
5. URL: <http://ijreeonline.com/article-1-38-.pdf>
6. Eleana Liseth Gutierrez Rodriguez, Hellen Hayde Zuniga Hernández, Jeyling del Carmen Medina Guerrero (2017). Analysis of the factors that influence the lack of speaking skill in students of tenth grade at Salvador Mendieta Cascante School during the second semester of 2017. FINAL REPORT OF GRADUATION SEMINAR RESEARCH Managua, January 23th, 2017. – pp. 20–21.
7. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1144398.pdf>
8. URL: <https://www.ijert.org/research/teaching-english-as-a-second-language-factors-affecting-learning-speaking-skills-IJERTV1IIS7046.pdf>
9. URL: <http://manglar.uninorte.edu.co/bitstream/handle/10584/7483/maria-eugenia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
10. URL: <https://www.worddive.com/blog/words-will-get-you-far-why-is-vocabulary-acquisition-so-important-in-second-and-foreign-language-learning/>
11. URL: <https://www.academicresearchjournals.org/IJELC/PDF/2015/December/Sriprabha.pdf>
12. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10936-020-09720-9>
13. Lauren B., Nordman M., (1998) What percentage of text-lexis is essential for comprehension? Special Language: From Humans Thinking to Thinking Machines. – pp. 316–323.
14. Laufer, B., Ravenhorst-Kalovski, G. (2010). Lexical threshold revisited: Lexical text coverage, learners' vocabulary size and reading comprehension. Reading in a Foreign Language, 22(1). – pp. 15–30.
15. URL: <https://www.lexialearning.com/resources/white-papers/oral-language>
16. URL: https://pubs.asha.org/doi/full/10.1044/2018_JSLHR-L-17-0368

Я.О. Коваленко,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

КЛЮЧОВІ КОНЦЕПТИ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ЙОГА-БЛОГУ (НА МАТЕРІАЛІ БЛОГУ «YOGA WITH ADRIENE»)

Анотація. Статтю присвячено дослідженню основних концептів сучасних англomовних блогів про йогу. Авторкою було проаналізовано блог *Yoga with Adriene* та визначено основні концепти англomовної блогосфери.

Ключові слова: концепт, концептосфера, структура концепту, лінгвоконцепт, йога, блог.

На сучасному етапі спостерігається значний інтерес дослідників-лінгвістів до спортивної термінології. Спорт є значущим аспектом життя людини. Спортивні події привертають увагу мільйонів уболівальників по всьому світу і часто стають темою обговорень. Однією з різновидів спортивного інтернет-дискурсу є інтернет-блог.

Окрім того, сучасний науковий світ виявляє зацікавленість проблемою функціонування мовних одиниць в аспекті взаємодії мови, людини і культури. Дослідження змісту мовного знака сьогодні набувають все більшої популярності. Варто зазначити праці В. Карасика [1], І. Стерніна [1], З. Попова [2]. Тож у 90-ті ХХ століття у рамках когнітивної лінгвістики з'являється нова галузь – лінгвоконцептологія, яка базується на вивченні концептів. «Концепти є тими ідеальними, абстрактними одиницями, якими людина оперує у процесі мислення. Вони відображають зміст отриманих знань, життєвого досвіду та результати пізнання людиною навколишнього світу у вигляді певних одиниць» [2, с. 44].

Метою статті є дослідження основних концептів сучасних англomовних блогів про йогу на матеріалі блогу *Yoga with Adriene*.

Людина мислить концептами, і ці думки проходять крізь призму філософських, етнічних, міфологічних, релігійних, національно-культурних, психологічних та інших позалінгвістичних факторів, що відображають складний характер концепту. Концепт є своїм унікальним посередником між словом і дією. Розуміння природи певного концепту необхідне, оскільки при його дослідженні цілком природно виникає структура цілого роду понять, термінів і особливостей їх існування й функціонування, які нерозривно існують із досліджуваним концептом [2, с. 84].

Наприклад, відомий теоретик В. Карасик вважає концепти первинними культурними утвореннями, виразом об'єктивного змісту слів, які мають сенс

і тому трансльовані в різні сфери буття людини, зокрема, у сфери понятійного, образного та діяльнісного освоєння світу [1, с. 102].

Сьогодні широкого розвитку набули інтернет-блоги, які теоретично та практично розкривають суть спортивної концептосфери, демонструють ефективне використання засобів спорту для фізичного та психологічного розвитку особистості.

За визначенням Б. Гуннарсона: «Блог (скорочення веб-журналу) – це інтернет-журнал або інформаційний веб-сайт, який відображає інформацію у зворотному хронологічному порядку, при цьому перші повідомлення з'являються вперше. Це платформа, де автор чи навіть група авторів діляться своїми поглядами на окрему тему [3, с. 69].

Нами було проаналізовано блог *Yoga with Adriene* [5], який нараховує майже 2,5 мільйона підписників та є безперечним лідером в йога-світі YouTube.

Комунікативні ролі в йога дискурсі даного блогу просторі та характеризуються варіативним потенціалом і можливістю їх сумісності, наприклад: коуч – фоловер, фоловер – професіонал, коуч – вчорашній фоловер, коментатор – коуч в минулому, коуч зараз та ін. Крім того, йога-блогу властива принципова незавершеність, тому що подія може бути центром обговорення тривалий час, набуваючи додаткових деталей, «обростаючи» здогадками і тлумаченнями, стаючи формою міфологізації, а також будучи джерелом інтертекстуальності. Для даного йога-дискурсу характерна реалізація декількох домінантних концептів, до яких, без сумніву, можна віднести концепт «yoга», на який в історичному процесі розвитку yoга концептосфери надбудовується система підлеглих йому концептів, що дозволяє вважати концепт «yoга» гіперконцептом. Так, концепт «yoга» не існує без «training», але також пов'язаний і з концептом «freedom». Так відбувається тому, що заняття йогою в його первісному розумінні – добровільна діяльність, що реалізується людиною у вільний час і визначається її волею. Ці ознаки властиві багатьом видам спорту. До того ж «yoга» дискурс включає і концепт «beauty», який обумовлюється в своєму функціонуванні все з тією ж «yoга».

Наприклад: «*PERSONAL YOGA TRAINING. The services of personal yoga trainers are now used by people of all levels of training, age groups and social status. A personal yoga training program and an individual approach is the most effective way to improve your health and level of physical fitness, as well as achieve the goals that you set for yourself*» [5]. У наведеному прикладі основне змістове навантаження припадає на лексеми і лексичні поєднання *trainers, people, groups, social status*, які входять в ядро концепту «training», одночасно будучи компоненти концепту «health». Необхідно також підкреслити, що ціннісний шар концепту «training» збагачується за рахунок звернення продуцента рекламного дискурсу до відбиття особистісного підходу до кожного клієнта

(*personal yoga training program* та *individual approach*), до поняття ефективності (*effective way*).

Таким чином, в цьому визначенні узагальнені не тільки основні ознаки, а й осмислені смислові зв'язки з іншими когнітивними структурами. Відзначимо також, що концепт «йога» характеризується амбівалентністю, тому що «йога» для коуча включає в свою концептосферу не тільки свободу, а й несвободу (роботу), яка характеризується, в тому числі, і як залежністю, негативністю і в цілому вторинністю до незалежної і позитивної, вільної йоги. Для концепту «йога» облігаторними є наступні семіотичні ознаки: 1) відмежованість, яка розглядається з точки зору просторових (кімната, йога-студія) і тимчасових (фіксування тривалості заняття); 2) невизначеність результату як важливий параметр всіх занять йогою і спортом в цілому: невизначеність результату створює емоційну напруженість і диктує певну комунікативну поведінку фоловерів йога-блогу; 3) відсутність опозиції «продуктивність VS непродуктивність», характерне для йоги (відсутній матеріальний результат – грошова або інша компенсація в якості нагороди); 4) наявність правил у вигляді жорстких або нежорстких норм; 5) наявність опозиції «віра vs удавання» в рамках комунікативної поведінки мовної особистості суб'єктів йога-комунікації, яка детермінована типом занять йогою (аматорська vs. комерційна).

Концепт «йога» в рамках спортивного дискурсу передбачає розвиток фізичних здібностей і доведення їх до досконалості в ході тренувань, що включає в концептосферу поняття «training» і його різні значення, а також поняття професіоналізму.

У наступному прикладі «*Choose a club near your home or work. Build your schedule of regular yoga training based on your rhythm of life and you will achieve good results: health, beauty and movement will become integral companions of your life!*» [5] додатковими компонентами, що підсилюють сугестивність висловлювання, стають лексичні поєднання *rhythm of life, regular yoga training, good results*, які, зрозуміло, акцентують увагу реципієнта на елементі змагальності, присутньому в даному повідомленні. Крім того, звертає на себе увагу лексема *movement*.

Йога-дискурс розуміється з позицій його жорсткої організації, що відображає в цілому і організацію самої тренувальної діяльності, до того ж блог, представляючи собою соціальний інститут, передбачає певну системність і структуру, дії на підставі власних цінностей, норм, правил, санкцій. Важливий також і компонент традиційності, що характеризує даний концепт у йога-дискурсі, тому що блог транслює традиції минулих прикладів тренувань, детально планується. Високий ступінь організованості йога-занять корелює зі ступенем їх інституціоналізації. Концепт «йога» виявляє певні кореляції зі складовими блогу як громадської діяльності. М. Головчак

вивчає блог як «інституційну освіту, в якому виділяються організаційна, технічна, символічна і освітня сфери» [4, с. 121].

У спортивному дискурсі значима реалізація декількох домінантних концептів, серед яких «yoga» займає одне із значущих місць. Опис його семіотичних ознак призводить до висновку про те, що він тісно пов'язаний з концептами «beauty», «freedom», які підпорядковані йому. Відзначимо, що концепт «yoga» значимий в дискурсі англомовних блогів не лише в плані вербалізації в ньому концептуальних компонентів, але і в плані реалізації прийому мовної гри, що частково відображає його семіотичні ознаки – перш за все, невизначеність результату та відсутність опозиції «продуктивність VS непродуктивність». Тим самим, йога-дискурс відображає тісний зв'язок когнітивних структур і можливостей їх реалізації в комунікативному процесі для збільшення ступеня його ефективності. Йога-дискурс аналізованого блогу являє собою синтез ознак інституційного та професійного дискурсів, при цьому специфіка його полягає, перш за все, в тій суб'єктивній оцінності, якою супроводжується вербалізація будь-якої спортивної події.

Список використаних джерел

1. Антология концептов : [под ред. В.И. Карасика, И.А. Стернина]. Том 1. Волгоград: Парадигма, 2005. 352 с.
2. Попова З.Д. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях. Воронеж: Изд-во Воронеж, ун-та, 2000. 300 с.
3. Gunnarsson B.-L. Professional Discourse. Cornwall: MPG Books, 2009. 275 p.
4. Holowchak, M.A. Philosophy of Sport: Critical Readings, Crucial Issues. N.J.: Pearson Education, 2002. 517 p.
5. Yoga with Adriene. URL: <https://www.youtube.com/user/yogawithadriene>

Є.А. Кучеренко,
соискатель высшего образования степени магистра
Запорожского национального университета
научный руководитель: **В.В. Горлач,**
старший преподаватель кафедры славянской филологии
Запорожского национального университета

ГРАНИЦЫ АБСТРАКТНОГО И КОНКРЕТНОГО В ИМЕНАХ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ С ОТВЛЕЧЕННЫМ ЗНАЧЕНИЕМ

Имена существительные с отвлеченным значением, их семантические, лексические и структурные особенности всегда привлекали особое внимание современных и отечественных лингвистов. В научных работах XIX века можно найти лишь фрагментарную информацию об образовании, употреблении и лексическом своеобразии абстрактных имен. Благодаря трудам Н.М. Шанского, В.В. Виноградова, Н.Т. Дегтяревой, А.Г. Николаева начинается активный и подробный анализ абстрактных слов в XX веке. Языковеды уделяют особое внимание детальному рассмотрению функционирования и факторам формирования словообразовательных моделей, а соответственно и особенностям употребления словообразовательных формантов слов с категорией абстрактности.

Отвлеченные, или абстрактные, имена существительные – это лексико-грамматический разряд существительных, обозначающий разнообразные абстрактные понятия, качества, действия, состояния. Данные слова не связаны с производителем действия или носителем признака: *доброта, искренность, злоба, мороз, жара* и др. Л.В. Калинина, рассматривая абстрактные существительные и их роль в отражении действительности, утверждает, что «уникальность абстрактных существительных состоит том, что только они среди всех субстантивных имён дают имя нематериальным сущностям, в частности называют:

а) отвлечённый признак, присущий разным объектам действительности (быстрота лошади, бега, танца, мысли, реакции);

б) отвлечённое действие, которое может совершаться разными деятелями или производиться над разными объектами (чтение мамы, артиста, учителя; чтение книги, газеты, лекции);

в) отвлечённое состояние или чувство, которое может возникать в разных ситуациях (затишье перед бурей, в перестрелке, в отношениях; любовь к матери, сыну, Родине);

г) отвлечённое понятие, которое существует только в человеческом сознании и которое нельзя представить наглядно (философия, справедливость, совесть)» [1, с. 241].

Понятие абстракции берет свое начало в таких науках, как психология, философия, логика, и именно благодаря огромному количеству его трактовок в лингвистике этот вопрос является трудноизучаемым и довольно размытым. Согласно толкованию, данному в «Философском энциклопедическом словаре», абстрактные объекты – это «выделенные путём абстракции отдельные свойства, стороны, состояния материальных предметов и отношения между ними... В процессе познания с абстрактными объектами оперируют так, как если бы они существовали независимо от материальных носителей, от которых они отвлечены. Абстрактные объекты освобождают при рассуждении о свойствах, сторонах, состояниях и отношениях от перечисления множества тех материальных носителей, с которыми они в материальной действительности неразрывно связаны» [2, с. 6].

Если говорить о конкретных номинациях, то в этой сфере лингвистическая теория может быть гораздо более полной, однозначной и определенной. Можно предположить, что конкретные наименования отображают более реальные, вещественные явления, а вот наше сознание мыслит абстрагировано от внешнего мира, абстрактно воспринимая окружающую действительность. Так, по словам доктора филологических наук, профессора МГУ, Людмилы Чернейко, ««выделение словом какого-либо фрагмента действительности и осознание содержания самого слова – это разные ментальные действия: в одном случае внимание (и сознание) направлено на внешний объект (если это конкретное имя), а в другом – внимание направлено на сознание. Л. Витгенштейн различал даже взгляды, сопровождающие эти действия: «сосредоточенный взгляд» при восприятии внешнего объекта и «отсутствующий» при восприятии собственно сознания. Хотя, как кажется, отсутствующий взгляд – свидетельство сосредоточенности внутреннего взора» [3, с. 102].

Система координат человеческого сознания устроена таким образом, что часто объяснение и значение определенным словам наш мозг дает через призму знаний о функциях и способностях того или иного предмета или явления. Именно в этом и проявляется абстрактное мышление – сосредоточенность не на предметной картине мира, а на включенности данного предмета в событийный поток.

Если думать логически, то вполне целесообразным будет выявить некую формулу: что более абстрактно, то менее содержательно. Согласно этому можно сказать, что конкретика имеет гораздо больше объяснительных источников, нежели имена отвлеченные. Например, рассматривая словарную статью слова с абстрактным значением, можно с легкостью заметить, что дефиниция им дается при помощи конкретных слов или же посредством описания отвлеченных слов друг другом.

Имена существительные по природе своей не соотносятся с конкретной ситуацией и, обладая множеством разнообразных свойств, имеют достаточно низкую сочетаемость. Вполне обусловлен тот факт, что абстрактные имена существительные раскрывают свой план содержания именно благодаря контексту. Это можно подтвердить также аргументом американского лингвиста Чарльза Дж. Филлмора: «Понятие абстракции всегда было трудно объяснимым для лингвистической семантики. Абстракции не являются именами вещей, но они также и не простые предикаты или предикации. Скорее всего, их надо рассматривать как имена сложных ситуаций, и часто они используются в предложениях, содержащих определенный комментарий к этим сложным ситуациям» [4, с. 348].

Г.П. Цыганенко также заостряет свое внимание на критериях разграничения абстрактного и конкретного. Она выдвигает свое предположение, которое вполне имеет право на существование: «...возможно, конкретные следует выделять методом исключения: не абстрактное – значит конкретное» [5, с. 102].

Таким образом, интуитивно человеческий мозг вполне четко отличает понятия конкретные от абстрактных, хотя однозначных научных критериев разграничения данных понятий не существует. В процессе сочетаемости абстрактных слов можно выделить только менее отвлеченные и более отвлеченные явления.

Список использованных источников

1. Существительные конкретные, абстрактные, вещественные, собирательные и их роль в отражении действительности. *Ученые записки КФУ. Гуманитарные науки*. 2009. № 3. С. 240–247.
2. Философский энциклопедический словарь. – М.: Сов. энцикл., 1989. – 815 с.
3. Чернейко Л.О. Лингвофилософский анализ абстрактного имени: изд. 2-е перераб. М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 272 с.
4. Филлмор Ч. Основные проблемы лексической семантики // Зарубежная лингвистика. III / пер. с англ., нем., фр. / Общ. ред. В.Ю. Розенцвейга, В.А. Звегинцева, Б.Ю. Городецкого. – М.: Издательская группа «Прогресс», 1999. – С. 303–351.
5. Цыганенко Г.П. Морфология современного русского языка. Введение. Именные части речи. Донецк: Каштан, 2005. 344 с.

І.В. Служенко,
викладач української мови та літератури
Донбаського державного коледжу технологій та управління

ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОЄКТИ: З ДОСВІДУ РОБОТИ

Анотація. В тезах висвітлено досвід роботи з використання пошуково-дослідницьких проєктів на заняттях з української літератури.

Ключові слова: «метод проєктів», «пошуково-дослідницька діяльність», «презентація проєктів».

Постановка проблеми. Сучасна молодь звикла всю інформацію брати з Інтернету, тобто рівень інформованості студентів дуже високий. Але часто вони не вміють перетворити інформацію в знання. Кількість інформації не приводить до системності знань. Тому стає важливим навчити студента правильно засвоювати інформацію – структурувати, упорядковувати, виділяти головне, знаходити взаємозв'язок, тобто навчити під гнучким керівництвом викладача розв'язувати творчі, дослідницькі, особисто або соціально значущі проблеми, отримувати конкретний результат у вигляді матеріального або ідеального продукту .

Стан дослідження. Дослідницькі пріоритети в навчанні юного покоління стали предметом пильної уваги таких визначних українських педагогів-новаторів, як: О.В. Заболотний, Я. Чепіга, А. Музиченко. На винятковій цінності пошукових прийомів і методів у навчанні наголошували також А. Герд, І. Каптерєв, Т. Кудрявцева, П. Блонський, А. Алексюк, В. Андрєєв та інші, тому що, як підкреслює М. Кларін, сучасна школа покликана організовувати навчання, здатне підготувати учнів до перетворення знань в інструмент творчого освоєння світу.

Дослідницька діяльність на заняттях та поза нього відкриває безліч можливостей для досягнення успіху. Саме тому я зацікавилася й стала впроваджувати в роботі дослідницьку діяльність студентів як запоруку формування особистості з власним поглядом на світ, на життя, що дає змогу в майбутньому впевнено почуватися в суспільстві, бути щасливою людиною, яка не боїться труднощів, складних життєвих ситуацій, з яких завжди зможе знайти вихід.

Останнім часом у дидактиці та лінгводидактиці заслуговує на увагу метод проєктів, який, на думку Л. Кратасюк, є визначальним у розвитку креативного мислення й використовується в процесі інтерактивного навчання.

Метод проєктів не є принципово новим у світовій практиці. Він виник ще на початку нинішнього століття в США. Його називали також методом проблем і пов'язувався він з ідеями гуманістичного напрямку у філософії та освіті, розробленими американським філософом і педагогом Дж. Дьюї, а також його учнем В.Х. Кілпартиком.

Ураховуючи широке розповсюдження на практиці проектної технології навчання, варто окреслити основні поняття, ознаки даної технології. Слово «проект» запозичено з латинської й походить від слова «proectus», яке буквально означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні проект — це намір, який буде здійснено в майбутньому.

Проект – сукупність певних дій, документів, текстів для створення реального об'єкта, предмета, створення різного роду теоретичного/практичного продукту. Часто ототожнюють два різних види діяльності — проектування й дослідження. Дослідження виявляє те, що вже існує, проектна діяльність створює новий продукт. Тобто проектування передбачає планування, аналіз, пошук, реалізацію, результат (замислив → спроектував → здійснив). Під час дослідження обирається явище (природне), яке викликало питання. Описується дане явище за допомогою цифр, графіків, схем, будується модель явища.

Виклад основного матеріалу. Дослідницькі уміння і навички, як базові в підготовці фахівця, виявляють провідні характеристики процесу його професійного становлення, відображають універсальність його зв'язків з навколишнім світом, ініціюють здібності до творчої самореалізації, визначають ефективність пізнавальної діяльності, сприяють перенесенню знань, умінь і навичок дослідницької діяльності в будь-яку область пізнавальної і практичної діяльності.

Пошуково-дослідницька діяльність – вища форма самоосвітньої діяльності, ефективний та цікавий вид навчання, який дає змогу кожному із студентів розширити свій світогляд, поглибити знання з теми, повною мірою виявити свої здібності й таланти. Знайти, створити, виділити із потоку інформації головне, оформити потрібні матеріали – це дуже важливо, але не менш важливо вміти представити результати своєї роботи, зацікавити, зробити висновки, підвести до їх розуміння слухачів та глядачів.

Обравши саме таку форму проведення заняття можна зняти з студентів жорстке напруження повсякдення, котре замінюється мобілізацією духовних та фізичних сил, активізацією здібностей та можливостей студентів.

У своїй роботі використовувала саме пошуково-дослідницькі проекти не одноразово. Наприклад, заняття з теми «В. Винниченко. Життя і творчість, громадська і політична діяльність» проводилось у формі історико-літературного дослідження діяльності письменника не тільки літературної, а й громадської та політичної, адже В. К. Винниченко - незвичайна особистість, людина непростой долі, відомий політичний діяч, публіцист, художник, справжній патріот України. Дуже важливими були міжпредметні зв'язки, особливо «Історія України», адже Володимир Кирилович був Головою Генерального Секретаріату Центральної Ради, потім очолив разом із С. Петлюрою Директорію. Студенти робили дослідження творчого і політичного становлення видатного діяча України в контексті національного та європейського культурно-історичного

процесу, визначення персональної ролі в процесі українського державотворення, аналіз «літературного» та «політичного» портрета письменника.

Під час роботи над проектом з теми «О. Довженко. Кіноповість «Зачарована Десна» студенти отримали випереджальні завдання. Захист проєктів проходила по-різному: студенти – «кореспонденти» підготували презентацію з повідомленнями про життєвий і творчий шлях О. Довженка; студенти – «сценарісти» дослідили композицію твору і створили в належній послідовності “кадри” до кінофільму; студенти-«літературознавці» проаналізували образи кіноповісті, дібравши цитатну характеристику; студенти-«режисери» відтворили найяскравіші моменти життя митця в дитинстві, підготувавши інсценування частини кіноповісті.

Під час роботи над проектом з теми «Література рідного краю. Творчість поетів-земляків» студенти створили літературні портрети поетів-земляків: М. Петренка, М. Чернявського, С. Черкасенка, В. Сосюри, діючої літературної студії «Муза» м. Торецька, показавши їх безпосередній зв'язок з рідним краєм – Донбасом. Під час захисту проєктів студенти презентували свої роботи, декламували поезії напам'ять, доповнювали їх власними слайдовими презентаціями та відеороликами.

Дослідницький проєкт з теми «І. Франко. Життєвий та творчий шлях» дозволив студентам дізнатися багато нового з особистого життя поета, розкрив нові, раніше невідомі грані життя й творчості визначного діяча нашої культури. Готуючись до заняття, студенти відчували гордість від того, що така людина належить до нашого народу, зрозуміли, що Франко жив і титанічно працював лише заради слави і кращого майбутнього України. Презентували свої проєкти: слайдові презентації, фотоальбоми, колажі та ін.

На занятті з вивчення драми-феєрії «Лісова пісня» Л. Українки студенти досліджували питання зради у творі. Презентували проєкти: інсценування, фотоколажі, літературний альбом, слайдову презентацію.

У літературно-пошуковому проєкті на матеріалі повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» досліджувались фольклорно-міфологічні джерела образності у творчості письменника.

Працюючи над пошуково-дослідницьким проєктом «Українська діаспора Донбасу» члени гуртка «Український калейдоскоп» створили буклети, в яких було подано біографічні відомості, творчі доробки, зв'язок з Донбасом, вшанування пам'яті Василя Гайворонського, Емми Андріївської, Володимира Біліява та ін.

Висновки. Отже, у процесі своєї роботи я переконалася, що лише застосовуючи сучасні інноваційні педагогічні технології та методики, можна розвинути творчі здібності. Пошуково-дослідницькі проєкти – саме та форма, що розкриває творчу особистість студента. А людина, яка зацікавлена, хоче пізнати матеріал, засвоює його набагато краще, ніж та, що не зацікавлена

змістом того, що вивчає. Завдання викладача: підтримати таку особистість, не дати згаснути тому вогнику, а навпаки розпалити з нього багаття.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті // Вісник Київської обласної державної адміністрації. – 2002. – № 8. – С. 3-4.
2. Браташ Н. Метод проектів у програмі сприяння науковій творчості учнів / Н. Браташ // Завуч. – 2004. – № 34 (220). – С. 2–5.
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. — К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Кратасюк Л. Метод проектів у системі особистісно зорієнтованої мовної освіти / Л. Кратасюк //Українська мова і література в школі : Науково-методичний журнал. – 2010. – № 4. – С. 10–14.
5. Никишина І.В. Інноваційна діяльність сучасного педагога: методичний посібник. – Вчитель, 2007. – 91 с.
6. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О.І. Пометун. – К., 2003. – 192 с.
7. Шарко В.Д. Сучасний урок: технологічний аспект / Посібник для вчителів та студентів. – К.: СПД Богданова А.М., 2007. – 220 с.

УДК 342.2

С.В. Федоренко,

доктор педагогічних наук,

професор кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

О.С. Дворник,

здобувач вищої освіти ступеня магістра,

кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ФУНКЦІОНУВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В РОЗВАЖАЛЬНОМУ АУДІО-МЕДІЙНОМУ ТЕКСТІ НА МАТЕРІАЛІ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО СІТКОМУ “THE BIG BANG THEORY”

Анотація. Стаття присвячена аналізу стилістично-функціональних особливостей науково-технічної термінології в контексті аудіо-медійних текстів на матеріалі американського науково-популярного ситкому “The Big Bang Theory”.

Ключові слова: аудіо-медійний текст, науково-технічна термінологія, термін, функції термінологічної лексики.

Постановка проблеми. Термінологія як лексичний пласт є предметом аналізу багатьох дослідницьких робіт в царині лінгвістики як теоретичної, так і практичної спрямованості. Наразі терміни виходять далеко за межі наукового стилю, вони метафоризуються, що зближує їх із загальноновживаними словами [2]. Дедалі більше термінологічної лексики з'являється в аудіо-медійних текстах. Вживання терміну в мові медіа свідчить про його функціональну рівність з іншими загальноновживаними словами [6]. Функціонування термінологічної лексики у медіа-текстах є закономірним і динамічним процесом, у якому відбиваються нові тенденції інтеграційних процесів мови [13, с. 76]. Такий розвиток подій зумовлений, перш за все, загальною інтелектуалізацією суспільства, та його переходом від індустріального до інформаційного, глобалізацією переважної більшості сфер життя людей, новітніми значними досягненнями науково-технічного прогресу, пожвавленням міграції населення, соціально-політичними й економічними змінами тощо [8, с. 102].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання функціонування термінів в інших функціональних стилях відображене в дослідженнях багатьох вчених. Серед них А.П. Коваль, Л.П. Гнатюк, Г.П. Мацюк, Н.Ф. Непийвода, Г.О. Абакумова, І.К. Білодід, Л.А. Булаховський, Г.О. Винокур, М.М. Кожина, В.Л. Карпова, Т.В. Катиш, Т.К. Молодід, Є.В. Панаєва, О.Д. Пономарів та інші.

Метою статті є висвітлення на матеріалі американського науково-популярного ситкому “The Big Bang Theory” використання науково-технічної лексики як одного із засобів художньої зображувальності.

Актуальність теми визначається тим, що процеси, які пов'язані з технологічним розвитком людства, не можуть не впливати на розширення образно-тематичних засобів в медійних текстах; а також тим, що взаємодія термінологічної лексики в контексті аудіо-медійних текстів наразі є недостатньо дослідженою сферою.

Виклад основного матеріалу. Наразі термінологічні одиниці з'являються не лише у наукових працях і технічних текстах, але й у нехарактерному для них середовищі використання – в аудіо-медійних текстах. Тематична необмеженість мови мас-медіа визначає надзвичайну широту й розмаїття її лексики. [8, с. 132]. У пошуках мовної новизни, стильності, у прагненні незвичайності, свіжості словосполучень, сценаристи активно використовують досить різноманітну з погляду належності до певних галузей науки й техніки термінологічну лексику. У мовну тканину медіа-текстів залучають фізичні, музичні, математичні, хімічні, біологічні, мовознавчі та інші фахові терміни [8, с. 132].

У традиційному розумінні, термін – це емоційно нейтральне слово або словосполучення, яке служить для вираження конкретного поняття, прийнятого в відповідній сфері чи галузі людської діяльності; а

основними його ознаками є системність, наявність дефініції, тенденція до однозначності в межах свого термінологічного поля, стилістична нейтральність, точність семантики та висока інформативність [4, с. 11–12; 5, с. 38].

В аудіо-медійних текстах, термін втрачає свої специфічні ознаки, набуваючи додаткових. У новому стильовому контексті термін, неемоційний за своєю природою, може розвивати емоційно-експресивні відтінки і конотації. Термінологічні слова також слугують для яскравої передачі думки та створення оригінального образу. Терміни в медіа-текстах можуть виконувати не тільки свою основну номінативну функцію, але й слугувати засобом створення образності, оцінки, портретної та мовної характеристики тощо [7, с. 4].

У розважальному аудіо-медійному контексті, терміни отримують можливість нарівні з усіма іншими лексичними одиницями використовуватися в переносному значенні, що неможливо в науковому стилі. Образна функція термінів реалізується в їхньому метафоричному та метонімічному використанні, а також використанні в якості порівнянь та уособлень [7, с. 20]. Виразна якість метафор, що ґрунтується на стилістичному використанні термінів, реалізується у виявленні подібності між далекими один від одного поняттями [7, с. 20]. Той факт, що терміни позначають поняття зі спеціальної сфери, обумовлює віддаленість зіставляваних явищ, що надзвичайно важливо для самого механізму метафори, оскільки метафора за своєю природою – це поєднання, співставлення непокєднуваних понять, які пояснюють контекст та розкривають нове бачення певного предмета чи явища:

This would be so much easier communicating with people if I were a violent sociopath.

What else to drink? Gasses? Solids? Ionised plasma? [14].

Для ілюстрування метонімічного використання термінів в мовленні персонажів ситкому The Big Bang Theory можна навести наступні приклади:

When your prefrontal cortex fails to make you happy, promiscuity rewards you with the needed flood of dopamine.

Oh, there's my missing neutrino. You were hiding from me as an unbalanced charge, weren't you, you little subatomic Dickens? [14].

У порівняльних зворотах простежується характеризувannya наукового поняття через побутові, тож термінологічна одиниця підлягає семантичним змінам, набуває оказіональних відтінків значення, а специфіка її значення, як наукового поняття, відходить на другий план:

This job is a lot like being a waitress, except instead of pushing the fish tacos 'cause they're about to go bad, you're just pushing our antidepressants [14].

І, навпаки, в порівняльних зворотах також можна простежити й інше протиставлення – відоме поняття характеризується через специфічне або

вузькоспеціальне, й тим самим в термінологічній лексемі розкриваються такі відтінки значення, які є немислимыми поза контекстом, а модифіковане семантичне значення вирізняється оригінальністю та новизною:

Just like Schrodinger's Cat, your potential relationship with Leonard right now can be thought of as both good and bad. I can't keep your secret Penny.

I'm going to fold like an energy based anobo protein in conformational space [14].

Оказіональне значення цього порівняння виникає в результаті семантичних змін в структурі його компонентів. У порівнянні *"fold like an energy based anobo protein in conformational space"* автори сценарію переносять значення процесу денатурації білків, що супроводжується глибокими змінами в молекулах білків та спричиняє розрив хімічних зв'язків, на загальновживане дієслово *"to fold"* [10].

Частіше за все, в сценарії американського науково-популярного ситкому *"The Big Bang Theory"* наукові терміни використовуються як засоби створення комічного. Для створення комічного ефекту використовують сатиричні прийоми, такі як каламбурне переосмислення терміну:

Amy's at the dry cleaners, and she's made a very amusing pun. "I don't care for perchloroethylene, and I don't like glycol ether." Get it? She doesn't like glycol ether. Sounds like either.

A neutron walks into a bar and asks how much for a drink. The bartender replies, 'For you, no charge' [14].

Комічний ефект в цій репліці досягається завдяки каламбуру, який засновується на полісемічності слова *charge*: 1) електричний заряд; 2) ціна [3, с. 17]. Комічність ситуації полягає в тому, що нейтрон (елементарна частинка, яка входить в склад атомного ядра) не має електричного заряду, тобто його заряд дорівнює нулю [1].

Сатиричний та гумористичний ефект також досягаються шляхом поєднання термінологічних одиниць з загальновживаною лексикою. Подібні приклади є найчисельнішими в аналізованому ситкомі, оскільки головне призначення цієї ситуаційної комедії, – це розважити глядача, дати змогу відволіктися від повсякденних проблем, то використання форм комічного цілком виправдане [11, с. 127]. Окрім того, режисери серіалу також ставили на меті привернути увагу молодого покоління та підвищити пізнавальний інтерес студентів до фізичних наук, як рушійної сили світового технічного та економічного розвитку суспільства. Стилiстична подача наукових термінів або будь-якого іншого явища в сценарії ситкому є легкою для розуміння людей, які не є професіоналами в тій або іншій технічній галузі. Саме тому поєднання розмовного і наукового функціональних стилів мовлення в серіалі є збалансованим та органічним.

Окрім номінації предметів, явищ та визначення понять, терміни також можуть сприяти вираженню ставлення мовця до обговорюваних об'єктів чи

ситуацій, тобто його оцінки [7, с.22]. Відповідно, ще одну функцію, яку виконують терміни в розважальному аудіо-медійному тексті – є оціночна функція. Варіації оцінки на матеріалі сценарію ситкому “The Big Bang Theory” існують різноманітні – від м’якої, доброзичливої іронії до злісної сатири та уїдливого насмішки та дошкульного сарказму:

He’s engaging in reductio-ad-absurdum [14].

Оціночна функція наукових термінів в ситкомі “The Big Bang Theory” нашаровується на функцію створення комічного (найчастіше іронію). Стилiстичний ефект наукового терміну підсилюється, коли він супроводжується епітетом оціночного характеру:

This is not anyone’s home. This is an exact swirling vortex of entropy! [14].

Характерною особливістю терміну, що відрізняє його від слів загальноновживаної лексики, є емоційна нейтральність. При вживанні термінів їхнє основне денотативне значення звичайно не супроводжується додатковим смисловим, емоційним чи стилістичним навантаженням [5, с. 38]. Проте в сценарії ситкому The Big Bang Theory терміни можуть бути експресивними та виражати ставлення мовця до обговорюваного предмету. Один із способів надання емоційно-експресивного забарвлення термінам – це свідоме порушення літературної норми, навмисні орфографічні помилки, ігрову морфологію, стилістичний дисонанс [12, с. 229]. Наприклад: *Dilepton, schmilepton, we need you* [14].

Терміни також можуть набувати емоційно-експресивного забарвлення в результаті поєднання науково-технічних термінів в межах мікроконтексту з лексичними одиницями розмовного стилю або в побутових ситуаціях, створюючи тим самим «науковий колорит». Функцію створення особливого «наукового колориту» в серіалі “The Big Bang Theory” також забезпечують назви епізодів. Заголовки серій зазвичай складні за своєю структурою, включають в себе терміни, які:

- позначають явища наукового характеру (*The Physic Vortex; The Big Bran Hypothesis; The Lunar Excitation; The Staircase Implementation*);
- посиляються на вчених (*The Einstein Approximation; The Euclid Alternative; The Bozeman Reaction*);
- позначають науково-технічне обладнання (*The Large Hadron Collision; The Transporter Malfunction; The Gyroscopic Collapse*).

Назви епізодів, як правило, мають певний підтекст: події повсякденного життя автори сценарію називають науковими явищами (*The Dumpling Paradox; The Birthday Synchronicity; The Batchelor Party Corrosion*).

Таким чином, ми бачимо, що соціальна сфера в серіалі розвивається за законами науки, а життєві події піддаються поясненню з точки зору фізики, біології, психології тощо.

Висновки. Ставши неодмінним атрибутом наукового стилю, термінологічні одиниці під дією об’єктивних процесів у системі мови

мігрують в медіа-тексти. Реальне функціонування термінів не обмежується виключно межами наукового мовлення і часто суперечить своїй потенційній нейтральності. Функціональне призначення наукової лексики в розважальному аудіо-медійному тексті найрізноманітніше. Терміни, проникаючи в медіа-тексти, сприяють створенню яскравого, свіжого, неповторного образу, посилюють виразність тексту, та відображають характерні ознаки мовного процесу нашої доби.

Список використаних джерел

1. Вакуленко М.О., Вакуленко О.В. Фізичний тлумачний словник : веб-сайт. URL: <http://slavdpu.dn.ua/fizmatzbirnyk/slovniky/sl11.pdf> (дата звернення: 09.11.2020).
2. Грицай І.С. Функціонування технічних термінів у текстах художнього стилю : *Вестник. Наука и практика. Языковедение и языки*. 2012. URL: <http://xn--e1aajfrpds8ay4h.com.ua/pages/view/178> (дата звернення: 09.11.2020).
3. Загнітко А.П., Данилюк І.Г. Великий сучасний англо-український, українсько-англійський словник. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2006. 1008 с.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : навч. посіб. [у 2-х ч.]. Вінниця : Нова Книга, 2001. Ч. II. 302 с.
5. Кияк Т.Р., Огуй О.Д., Науменко А.М. Теорія і практика перекладу : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2006. 592 с.
6. Налігацьких І.О. Терміни в мові художніх творів [Електронний ресурс]. URL : <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2148/1/Naligatscih.pdf> (дата звернення: 08.11.2020).
7. Панаева Е.В. Функции специальной лексики в художественном тексте: На материале произведений М.А. Булгакова: дис... кандидата филологических наук : 10.02.01. Москва. 2005. 189 с.
8. Поліщук Н.О. Медична лексика в газетному тексті. *Термінологічний вісник*. 2013. Вип. 2(2). С. 132–137.
9. Стишов. О. Тематичні групи термінів-неологізмів у сучасному українськомовному медіадискурсі. *Наукова термінологія нового століття: теоретичні і прикладні виміри*. 2016. Вип. 3. С. 102–106.
10. Фармацевтична енциклопедія – Денатурація білків. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2442/denaturaciya> (дата звернення: 08.11.2020).
11. Чернова С.В. Развлекательный текст: понятие и основные характеристики. *Меняющиеся коммуникации в меняющемся мире*. 2015. Вип. 9. С. 126–128.
12. Чернюх Л. Мовна гра в словацьких рекламних текстах. *Мова і суспільство*. 2013. Вип. 4. С. 226–238.
13. Якібчук М. Специфіка термінів нафтогазової галузі у структурі художнього тексту (На матеріалі прозових творів Івана Франка). *Науково-педагогічний журнал «Обрії»*. 2015. Вип. 2 (41). С. 76–79.
14. The Big Bang Theory – Transcripts. [Електронний ресурс]. URL: <https://bigbangtrans.wordpress.com/> (дата звернення: 08.11.2020).

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ.

ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

А.Я. Жидачин,

студент факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ПАРТНЕРА В ІНТИМНИХ СТОСУНКАХ У ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Юність – період виникнення і переживання першого кохання, яке має значний вплив не лише на емоційне життя, а й становлення особистості юнаків. Поява предмета кохання – значуща подія в житті хлопця чи дівчини, що викликає «бурю» емоцій, переживань [2].

Також, досить часто, цей період називають «періодом утворення пар», перших побачень, перших почуттєвих контактів і відповідного зближення. Настає певна стабілізація, врівноваженість у стосунках обох статей. Інтимні переживання наближаються за своєю формою до почуттів дорослих людей. Виникають та розвиваються нові форми спілкування з прихованими чи явними еротичними елементами (симпатія, приязнь, флірт, кокетування, залицяння, закоханість). Дівчата і хлопці вчаться звертати на себе увагу осіб протилежної статі, розуміти смаки й уподобання іншої сторони, пристосовуватися до них [1].

Однак, варто відмітити, що в перших юнацьких захопленнях вагому роль відіграє фантазія: у хлопців вона має еротичний зміст, у дівчат – романтичний. Юнацькі мрії про кохання виражають прагнення особистості до тісних емоційних контактів, розуміння, психологічної близькості. Еротичні мотиви в юнацькому коханні слабко виражені або відділені від психологічної близькості. Так, дівчата можуть вважати справжнє кохання платонічним, «чистим». У хлопців роз'єднаність ніжних почуттів та еротичних потягів пов'язана з швидкими темпами їх статевого дозрівання та тиском стереотипу маскулінності. Поєднання сексуальності та духовності в коханні відбувається у юності.

Отже, розвиток особистості в період ранньої юності ознаменований появою кохання, що зумовлено прагнення особистості до тісних емоційних контактів, розуміння, психологічної близькості. Варто відмітити, що у коханні хлопців та дівчат юнацького віку важлива роль належить образу партнера, який служить еталоном вибору і критерієм його оцінки.

Однак, в юнацькому віці уявлення про те, якою повинна бути кохана людина, часто розходяться з реальністю. Ідеальний образ зазвичай містить багато завищених, неіснуючих вимог, а інші – важливі якості, не усвідомлюються або залишаються непоміченими. Така ідеалізація властива закоханим обох статей, але дівчата схильні до цього більшою мірою, ніж юнаки. Чим молодші та не досвідченіші закохані, тим частіше їхні почуття оточені ореолом романтики.

Щодо ідеалізації партнера, то за Т.Рейком здатність до цього є обов'язковою умовою росту особистості. Також дослідник визначив, що чоловіки більш схильні до ідеалізації своїх партнерів, ніж жінки, що може бути обумовлено більш активною позицією чоловіка у стосунках, оскільки він повинен долати більше труднощів і тому більше потребує ідеалізації партнера.

Однак, варто відмітити, що формування образу партнера відбувається саме в період закоханості, коли можливе перебільшення достоїнств партнера і применшення недоліків і як наслідок:

1) ідеальний образ партнера передує образу реального об'єкта, спонукаючи особистість шукати того, хто б максимально відповідав цьому образу. У юнацькому віці цей ідеальний образ розпливчастий і містить безліч нереалістичних деталей;

2) несвідома ідеалізація предмета любові, якому приписуються бажані риси, незалежно від того, який він насправді;

3) властивості реального об'єкта любові визначають ідеал закоханого [1].

Отже, ідеалізація партнера в юнацькому віці може призвести до розчарувань у сфері становлення стосунків з протилежною статтю і як наслідок можливе незадоволення або відмова від спроби повторних стосунків з кимось іншим. Тому, доречно розглянути чинники, які впливають на формування образу партнера, зокрема попередній досвід особистості, який вона отримала від своїх батьків.

Особливої уваги, на наш погляд, заслуговують дані О.С. Кочаряна та Л.В. Глущенко, які були отримані в ході дослідження щодо визначення особистісних та сімейних чинників, що впливають на формування образу чоловіка. Дослідниками встановлено, що образ батька є чинником, що впливає на формування образу хлопця у дівчини. Вся структура вибору партнера у дівчини базується на показнику ідентифікації хлопця з батьком. Також можна відмітити, що ця ідентифікація має як позитивне так і

негативне забарвлення. До позитивного відноситься такі показники як «секс», «кохання», «радість», а до негативного «гнів» та «страх» [3].

До подібних висновків у своєму дослідженні дійшла і К. М. Фаворова, яка визначила, що у дівчат образ партнеру близький до конструктів «образ», «батько» та «дім». Отримані результати були проінтерпретовані дослідницею як «відсутність емоційного «відриву» від батьківської фігури та суперечність «образу партнера» [5].

Л.М. Строкач та Т.П. Захарчук на основі дослідження вплив батьківської сім'ї на формування статево-рольових установок і уявлень старшокласників виявили, що ідеал партнерки в уяві юнаків виглядає так: дівчина має бути привабливою, вірною, любити чоловіка, бути скромною та сором'язливою. В образі ідеального партнера дівчата мріють бачити такі риси: сміливість та енергійність, вміння володіти собою, акуратність та охайність, розум та інтелігентність [4].

Підводячи підсумок, можна зазначити, що формування відносин з протилежною статтю, побудованих на основі симпатії та закоханості виступають як одна з головних вікових завдань розвитку, що стоїть перед юнаками і дівчатами. Від того, якими будуть перші стосунки людини, яким чином вперше буде задоволена потреба в коханні, багато в чому залежить подальше благополуччя в сфері міжособистісних відносин і, в силу високої мотиваційної значущості, романтичних стосунків.

Варто також відмітити, що у період закоханості у хлопців та дівчат юнацького віку важлива роль належить образу партнера, який служить еталоном вибору і критерієм його оцінки. Однак, характерною для цього періоду є ідеалізація партнера, в основі формування якої лежить минулий досвід отриманий в родині, тобто дівчата наділяють образ партнера відповідно до рис, які притаманні батькові, а хлопці – матері.

Список використаних джерел

1. Гончарова Н.В. Изучение отношения юношей и девушек к романтической любви / Н.В. Гончарова, Т.И. Меньшикова // Гуманитарные научные исследования. – 2011. – №2. – С. 13–18.
2. Гріньова О.М. Гендерні особливості ставлення до кохання у сучасної молоді [Електронний ресурс] / О.М. Гріньова, М.С. Наumenко // Режим доступу: URL:<http://www.psyh.kiev.ua>.
3. Кочарян А.С. Зв'язок образу батька з образом шлюбного партнера / А.С. Кочарян, Л.В. Глущенко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Серія: «Психологія». – 2009. – № 842. – Вип. 41. – С. 160–165.
4. Строкач Л.М, Захарчук Т.П. Вплив батьківської сім'ї на формування статево-рольових установок і уявлень старшокласників про майбутнє сімейне життя / Л.М. Строкач, Т.П. Захарчук // Психологічний часопис. – 2015. – № 1. – С. 92–97.

5. Фаворова К.М. Суб'єктивний образ партнера у дівчат із різними типами статевої ідентичності / К.М. Фаворова // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. – Серія «Психологія». – 2014. – Вип. 47. – С. 189–196.

А.Я. Жидачин,

студент факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПОНЯТТЯ ПРИВ'ЯЗАНOSTІ У ПСИХОЛОГІЇ

В даний час, у руслі американської та європейської психології, теорія прив'язаності є найбільш популярним напрямком досліджень. Однак своїм корінням дослідження прив'язаності сягають психоаналітичного напрямку і представлені в роботах його засновника – З. Фрейда. Значну увагу дослідник приділяв відносинам матері з дитиною, як відображенню усіх послідовних відносинах дитини з світом дорослих, особливо з дорослими протилежної статі. Він вважав, що будь-яка активність людини визначається інстинктами, основна мета яких полягає в усуненні або редукції збудження, що викликано потребою. Якщо зазначену мету досягнуто, то людина відчуває стан задоволення або блаженства. Джерелом задоволення або незадоволення потреб у дитинстві виступає матір. У дитини відповідно розвивається любов або нелюбов до матері, оскільки саме вона асоціюється у дитини із задоволенням потреб, саме тому переживання раннього дитинства відіграють вирішальну роль у формуванні особистості. Таким чином, матір виступає в якості джерела базових потреб дитини, що є запорукою успішного розвитку особистості дитини [7].

Однак, як самостійний напрямок досліджень, теорія прив'язаності виокремилась у 70-80-х роках. Основні принципи теорії прив'язаності сформульовані у роботах таких клінічних психологів як М. Ейнсворт та Дж. Боулбі, де центральне місце відведено «першим» у житті стосункам дитини із значущим дорослим, в ролі якого найчастіше виступає матір. Саме цей досвід стосунків з матір'ю на першому році життя дитини породжує прив'язаність до неї, яка, в свою чергу, в подальшому і визначає хід психічного та особистісного розвитку особистості.

Однак, на відміну від психоаналізу, прив'язаність у дитини, відповідно до теорії Дж. Боулбі, визначається не прагненням до задоволення певних потреб, наприклад, харчової, а необхідності в захисті та безпеці.

В рамках своїх робіт Дж. Боулбі, розглядаючи прив'язаність як систему внутрішньої регуляції, виокремив її трикомпонентну структуру, яка складається з:

1. Когнітивних компонентів, що включають в себе розпізнавальні ознаки у вигляді образів і уявлень, пов'язаних з матір'ю.

2. Емоційних компонентів, які складаються з реакцій і сигналів адресованих матері, що говорять про потреби дитини і ступінь їх задоволення.

3. Поведінкових реакцій (плач, усмішка, наближення, проходження, чіпляння) [6].

Отже, виходячи з основних положень теорії прив'язаності, створеної Дж. Боулбі, можна відмітити, що центральним поняттям тут виступає «об'єкт прив'язаності». Першочергового від народження, як нами вже відмічалось раніше, об'єктом прив'язаності є матір, однак, по мірі дорослішання прив'язаність до матері трансформується, оскільки на місце потреби в безпосередньому фізичному контакті і близькості приходить більш складна за формою і змістом, але та ж по суті потреба в психологічній захищеності і підтримці.

Також, по мірі дорослішання, зростає і коло осіб, до яких у дитини формується прив'язаність, однак одна з них залишається головною – монотропія (за Дж. Боулбі). В подальшому, об'єктами прив'язаності можуть стати: батько, брати чи сестри, бабусі та дідусі, однолітки, кохана людина, вчителі.

Теорія прив'язаності Дж. Боулбі до теперішнього часу викликає живий інтерес серед дослідників і практичних психологів. Деякі з них ідуть шляхом розвитку й диференціації класичного поняття прив'язаності, інші – шукають точки дотику теорії прив'язаності з іншими напрямками психології, треті вивчають фізіологічну основу прив'язаності в рамках міждисциплінарних досліджень.

Так, Д. Хед і Б. Лайк на основі теорії прив'язаності Дж. Боулбі створили теорію динаміки прив'язаності й спільного інтересу. Під «спільним інтересом» дослідники розуміють широкий ряд явищ – від «об'єднаної уваги» матері й дитини до загальних цінностей у підлітків і дорослих. Ця теорія застосовна на практиці роботи з дітьми, що мають серйозні порушення прив'язаності й міжособистісних відносин з рідними або вихователями. Теорія прив'язаності часто критикувалася за вузькість, нездатність пояснити складні між- та внутрішньоособистісні прояви, такі як креативність або сексуальність. Тому, Д. Хед і Б. Лайк спробували заповнити зазначені прогалини, описавши п'ять взаємозалежних поведінкових систем. Всі ці системи інстинктивні, внутрішньо мотивовані, активізуються певними стимулами й розвертаються в сфері міжособистісних відносин.

Досить цікавою, на нашу думку, є теорія багаторівневої прихильності, створена в кінці 90-х років канадським психотерапевтом Гордоном Ньюфелдом. В рамках своєї теорії дослідник розглядав прихильність не

тільки, як прагнення дитини бути фізично поряд з об'єктом прив'язаності, але як будь-яке прагнення до контакту і близькості: фізичної, емоційної, психологічної. Як і Дж. Боулбі, Г. Ньюфелд відмічає, що прагнення до прихильності є первинною базовою потребою людини і є навіть більш пріоритетною, ніж їжа. Але якщо дитині для виживання необхідний тісний фізичний контакт з відповідальним за нього дорослим, то в міру дорослішання, розвитку мозку і становлення особистості, розуміння дитиною, що означає «бути близьким» змінюється [8].

Також, дослідник виокремив шість рівнів прихильності, що відповідають першим шести рокам життя дитини і розвитку здатності до прив'язаності на кожному з них: 1 – прив'язаність формується через почуття; 2 – розвивається здатність прив'язуватися за допомогою схожості; 3 – прив'язаність розвивається через приналежність і вірність; 4 – у дитини з'являється відчуття власної важливості, значущості в житті об'єкту прив'язаності; 5 – дитина починає любити; 6 – коли тебе знають [8].

В рамках робіт вчених пострадянського простору питанню прив'язаності присвячено значну кількість досліджень за різними напрямками: аналіз робіт зарубіжних авторів (Н.В. Іскольдський, О.О. Смірнова, Р. Радеева, Т.А. Арчакова, Н.В. Матушевська); прив'язаність дитини раннього віку до матері (Р.Ж. Мухамедрахімов); об'єкти прив'язаності (Н.В. Сабельнікова, О.В. Пупирева); прив'язаність як фактор формування окремих якостей психіки дитини, успішності її соціалізації (М.В. Яремчук, І.І. Чіркова, І.В. Хохлачова, Т.В. Казанцева); клінічний аспект прив'язаності (Т.І. Анісімова, О.Н. Павлова, С.В. Гречаний, М.А. Падун).

Однак, фундамент досліджень прив'язаності у межах радянської психології був закладений науковою школою М.І. Лісіної (1986), в роботах якої поняття прив'язаність використано для опису формування взаємин дитини з матір'ю і розглядається як один з найважливіших продуктів діяльності спілкування, зокрема ситуативно-особистісної форми спілкування дитини з дорослим.

Численні дослідження останніх десятиліть показують, що вплив прихильності до матері не обмежується ранніми етапами дитинства, але поширюється і на дорослий вік життя (Р. Фрелі, 2002; М. Мікулінцер, 2002; Р. Томпсон, 2000) [1; 4; 5].

При цьому сфера впливу прихильності виявляється багато ширше області власне дитячо-батьківських відносин, охоплюючи дружні і романтичні відносини з однолітками і партнерами (Р. Фрелі, П. Шейвер, 2000; К. Кернс, 2000) [2; 3].

Таким чином, підводячи підсумок, можна відмітити, що хоча поняття прив'язаності в різних теоріях, в рамках як зарубіжної, так і радянської психології, трактується дещо по-різному, проте загальним для всіх інтерпретацій визнається формування тісного, індивідуально спрямованого

емоційного зв'язку дитини з матір'ю. Також, варто відзначити, що на даний час теорія прив'язаності знаходить своє застосування в самих різних областях психології: соціальній, віковій, педагогічній, загальній психології.

Список використаних джерел

1. Fraley R.C. Attachment stability from infancy to adulthood: Metaanalysis and dynamic modeling of developmental mechanisms / R.C. Fraley // Person. and Soc. Psychol. Rev., 2002. – Vol. 6. – Pp. 123–151.
2. Fraley R.C., Shaver P.R. Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions / R.C. Fraley, P.R. Shaver // Rev. of General Psychol., 2000. – Vol. 4. – Pp. 132–154.
3. Kerns K. Attachment-based assessments of parent-child relationships in middle childhood / K. Kerns, P. Tomich, J. Aspelmeier, J. Contreras // Develop. Psychol., 2000. – Vol. 36. – Pp. 614–626.
4. Mikulincer M. The affective component of the secure base schema: Affective priming with representations of attachment security/ M. Mikulincer, G. Hirschberger, O. Nachmias, O. Gillath // J. of Person. and Soc. Psychol. – 2002. – Vol. 81. – Pp. 305–321.
5. Thompson R.A. The legacy of early attachments / R.A. Thompson // Child Develop. – 2000. – Vol. 71. – Pp. 145–152.
6. Боулби Дж. Привязанность / Дж. Боулби. – М.: Гардарики, 2003. – 446 с.
7. Мягкова М.А. Анализ основных теоретических подходов к изучению феномена материнства в зарубежной психологии / М.А. Мягкова // Наука и современность. – 2011. – № 4. – С. 69–77.
8. Теория многоуровневой привязанности Г. Ньюфелда [Електронний ресурс] / Режим доступа: URL: <http://iskusstvo-mama.kh.ua/index.php/2013-07-14-09-44-52/stati/44-vospitanie/97-teoriya-mnogourovnevoj-privyazannosti-g-nyufelda>

А.Я. Жидачин,

студент факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПРИВ'ЯЗАНІСТЬ ДО МАТЕРІ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

В даний час, вивчення прив'язаності дитини до матері є одним з провідних напрямків досліджень у зарубіжній психології. Зокрема, у руслі етологічного підходу зв'язок «матір-дитина» трактувався як форма фіксації. Також, у рамках даного напрямку було встановлено, що взаємодія матері з дитиною в перші години після народження (емоційний зв'язок) має значний вплив на подальше спілкування дитини з навколишнім світом, натомість розлука матері та дитини в цей період може призвести до негативних ефектів. Так, Х.Р. Шеффер у своїх дослідженнях звернув увагу на те, що немовля має певні біологічні механізми, які лежать в основі потреби дитини до встановлення емоційних зв'язків з ким-небудь [3].

Дослідниця пострадянського простору С.Ю. Мещерякова, вивчаючи розвиток системи афективно-особистісних зв'язків дитини з дорослим визначила, що ці зв'язки виникають в першому півріччі життя дитини в ситуативно-особистісному спілкуванні і є основним психологічним новоутворенням цього віку [2].

Таким чином, можна відмітити, що прив'язаність – це основний фактор розвитку дитини в перші роки її життя.

Значний внесок у дослідження прив'язаності дитини і матері здійснив британський психіатр Дж. Боулбі. Дослідник відмічав, що основним результатом взаємодії матері з дитиною є поява у останньої емоційної прив'язаності, яка змушує дитину «бажати» постійної присутності матері, її ласки, тим паче у ситуації небезпеки. У перші шість місяців прив'язаність немовлят носить дифузний характер, а лише потім починає явно проявлятися до певних людей [4].

Також, у теорії прив'язаності Дж. Боулбі чільне місце відведено поняттю «робоча модель» – діюча модель свого «Я» і партнера прив'язаності, на основі спільної історії відносин. Робочі моделі необхідні для регуляції, інтерпретації та передбачення своєї поведінки прив'язаності і поведінки прив'язаності партнера, а також його і своїх почуттів та думок, що мають відношення до прив'язаності.

Важливим поняттям для характеристики робочих моделей прив'язаності є поняття якості або типу прив'язаності. Тому, досить доречно, на нашу думку, буде більш детально зупинитись на розгляді типів прив'язаності.

Вперше, типи прив'язаності були досліджені й описані у 60-х роках американським психологом М. Ейнсворт. Зокрема дослідниця виокремила три основних типи в рамках класичної теорії прихильності:

1. Тип А – ненадійна прив'язаність. Для цього типу характерним є почуття дискомфорту в близьких відносинах з об'єктом прив'язаності, відчуття уразливості і залежності, в наслідок чого, у дитини відбувається формування захисних механізмів – зниження сприйняття неприємної інформації, збіднення афективної сфери, емоційна закритість, в поведінці проявляється тенденція до дистанціювання в міжособистісних відносинах, прагнення спиратися тільки на себе.

Виростаючи, такі діти прагнуть емоційно «відгородитися» від світу, не можуть довіряти іншим настільки, щоб встановити з ними близькі відносини. Зовні вони виглядають незалежними, однак глибоко всередині – невпевнені в собі, оскільки емоційна недоступність, критичність, невміння співчувати, розкритися навіть перед найближчими людьми – це захисна реакція, що була сформована ще у ранньому дитинстві [1].

2. Тип В – надійна прив'язаність передбачає позитивно забарвлені взаємини, коли об'єкт прихильності сприймається як чуйний і доступний, а суб'єкт прихильності – як значущий, доступний для любові і турботи. На цій

основі формується установка, що близькі стосунки дають захищеність і підтримку, звільняють від тривоги і напруги. В емоційному плані дітям з надійним типом прив'язаності властивим є схильність до саморозкриття та вільного вираження думок, впевненість в собі.

Отже, важливим фактором формування надійної прихильності виступає емоційна доступність мами, її сензитивність, здатність відгукуватися на сигнали малюка, встановлювати з ним зоровий контакт, синхронізувати дії, вести діалог. Також не менш важливими є особисті якості мами – впевненість у собі, правильність власних дій, довіра до себе та людей, вміння регулювати свій стан, розставляти пріоритети, вибудовувати відносини [1].

3. Тип С – тривожно-амбівалентна прив'язаність. Для людей з зазначеним типом притаманним є підвищена потреба у прийнятті, підтримці і підтвердженні своєї значущості зі сторони партнерів по спілкуванню; в поведінці переважає підвищена увага до об'єкту прив'язаності, мінімізування дистанції та прагнення досягти прийняття будь-якими методами. Дорослішаючи, «амбівалентні» діти зберігають внутрішню тривожність і залежність. Часто вони відчують себе самотніми, нікому непотрібними [1].

Також, М. Ейнсворт відмічала, що чим менш надійною є зв'язок з об'єктом прив'язаності, тим більше суб'єкт є схильним пригнічувати своє прагнення до інших соціальних контактів [7].

В подальшому, до типів прив'язаності виокремлених М. Ейнсворт, М. Мейн, разом із колегами, додала ще один – тип D, дезорганізована, дезорієнтована прив'язаність, що вважається патологічною. Цей тип характерний для дітей, яких систематично б'ють та над якими знущаються. У таких сім'ях часто зустрічається жорсткий батько і слабка мати, нездатна захистити дитину. Також, такі діти ростуть у депресивних матерів, які більшу частину часу взагалі ніяк не реагують на дитину, а коли реагують – то агресивно. Дітям з цим типом прив'язаності властиві хаотичні, непередбачувані емоції та реакції [5].

Також, варто відмітити, що на даний момент загальноприйнятою класифікацією типів прив'язаності у дитячому віці у зарубіжній психології є остання, що складається з чотирьох типів (А, В, С, D) [5].

Тобто, виходячи з розглянутої нами класифікації типів прив'язаності, можна відзначити, що якість (тип) прив'язаності, що виникає у ранньому дитинстві, визначає подальший розвиток всіх пізнавальних, комунікативних та емоційних можливостей особистості.

Протилежністю прив'язаності є самотність або ж переживання втрати. Відсутність об'єкту прив'язаності призводить до хворобливого відчуття загрози втрати, тому, найчастіше, навіть негативна реакція є більш бажаною, ніж її відсутність. Внаслідок чого, діти можуть бути дуже прив'язаними навіть до тих, хто їх ображає і заподіює емоційну або фізичну шкоду. Сила прив'язаності може перевищити будь-які інші потреби. В якості прикладу

можна розглянути декілька ситуацій з повсякденного життя: наявність батька-тирана краще ніж його відсутність взагалі; жінка постійно повертається до чоловіка, який її б'є; інша довгі роки чекає, що чоловік-алкоголік кине пити [6].

Прив'язаність до батьків – це форма емоційної комунікації, взаємодії, спілкування з батьками. Почуття прив'язаності формується у людини в певний період індивідуального розвитку і пов'язане із загальним емоційним розвитком, який здійснюється в сімейних умовах за допомогою дорослих людей, що займають відносно дитини позитивні позиції [2].

Таким чином, емоційна прив'язаність до батьків є основою формування вторинних прив'язаностей особистості до інших значущих людей. Саме вторинні прив'язаності являють собою психологічно близькі стосунки, які для кожної людини сповнені індивідуальним, глибоким, не завжди усвідомлюваним змістом.

Отже, підводячи підсумок, можна відмітити, що прив'язаність це емоційний зв'язок, що виникає між дитиною і матір'ю (як найбільш близькою особою) в результаті довготривалих відносин, що характеризується стійкими, емоційно наповненими взаємовідносинами, заснованими на задоволенні потреб у співпереживанні, розумінні, визнанні. Почуття прив'язаності до матері формується у дитини з самого народження та пов'язане із загальним емоційним розвитком в сімейних умовах. Також, емоційна прив'язаність дитини до матері являє собою активно діючий психологічний механізм, який детермінує якість міжособистісних стосунків у дорослому віці, зокрема таких як дружба, любов, внутрішньо сімейні взаємини.

Список використаних джерел

1. Ainsworth M.S. Infant – mother attachment [Электронный ресурс] / M.S. Ainsworth // Режим доступа: URL: http://www.cla.csulb.edu/departments/hdev/facultyinfo/documents/Ainsworth_infantmotherattachment_000.pdf
2. Авдеева М.М. Прив'язаність дитини до матері та образ себе у ранньому дитинстві / М.М. Авдеева // Питання психології. – 1997. – №4. – С. 3–12.
3. Батуев А.З. Начальные этапы биосоциальной адаптации ребенка / А.З. Батуев. – СПб.: 1999. – С. 8–12.
4. Боулби Дж. Привязанность / Дж. Боулби. – М.: Гардарики, 2003. – 446 с.
5. Жихарева Л.В. Теория привязанности, теоретические и практические аспекты / Л.В. Жихарева // Перспективы науки и образования – 2003. – №4. – С. 144–154.
6. Лафренье П. Эмоциональное развитие детей и подростков / П. Лафренье. – СПб.: Питер, 2006. – 245 с.
7. Сабельникова Н.В. Привязанность, самоотношение и мотивация достижения в юношеском возрасте / Н.В. Сабельникова, Д.В. Каширский, Л.П. Щербинина // Вестник МГУ. – 2006. – № 3. – С. 206–212.

О.О. Козут,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецького юридичного інституту МВС України, м. Кривий Ріг

РОЛЬ ОБРАЗУ В ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Світоглядні цінності особистості створюють базис, на якому вона організовує свій внутрішній простір і реалізується у соціальному житті. Світоглядно-ціннісні конструкти допомагають збудувати структуру особистості, яка прагне ефективно адаптуватися у світі професій, міжособистісних стосунків з друзями та колегами, з близькими людьми, у сфері матеріального збагачення та найголовніше, – організувати внутрішню систему здорового образу життя. Чималу роль у цьому процесі відіграє образ.

Найвищим рівнем ціннісно-смислового світу особистості, за С. Рубінштейном, є ідеал – образ-взірець, який включає мету бажаного майбуття, мотивує та спрямовує до досягнень. Мета є ідеально покладений результат дії, або мотивоване, усвідомлене, виражене в словах випередження майбутнього результату, який є умовою і причиною досягнення цього результату (Н.Ф. Наумова). Бажаний результат формується на основі власного досвіду, який представлено О.Є. Баксанським і Є.Н. Кучером у понятті «образ світу» [1]. Його пов'язують із сприйняттям, під яким розуміють суб'єктивне емоційно-когнітивне утворення, яке є носієм індивідуального бачення реальності і взаємодії з нею. В результаті чого особистість моделює власне життя. Світогляд особистості відображає узагальнені знання, які допомагають їй орієнтуватися у світі цінностей (В.Г. Кремень та В.В. Ільїн).

Актуальність тезисного відтворення обраної для дослідження теми полягає в пошуку механізмів дії образу в світоглядно-ціннісному аспекті, на основі яких є можливою розробка сучасних методів роботи зі стресовою проблематикою. За теорією особистісних конструктів Джорджа Келлі, ціннісні орієнтації – це когнітивні конструкти особистості, особливий суб'єктивний засіб, сконструйований самою людиною, перевірений на власному досвіді, за допомогою якого вона виділяє, оцінює і прогнозує, організовує свою поведінку, «розуміє» інших людей, реконструює систему взаємовідносин, утворює індивідуальну систему смислів особистості, будує «Я-образ». Сьогодні такі конструкти прийнято називати «копінг-стратегіями», які допомагають людині опанувати стресами в її житті. Їх відтворено в поняттях, що в узагальненому вигляді представлені проблемно-

орієнтованим, емоційно-орієнтованим та соціально-орієнтованим набором копінг-стратегій. Емоційно-орієнтовані копінг-стратегії вважаються неуспішними, адже вони перешкоджають пошуку виходу людини із надскладної ситуації. Тож, **метою** дослідження є пошук механізмів ефективного образу.

Роль образу в житті людини багатогранна. Поняття «образ» психологи досліджують в аспекті категорії «сприйняття»: як наукового знання про те, як у процесі діяльності індивіди будують образ світу, завдяки якому діють і перетворюють реальність навколо себе (О.М. Леонт'єв). Вченими вже досліджено, що процес сприйняття, як діяльність, допомагає організувати окремі стимули в цілісний образ (Д. Смірнов, А.В. Запорожець, І.І. Зінченко) [1]. Образ світу також досліджують, як систему суб'єктивних очікувань відносно розвитку подій реальності (Н.А. Бернштейн). Перш, ніж здійснити акт самореалізації, людина уявляє собі як це буде, тому образ світу представлено в працях В.В. Петухова як «уявлення». Досліджуючи питання футуреальності, Ф.Є. Васильєв розглядає образ світу, як переживання суб'єктом світу і себе в ньому та робить акцент на випереджальній функції образу [2, 4]. «Я-образ» вітчизняними дослідниками також розкривається як світогляд, який є не тільки центральним компонентом індивідуального світу особистості, а й утворює найвищий ієрархічний рівень спрямованості особистості. «Образ Я» або «Я-феноменальне», на думку Г. Олпорта, дано особистості для самодослідження, зросту «Я-реального» (те, як особистість бачить свої теперішні здібності, статус і ролі) до «Я-ідеального» – образ ідеального майбуття (К. Хорні). Тож, образ виконує такі функції, як: цілепокладаючу, мотивуючу, випереджальну, пізнавальну, світоглядну, корекційну, захисну, творчу, системо утворювальну, спрямовуючу, інтегруючу досвід.

Упродовж усього життя «образ Я» розширюється, коригується під час самоаналізу прийняття себе в тій чи іншій соціальній ролі. Так, роль ставлення до себе як до професіонала, переглядається, в процесі чого ставлення до професії і до себе в ній постійно змінюється (Л.М. Карамушка). У професійному «Я-образі» поєднуються різні світоглядні функції: завдяки Я-пізнавальному особистість пізнає світ та себе в ньому; Я-раціональне проявляє себе в ситуації вибору; Я-розширююче Его спонукає самовдосконаленню шляхом надбання та привласнення нових знань, навичок; Я-вольове свідомо та цілеспрямовано формує мету подальшого розвитку та стратегію її досягнення; Я-егоїстичне спонукає до самоствердження власних намірів та досягнень; Я-інтегруюче поєднує всі інші Я у Я-концепції. Тож, особистість – це проекція результатів її розвитку та інтеграція різних елементів Я-образу.

Образ, який лежить в основі світосприйняття особистості не буде довершеним, якщо не набуде осмисленості у вигляді світогляду, концепції,

які потребують раціонального завершення в контексті власної життєдіяльності людини. На відміну від світовідчуття і світоспоглядання, які фіксують зовнішні прояви буття, компоненти світосприйняття впливають на формування цілісної картини світу, на взаємозв'язок процесів і явищ, фіксують їхні тотожності й відмінності. Що доповнюється світорозумінням, яке впливає на формування абстрактно-теоретичних аспектів світогляду.

Які ж механізми лежать в основі формування образу? За В.Л. Зливковим, самоідентифікація майбутнього фахівця постає динамічним процесом формування образу професії фахівця [4]. На його думку, самоідентифікація, як процес створення когнітивних конструктів (особистісних і суспільно значущих), через порівняння усвідомлюваних властивостей із специфікою професії, створюють максимально комфортні умови для інтеграції особистості в професію. Аналогічно, у дослідженні становлення національної ідентифікації особистості «Я-образ» психолог О.В. Шевченко пов'язує із розвитком самосвідомості і визначає його як процес усвідомлення особистістю самої себе в усій багатогранності індивідуальних особливостей, усвідомлення своєї сутності та місця в системі суспільних зв'язків [6]. Сутність цього процесу вбачає в сприйнятті особистістю різних образів самої себе та в їх поєднанні в уявленні та розумінні самого себе, як більш досконалий та адекватний Я-образ.

Я-образ є інструментом самоідентифікації внутрішнього буття особистості. За В. Франклом, представником екзистенціальної психології, засновником логотерапії, головна мета людини – дізнатися, у чому полягає смисл її існування. Смисл, який не можна штучно вигадати, існує завжди, важливо його віднайти у потоці життєвих ситуацій, що споглядаються й осмислюються. Даний процес є пошуком відповіді на запитання «що життя очікує від нас?».

Отже, основними механізмами функціонування образу, що лежить в основі формування світоглядних цінностей, слід виокремити наступні: ідентифікація (ототожнення свого внутрішнього світу з Я-образом), ідеалізація (уявлення ідеального Я-образу), сприйняття (поєднання частин Я в цілісний Я-образ), самоусвідомлення (рефлексивне спостереження за образом Я), візуалізація (вміння трансформувати власний досвід через образ в уяві), споглядання смислів (вміння знаходити відповідь на запитання: «що від нас очікує життя?» завдяки образному мисленню), системне мислення (який ціннісний образ є причиною виникнення і одночасно вирішення стресових ситуацій життя?), цілісне або концептуальне бачення (раціональна завершеність образу), хронемічність (зміна образу у часовому вимірі).

Список використаних джерел

1. Баксанский О.Е., Кучер Е.Н. Когнитивный образ мира: Научная монографія. М. : «Канон» РООИ «Реабилитация», 2010. 224 с.
2. Васильев Я.В. Футурреальная психология личности: Монография. Николаев: Илион, 2007. 519 с.
3. Васильев Я.В. Цільова спрямованість та розвиток особистості / Васильев Я.В. // Наукові записки інституту психології ім. Костюка Г.С. АПП України. К. : Міленіум, 2007. Вип. 32. С. 207–211.
4. Злівков В.Л. Проблема особистісної та професійної самоідентифікації в сучасній психології. Актуальні проблеми психології / [ред. кол. : С.Д. Максименко (гол. ред.) та ін.]. К. : Вид-во «А. С. К.», Соціальна психологія. №5. К. : 2006. С. 128–136.
5. Когут О.О. Теоретичні та емпіричні засади розвитку стресостійкості співробітників правоохоронних органів : науково-практичний посібник для психологів практичних підрозділів правоохоронних органів // О.О. Когут. Кривий Ріг : Донецький юридичний інститут МВС України, 2017. 166 с.
6. Шевченко О.В. Національна ідентифікація у становленні Я-образу особистості. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук. К. : Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2005. 202 с.

К.В. Комаревич,

здобувач вищої освіти ступеня магістра,
Національний транспортний університет
науковий керівник: **І.В. Горобінська,**
старший викладач кафедри фінанси, облік і аудит,
Національний транспортний університет

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У СВІТОВУ ЕКОНОМІЧНУ СИСТЕМУ

Україна на сьогоднішній день знаходиться у скрутному фінансовому положенні. До цього часу відсутня виражена, економічно обґрунтована й чітко структурована фінансова стратегія, розрахована на тривалу перспективу, без якої неможливе зростання добробуту нації. Ситуацію посилюють військовий конфлікт на Сході України, пандемія COVID-19, економічна та політична криза, неналежна законодавча база, високий рівень корупції, тіньова економіка тощо. Тому надзвичайно важливим є реформування національної економіки, яке повинно базуватися на вираженій та обґрунтованій стратегії соціально-економічного розвитку.

Одним з пріоритетів реформування економіки України визначено модернізацію структури національної економіки та її зростання. Під модернізацією розуміють технологічні та структурні зміни в економіці, які призводять до зростання якості продуктивності праці, підвищенню частки високотехнологічних виробництв в структурі ВВП, якості життя населення і в кінцевому підсумку конкурентоздатності країни в глобальній економіці.

Існуюча структурна розбалансованість економіки негативно впливає на потенційні можливості подальшого економічного зростання країни у довгостроковому періоді. Водночас сучасна глобальна економіка формує виклики, спроможність реагування на які фактично визначатиме для економіки України перспективи паритетної інтеграції до світового господарства та реалізації стратегічних національних інтересів.

На процеси включення України до сучасної системи світогосподарських зв'язків впливають конкретні зовнішньо- та внутрішньо-економічні фактори, що формуються в системі передумов, особливостей і шляхів інтеграції.

До чинників, що гальмують трансформаційні процеси в економіці України, належать: недосконала законодавча база, яка повинна забезпечити ефективність реформ; втрата дешевих джерел енергетичної сировини – вугілля; порушення міжгалузевих зв'язків у регіональному та зовнішньоекономічному просторах; залежність економіки країни від зовнішнього фінансування; незначні успіхи уряду у боротьбі з корупцією; складність переорієнтації вітчизняного експорту з російського на інших світових торговельних партерів; посилення інвестиційних ризиків та зростання негативних очікувань населення.

Основними чинниками які призупиняють процес інтеграції України у світову економічну систему є:

- незавершена трансформація економіки України стримує продуктивність, мотивацію до накопичення капіталу та зростання експорту товарів з високою доданою вартістю;
- надмірна залежність від експорту сировини затримує надзвичайно необхідну реструктуризацію економіки та зростання експорту товарів з вищою доданою вартістю;
- рівень інвестицій в Україні та загальна продуктивність факторів виробництва, тобто ефективність використання робочої сили, капіталу та землі між секторами та підприємствами, залишаються низькими;
- навантаження на сектор інвестицій є високим, а зростання продуктивності праці неможливим з огляду на те, що через демографічні чинники та трудову міграцію в Україні очікується зменшення кількості робочої сили.

До заходів, які сприятимуть реформуванню економіки країни можна віднести: модернізація виробництва, його технічне та технологічне оновлення; створення сприятливих інституційних умов для внутрішніх та зовнішніх інвестицій; всебічний розвиток сфери послуг; розвиток переробних галузей економіки на новій технічній та технологічній базі; розвиток пріоритетних галузей національної економіки на наукоємній, інноваційній основі; формування відповідної законодавчої бази, яка б забезпечувала ефективність проведених реформ.

Досягнення високого рівня зростання економіки вимагатиме поєднання збільшення продуктивності та інвестицій. Пріоритетні сфери для зростання рівня продуктивності, використання зовнішніх торговельних можливостей, посилення стійкості інституцій наведено на рис. 1.

Рис. 1 – Пріоритетні сфери для зростання рівня продуктивності, використання зовнішніх торговельних можливостей, посилення стійкості інституцій

Підтримка інвестицій та зростання продуктивності потребуватиме реформування політики у трьох сферах:

- Зменшення ролі держави в економіці, усунення перешкод для використання факторів виробництва та зміцнення людського капіталу для створення поштовху до зростання продуктивності. Це може бути досягнуто за рахунок видатків споживання та збільшення державних інвестицій, приватизації державних підприємств та розділення природних монополій; відкриття ринку сільськогосподарських земель; посилення корпоративного управління в державних банках та комплексної реформи системи освіти України.
- Підтримання стабільної макроекономічної політики, надання кожному рівних можливостей і зміцнення верховенства права, щоб зробити економічні інститути більш стійкими.
- Сприяння умов для залучення прямих іноземних інвестицій та інтеграція у глобальні ланцюги створення вартості, вдосконалення сфери логістики та зв'язку, щоб використовувати можливості зовнішньої торгівлі на повну. Одним з найважливіших факторів залучення ПІІ є захист прав власності.

Список використаних джерел

1. Бодров В.І, Сафронова О.М., Балдич Н.І. Державне регулювання економіки та економічна політика. Навч. посіб. К.: Академвидав, 2010. 520 с.
2. Гриньова В.М., Новікова М.М. Державне регулювання економіки: підручник. К. : Знання, 2008. 398 с.
3. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. 6-е вид, випр. і доп. К.: Знання-Прес, 2007. 214 с.
4. Калетнік Г. М., Мазур А. Г., Кубай О. Г. Державне регулювання економіки: навч. посібн. К. : Ліра-М, 2011. 428 с.
5. Ковтун О. І. Державне регулювання економіки : навч. посібн. Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. 429 с.
6. Михасюк І.Р. Державне регулювання економіки: підручник. К. : Ліра-М, 2011. 216 с.
7. Могильний О. М. Державне регулювання економіки: Навч. посіб.; Ін-т підготов. кадрів держ. служби зайнятості України. К., 2006. 490 с.
8. Сенишин О. С., Горинь М. О., Кундицький О. О. Державне регулювання економіки: підруч. для студентів ВНЗ. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 334 с.
9. Ушакова, Н.Г., Зарецька Л. М. Державне регулювання економіки: навч. метод. посібник. Х. : ХДУХТ, 2014. 225 с.
10. Чистов С.М. Державне регулювання економіки: Навч.-методичн. посібник. К.: КНЕУ, 2018. 208 с.

Ю.Й. Любаров,

начальник управління з питань культури та охорони культурної спадщини
Миколаївської міської ради, м. Миколаїв

ТУРИСТИЧНА СФЕРА В ЕКОНОМІЧНОМУ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Загальновизнаним фактом є те, що в сучасних умовах розвитку економіки однією із найбільш прибуткових та інвестиційно привабливих галузей світового господарства є туристична сфера. Натомість, внаслідок дії цілої системи чинників (відсутність сучасної туристичної інфраструктури, неефективне використання наявних ресурсів, невисока якість обслуговування туристів, відсутність адекватної та своєчасної інформації потенційних споживачів про туристичні продукти, високе податкове навантаження) значний потенціал туристичної сфери в Україні використовується не повною мірою.

Кожна область України володіє своїми унікальними туристичними локаціями, для кожної можна розробити багато цікавих туристичних маршрутів. Проте, існуючі показники відвідуваності, суми туристичного збору, витрати на розбудову та підтримку інфраструктури та рекламу дають можливість визначити регіон-лідер, в якому найбільше розвинуті умови для туризму.

Наприклад, якщо турист бажає відправитись у певний тур, харчового напрямку (гастротур), наприклад, «сир та вино» й відкрити для себе нові смаки цих продуктів, то для подібної подорожі підходить Закарпаття. Закарпатська область в повній мірі володіє значними туристичними можливостями і ресурсами для організації тематичних етногастрономічних подорожей, які пов'язані із культурою вирощування виноградної лози, виробництвом вина та його вживанням, а також дегустацією страв національної кухні. Проте, понад усе Закарпаття може вразити оригінальними смаками місцевих страв. Закарпатські угорці люблять такі страви: пострікаш, перкельт, бограч, керезет, рокот-крумплі, торгоня, лего, чірке-пострікаш тощо. Кухарі керуються старовинними традиціями, адже століттями кулінарна спадщина краю оновлювалася і доповнювалася, кулінарні таємниці передавалися із покоління у покоління, із роду в рід. Тому Закарпаття відоме найбільшою в Україні кількістю гастрономічних фестивалів протягом року, серед них слід назвати такі фестивалі як «Червене вино» в Мукачеві, «Гуцульська бриндзя» у Рахові, «Конкурс різників свиней – гентешів» (с. Геча, Закарпатська обл.), фестиваль молодого вина «Закарпатське Боже» (Ужгород), «Біле вино» (м. Берегове, Закарпатська обл.), «Фестиваль ріп'янки» (с. Колочава, Закарпатська обл.), гастрономічний фестиваль вина та меду «Сонячний напій» (м. Ужгород, Закарпатська обл.), «Гуцульська бринза» (м. Рахів, Закарпатська обл.).

Отже, у Закарпатті в напрямку туризму зроблено досить багато, проте значні резерви для подальшого росту туризму ще є. В цій справі основним орієнтиром має стати інноваційний підхід при розробці нових турів. Оцінка перспективи туристичних продуктів базується на розробці нових форм організації харчування, на головних принципах брендингу місцевості, на самому процесі створення враження про продукт у свідомості туриста. Місцеву кухню слід вважати цінним місцевим туристичним ресурсом, який дає можливість формувати нові оригінальні туристські продукти, відчинити нові межі туристської дестинації. Тому зростання доходів від туристичної діяльності та туристів прямо залежить від зв'язку гастрономії та туризму.

Грунтовне дослідження головних світових трендів розвитку туризму дає можливість застосувати їх на практиці розвитку українського туристичного ринку. В перспективі це приведе до покращення туристичного іміджу України та збільшення туристичних потоків [1, 2, 3]. Адже, наприклад, триваюча епоха крафтового пива та сироваріння дає непогані результати у розвитку туризму різних регіонів. Більше того, підвищення уваги до місцевих продуктів та місцевих страв приводить і до більш серйозних результатів: якісним чином змінюються гастрономічні ярмарки та фестивалі, і колишні невибагливі стандартні страви йдуть в небуття, а замість них приходять дійсно страви, на які вже приємно дивитися і які дуже хочеться спробувати [4].

Історико-географічні чинники заселення території регіону привели до формування тут місцевостей із переважним проживанням декількох національних груп – молдован, болгар, гагаузів та ін. Яскравим свідченням їх національних культур є страви національної кухні: технології та традиції їх приготування, риси застільного етикету, особливості відношення до їжі тощо. Тому подібний багатонаціональний регіон є надзвичайно привабливим для розвитку туризму. До розвитку туризму в регіоні можуть долучитися практично всі національні меншини, що мешкають на цій території, цим вони будуть демонструвати свою автентичність через кухню, демонструючи національні традиції й одержуючи додатковий дохід від туристичної сфери.

Список використаних джерел

1. Комарніцький І.О. Кулінарний туризм в Україні: стан і перспективи регіонального розвитку в контексті підготовки до ЄВРО 2012. *Географія та туризм*: Наук. зб. Ред. кол. Я.Б.Олійник та ін.. К.: Альтерпрес, 2011. Вип. 14. С. 101–106.
2. Вишневська Г.Г. Потенціал кулінарних турів у контексті спеціалізованого туризму. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. К., Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2013. Вип. 31. С. 112–118.
3. Лагодієнко В.В., Андрусів У.Я. Регіональна економічна політика в умовах диспропорційності: шляхи мінімізації. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Том 3. № 2. С. 81–89. Index Copernicus. (1,04 друк. арк.).
4. Кукліна Т. С. Гастрономічний туризм на туристичному ринку України URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer30/682.pdf>. (дата звернення: 10.08.2020).

С.С. Печка,

аспірант, Одеська національна академія харчових технологій

Д.О. Літвінов,

аспірант, Одеська національна академія харчових технологій

КЛАСТЕРНІ СТРУКТУРИ У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ РЕГІОНУ

Кластерний підхід до структурування регіональної аграрної економіки є важливим напрямком державної та регіональної агропродовольчої політики [1, 2].

Кластерна модель дає змогу здійснювати аналіз економічної системи агросфери регіону як сукупності виробничих кластерних структур. Для вирішення завдань реструктуризації та розвитку аграрної економіки регіону важливе обґрунтоване визначення найбільш привабливих для утворення кластерів секторів, що позитивно вплине на розвиток економіки регіону в цілому.

Для активізації процесів кластеризації, як пріоритету формування стратегії диверсифікації діяльності підприємств аграрного сектору регіону, найбільш важливими є такі напрямки регіональної агропродовольчої політики:

- визначення найбільш стійкої структурної моделі кластера, яка ґрунтується на ідентифікації та мотивації суб'єктів галузевого кластера до взаємовигідної взаємодії та співробітництва;

- розробка та реалізація на практиці інституціональних механізмів та інструментів взаємодії держави й агробізнесу, поширення перспективних форм державно-приватного партнерства при створенні і розвитку кластерної інфраструктури;

- запровадження дієвих методів і моделей активізації інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів малого агробізнесу, створення сприятливого ринкового середовища, усунення зайвих перешкод для більш інтенсивного розвитку аграрного підприємництва у структурі кластеру, залучення до участі у ньому підприємств малого і середнього аграрного бізнесу;

- формування концепції та стратегії забезпечення інвестиційної привабливості агровиробничого кластера.

До найбільших проблемних факторів, що становлять перешкоди для успішної реалізації регіональної політики кластеризації в агросекторі залишаються:

- відсутність координації дій різних рівнів державної влади на загальнодержавному, регіональному та районному рівнях;

- конфлікт інтересів великого агробізнесу та органів влади при визначенні стратегічних напрямків розвитку агросфери і сільських територій;

- відсутність належної узгодженості та взаємозв'язку цілей соціально-економічного розвитку регіону, зокрема конфлікт цілей «підвищення рівня та якості життя» та «підвищення економічної ефективності».

Для успішної реалізації кластерної політики в агросекторі регіону необхідне єдине стратегічне бачення регіональної аграрної політики на всіх рівнях влади [3]. Отже, необхідно чітко сформулювати цілі агропродовольчої політики регіону і розробити програму реалізації кластерної стратегії.

Нині відомі різні моделі структурування виробничо-економічних систем та їх складових, зокрема: секторальний, територіальний, мережевий та інші. Кластерна модель є відносно новою перспективною моделлю структурування виробничо-економічної. Кластерна модель, зокрема, визначає методи побудови мережевих відносин між підприємствами, які відносяться до однієї або кількох сфер/секторів та діють на обмеженій території, що дає змогу використовувати переваги цих підприємств та регіональної господарської системи загалом. Це і робить кластерну модель дієвою у вирішенні завдання

формування і підвищення валового регіонального продукту (ВРП).

Сутність кластерної моделі, як механізму формування стратегії диверсифікації діяльності підприємств аграрного сектору регіону, є органічне поєднання інтересів, переваг та зисків від місцезорозташування на одній території різних суб'єктів, які пов'язані господарськими відносинами у конкретній (або декількох) галузях аграрного сектору. Особливістю галузевого регіонального кластера, що зумовлює його відмінність від інших форм організації інтегрованих територіальних виробничих структур, є те, що у створенні кластера велика роль належить органам влади як організатора та учасника кластерної структури. Органи влади, зокрема, виконують роль гаранта реалізації проєктів розвитку кластера, які мають важливе значення для розвитку господарства регіону в цілому. Інші форми організації інтегрованих територіальних структур не передбачають участі органів влади.

«Підтримка з боку держави реалізації проєктів кластера, спрямованих на вирішення регіональних завдань розвитку може реалізовуватися у формах прямого і непрямого субсидування, державного інвестування тощо. Втім, недосконалість та обмеженість наявних механізмів відбору стратегічно-важливих для розвитку регіону проєктів і програм та слабкий рівень моніторингу і контролю за їх реалізацією зумовлюють низьку ефективність використання бюджетних ресурсів на ці цілі» [2, 3]. У системі регіонального аграрного кластера регіональні органи влади будуть брати участь як повноправні учасники та суб'єкти управління кластером. Вони зможуть виконувати такі функції:

- визначення складу учасників структури кластера та моделі їх взаємодії;
- формування портфелю реалізовуваних кластером проєктів;
- надання допомоги суб'єктам кластеру у вигляді субсидіювання, вкладання інвестиції;
- моніторинг і контроль за цільовим та ефективним використанням ресурсів суб'єктами кластерної структури тощо.

Список використаних джерел

1. Лагодієнко В.В. Розвиток агропромислового виробництва: регіональні особливості. Монографія. Львів: ІРД НАН України, 2007. 292 с.
2. Ужва А.М. Сталий розвиток аграрного бізнесу сільськогосподарських товаровиробників регіону: теорія, методологія, практика: монографія. Миколаїв: ФОП Швець В.М., 2017. 348 с.
3. Olena Martyniuk, Olga Vitvitskaya, Volodymyr Lagodiienko, Iryna Krupitsa. Formation of an innovative concept of management on the basis of reconstruction of genetic algorithm of management technology. Periodicals of Engineering and Natural Sciences. Vol.7, No. 2, August 2019, pp. 487–499. – Scopus Indexed. DOI: <http://dx.doi.org/10.21533/pen.v7i2.560.g317>

Д.О. Ребріна,

студентка факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ» У МЕЖАХ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Звертаючись до розгляду поняття «професійна ідентичність», в першу чергу, варто зазначити, що як і переважна більшість термінів, котрі використовуються у науковому обігу психології, зазначене поняття має зарубіжне коріння.

У кінці XIX ст., як зазначає Е. Клаперед, науковий інтерес дослідників до розгляду окресленої проблематики був зумовлений психотехнічним рухом, який з'явився та стрімко почав розвиватися у той час. В його основу було покладено ідею про те, що людина повинна займати те місце, для якого вона придатна. Тобто, можна відмітити, що фокус наукового інтересу дослідників було сконцентровано власне на здібностях особистості, а не на багажу знань у певній галузі, якими володіє особистість [6].

У 20–30 роки XX століття дослідники зміщують ракурс досліджень професійної ідентичності, тепер зосереджуючи свою увагу на ставленні та оцінці людиною праці, яку вона виконує; її умов і результатів. Значно збільшується інтерес до питань психології вибору професії. Тобто, професійна ідентичність, у зазначений час, розглядалась як можливість професійної самореалізації у житті [8].

Зокрема Е. Гінзберг розглядав професійну ідентичність у якості процесу, що є складним та досить тривалим у часі і супроводжується низкою пов'язаних одне з одним рішень. Також, дослідник зауважує, що необґрунтовано прийняті та імпульсивні рішення в процесі професійного самовизначення особистості можуть стати наслідком обмеження нових можливостей та гальмувати професійний розвиток [2].

Напрацювання Е. Гінзберга частково знайшли своє відображення у певній кількості праць його закордонних колег, переважна більшість яких під професійною ідентичністю розуміли внутрішню схему, що складається із уявлень особистості про те, якою вона повинна бути, що мусить вміти робити і як поводитись у професійній спільноті, щоб ефективно реалізуватись у професії. Не є виключенням і концепція професійної ідентичності Р. Бернса, відповідно до основних положень якої, кожна особистість намагається інтерпретувати події відповідно до власної Я-концепції для того, щоб забезпечити відповідність поведінки та почуттів. У руслі наративного підходу Дж. Вінслейд також підходячи до інтерпретації професійної ідентичності зводить останню до цінностей, умінь та навичок, які отримує особистість в процесі трудової діяльності [7; 10; 1].

Таким чином, можна зазначити, що від початку досліджень професійної ідентичності у зарубіжній психології до сучасності науковці прагнули виявити деякі особливості становлення особистості як суб'єкта вибору професії. До критеріїв, що визначають процес професійного самовизначення, відносять потреби, інтереси, знання про професії та про самого себе.

У руслі психології пострадянського простору дослідники почали звертати увагу на розгляд професійної ідентичності починаючи з кінця 90-х років XX століття, що знайшло своє відображення у ряді робіт таких науковців як: Т.М. Буякас, С.О. Дружилов О.П. Єрмолаєва, Е.Ф. Зеєр, Н.Л. Іванова, Є.О. Клімов, І.С. Кон, Т.В. Міщенко, Ю.П. Поваренков, А.Р. Фонарьов. Також, варто зауважити, що у руслі пострадянської психології можна виокремити два напрямки досліджень професійної ідентичності, оскільки певна кількість науковців розглядають зазначене поняття крізь призму професійного самовизначення та розвитку, натомість інші – в контексті проблематики професійної самосвідомості.

Зокрема у роботах Ю.П. Поваренкова, професійна ідентичність виступає в якості системного, динамічного і багаторівневого явища, яке тісно взаємопов'язано з іншими елементами професійного розвитку, зокрема такими як: професійні самовизначення, самооцінка та деформація [9].

По-іншому до розгляду професійної ідентичності підходить Е.Ф. Зеєр. Дослідник зауважує, що процес формування професійної ідентичності обумовлений певними змінами особистості, що мають деструктивний характер: криза, стагнація та деформація, які у підсумку зумовлюють перервність, нерівномірність та гетерохронність її професійного розвитку [5].

На теренах української психології дослідження професійної ідентичності розпочалися так само як і у їх колег, що працюють на території країн, які раніше входили до складу СРСР – у кінці 90-х років XX століття. У руслі окресленої проблематики працювали – А.С. Борисюк, Ж.П. Вірна, І.А. Дружиніна, В.Л. Зливков, Є.В. Єгорова, Н.І. Кривоконь, М.М. Марусинець, М.М. Павлюк, Н.І. Пілат, Н.І. Пов'якель, Н.В. Чепелева та інші.

Зокрема у роботах А.С. Борисюк, професійна ідентичність інтерпретується як «інтегративне поняття, що об'єднує в собі компоненти особистісної та соціальної ідентичності: багаторівнева динамічна структура, що містить усвідомлені та неусвідомлені компоненти, складова самосвідомості, результат професійного самовизначення, характеристика особистості з погляду її професійної взаємодії з навколишнім світом, що передбачає ставлення до себе як до професіонала, ставлення до професії, ставлення до членів професійної спільноти» [3, с. 389].

Інший науковий підхід до розуміння цього поняття використовує Ж.П. Вірна, яка розглядає професійну ідентичність як результат дії особистісного прийняття професії [4].

Таким чином, значна кількість представників пострадянської та української психології розглядають професійну ідентичність з позиції діяльнісної парадигми, де предметом вивчення є сама професійна діяльність особистості, її здібності у сфері обраної сфери, а професійна самосвідомість розглядається як складова професіоналізму.

Отже, на сьогоднішній день у рамках психологічної науки ще не склалося єдиного підходу до визначення професійної ідентичності. Дана ситуація зумовлена тим, що як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, будучи представниками різних напрямків досліджень зазначеного поняття, вкладають свій смисл у інтерпретацію зазначеного поняття.

Список використаних джерел

1. Winslade J. The storying of professional development / J. Winslade, K. Crocket, G. Monk, W. Drewery // *Preparing Counsellors and Therapists: Creating constructivist and developmental programs*, In G. McAuliffe & K. Eriksen (eds). – 2000. – P. 99–113.
2. Белинская Е.П. Идентичность личности в условиях социальных изменений : автореф. дис. ... докт. психол. наук : 19.00.13 / Е.П. Белинская. – М.: МГУ, 2006. – 50 с.
3. Борисюк А.С. Професійна ідентичність медичного психолога: соціально-психологічний аналіз / А.С. Борисюк. – Ч. : Книги-XXI, 2010. – 440 с.
4. Вірна Ж.П. Мотиваційно-сміслова регуляція у професіоналізації психолога / Ж.П. Вірна. – Луцьк: Вежа, 2003. – 320 с.
5. Зеер Е.Ф. Психология профессий / Е.Ф. Зеер. – М.: Фонд «Мир», 2005. – С. 228–311.
6. Козырева О.А. Основные аспекты отечественных и зарубежных концепций профессионального развития [Электронный ресурс] / О.А. Козырев // Режим доступа: URL: <http://ifets.ieee.org/russian/depository/v10i4/html/7.htm>
7. Курганська Л.О. Співвідношення понять «Я-концепція» та «професійна ідентичність» в сучасних психологічних дослідженнях / Л.О. Курганська // *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. – Серія «Психологічні науки». – К.: НПУ ім. Драгоманова, 2012. – № 38 (62). – С. 45–52.
8. Макарова О.П. Професійна ідентичність особистості у психологічних дослідженнях / О.П. Макарова // *Проблеми екстремальної та кризової психології*. – 2013. – Вип. 14. – Частина II. – С. 201–208.
9. Поваренков Ю.П. Психологическое содержание профессиональной идентичности / Ю.П. Поваренков // *Сибирский психологический журнал*. – 2006. – № 24. – С. 53–58.
10. Тавровецька Н.І. Різні підходи до дослідження складових Я-образу особистості / Н.І. Тавровецька // *Практична психологія та соціальна робота*. – 2011. – № 10. – С. 74–79.

Д.О. Ребріна,

студентка факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ

Переважна кількість науковців основу формування професійної ідентичності вбачають у професіоналізації особистості, під якої розуміють процес формування професіонала, що включає в себе вибір людиною професії з урахуванням своїх власних можливостей і здібностей, освоєння правил і норм професії, формування та усвідомлення себе як професіонала, узагальнення досвіду професії за рахунок особистого внеску, розвиток своєї особистості засобами професії. Тобто, професіоналізація є однією з сторін соціалізації, подібною до того, як формування професіонала є одним з аспектів розвитку людини.

У межах своїх досліджень А.С. Ватерман дійшов висновку, що становлення професійної ідентичності особистості має дуальний характер: з одного боку включаючи в себе процесуальність – засоби, за допомогою яких людина «відбирає» цінності, цілі й переконання; а з іншого – змістовність, де ціннісні орієнтації є елементами ідентичності.

Натомість Н.С. Арінушкіна вважає, що становлення професійної ідентичності та досягнення професіоналізації в цілому опосередковано тривалим і поетапним розвитком особистості. В першу чергу – це етап навчання, накопичення досвіду, теоретичних знань; потім – психологічна сторона професіоналізації, коли особистість спостерігає, засвоює й уявляє себе й свою майбутню професію; в подальшому – етап саморефлексії, усвідомлення особистістю реального стану справ, прийняття або неприйняття нею або професійним співтовариством її як професіонала [1].

У ряді концепцій становлення професійної ідентичності співвідноситься з певними віковими етапами. Зокрема Е.Ф. Зеєр виокремлює сім етапів становлення професійної ідентичності особистості, в залежності від соціальної ситуації її розвитку та провідної діяльності:

1. «Аморфна оптація» (0–12 років) – професійно орієнтовані інтереси й схильності.

2. «Оптація» (12–16 років) – це етап, на якому формуються професійні наміри, відбувається усвідомлений вибір професії з урахування індивідуально-психологічних особливостей.

3. «Професійна підготовка» (16–23 роки). На цьому етапі формуються професійна спрямованість та система професійно орієнтованих знань, умінь та навичок; відбувається отримання досвіду, підготовленості та готовності до самостійної праці.

4. «Професійна адаптація» (18–25 років) – це етап, в рамках якого здійснюється оволодіння новою соціальною роллю, досвідом самостійного виконання професійної діяльності, професійно важливі якості.

5. «Первинна професіоналізація» (26–33) – це етап, де формується професійна позиція, створюється індивідуальний стиль діяльності; кваліфікаційна праця.

6. «Вторинна професіоналізація» (34–42 роки) – це етап утворення професійного менталітету, коли відбувається ідентифікація особистості себе із професійною спільнотою. Для нього характерним є гнучкий стиль діяльності, висококваліфікована діяльність.

7. «Професійна майстерність» (42–60 років) – це етап творчої професійної діяльності, самопроектування своєї діяльності й кар'єри, вершина (акме) професійного розвитку [5].

На думку ряду зарубіжних дослідників, серед яких: Р. Маклінні, М.Г. Пратт, К.У. Рокманн та Дж. Кауфманн професійна ідентичність формується в процесі прийняття професійної ролі, що відбувається на етапі навчання у вищих закладах освіти чи на спеціальних курсах і тренінгах [4].

Дещо іншої точки зору дотримуються М.М. Абдуллаєва, Д.М. Завалішина та В.Т. Кудрявцев, оскільки вважають, що професійна ідентичність остаточно формується на відносно пізніх етапах професіоналізації [4].

Отже, саме за час навчання у вищому закладі освіти відбувається професійне становлення особистості, з'являється зацікавленість та уявлення щодо майбутньої професійної діяльності, розвиваються професійно важливі якості, коротше кажучи, відбувається інтенсивний процес становлення професійної ідентичності особистості. Тому, можна передбачити, що на кожному із курсів навчання є певна специфіка становлення професійної ідентичності студентів.

Етапи формування професійної ідентичності студентів у процесі навчання у вищому закладі освіти : перший етап – адаптаційний, що за тривалістю охоплює увесь перший курсу і передбачає період осмислення професійної ідентичності, що обумовлено процесом пристосування до нового середовища, «рольового набору» (студент, однокласник) та формування первинних уявлень про майбутню сферу професійної діяльності. Саме зазначений період є вкрай нестабільним, на думку дослідників. Другий етап триває два роки, впродовж 2–3 курсів, та іменується як «стабілізуючий» – це період, коли на основі усвідомлення вимог нової соціально-професійної ролі та власних здібностей і можливостей відбувається усвідомлення досягнень, які зроблені завдяки власним зусиллям. В цей період конструктивні схеми саморозвитку знаходяться в достатньо стабільному стані, оскільки студент починає отримувати задоволення від сприйняття себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності. Третій етап дослідниками виокремлено як «уточнюючий», але, більш точно для його означення варто вживати назву

«вирішальний», оскільки в цей час, на основі набутих за період навчання у ЗВО професійних знань, вмінь, навичок та певного спектру ролей, студент вперше та серйозно у своєму житті підходить до побудування планів на майбутнє, працевлаштування та подальшої професійної самореалізації у обраній сфері діяльності. Зазначений етап припадає на 4 та 5 курс. [2].

Дещо подібного висновку у рамках своїх робіт доходять І.Є. Григорович, Т.В. Міщенко, О.В. Кочкурової, та У.С. Родигіної, які встановили, що професійна ідентичність в процесі навчання у ЗВО змінюється нелінійно, оскільки на першому, третьому та п'ятому курсах процес її формування супроводжується кризою. На першому курсі криза обумовлена ламанням попередньо набутої ідентичності школяра та звиканням до нової ідентичності студента та майбутнього професіонала у обраній сфері. Найбільш піковий показник кризи на першому курсі, на думку дослідників, припадає на період першої сесії. На третьому курсі криза ідентичності обумовлена переоцінкою цінностей, пріоритетів професійного шляху, сумнівами у правильності вибору професії. Зокрема О.В. Кочкурова зазначає, що для третьокурсників в більшій мірі характерним є стан мораторію професійної ідентичності. На п'ятому курсі криза ідентичності пов'язана із завершенням навчання, сумнівами у власній професійній готовності, страхом перед новою роллю працівника, бажанням повернутися в студентство, сильними переживаннями, а іноді розчаруваннями професією. Найбільш стабільними, на думку дослідників, періодами становлення професійної ідентичності студентів є другий та четвертий курси [3; 7].

Звертаючись до розгляду особливостей становлення професійної ідентичності студентів Т.С. Березіна виокремила три основні етапи: 1) первинний вибір – знайомство з професійною спільнотою, в процесі якого формується ціннісне ставлення до професії; 2) підтвердження або спростування первинного вибору, коли можуть змінюватися професійні уподобання студентів, виникати розчарування у своєму виборі або впевненість у ньому; 3) реалізація первинного вибору в діяльності (ідентифікація зі своєю професійною діяльністю, входження у професійну спільноту, усвідомлення своєї професійної самостійності, ефективності) [6].

Підводячи підсумок, можна відмітити, що становлення професійної ідентичності студентів – це складний та тривалий процес, що охоплює часові рамки у шість років та має свої особливості на кожному із курсів навчання у вищому закладі освіти. Зокрема найбільш кризовими та складними, на думку переважної більшості науковців, є перший, третій та п'ятий курси, що обумовлено адаптацією до умов навчання (1 курс), ваганнями у правильності обраної сфери майбутньої професійної діяльності (3 курс) та страхом не реалізувати себе як професіонала по закінченню навчання (5 курс). Натомість найбільш сприятливими для становлення професійної ідентичності рахуються другий та четвертий курси.

Список використаних джерел

1. Аринушкина Н.С. Об определении и типах идентичности / Н.С. Аринушкина // Мир психологии. – 2004. – № 2. – С. 48–53.
2. Гарбузова Г.В. Эмпирические критерии формирования профессиональной идентичности студентов / Г.В. Гарбузова // Управление общественными экономическими системами. – 2007. – №1. – С. 3–14.
3. Григорович И.Е. Особенности профессиональной идентичности разностатусных студентов различных курсов обучения : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / И.Е. Григорович. – М., 2009. – 22 с.
4. Емельянова О.Я. Формирование профессиональной идентичности с целью адаптации работника к деятельности по специальности / О.Я. Емельянова // Вестник ВГУ. – 2005. – № 2. – С. 153–156.
5. Зеер Е.Ф. Психология профессий / Е.Ф. Зеер. – М.: Фонд «Мир», 2005. – С. 228–311.
6. Коняева Л. Становлення професійної ідентичності студентів в процесі соціалізації у вищому навчальному закладі / Л. Коняева // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Серія «Психологія. Педагогіка. Соціальна робота». – 2012. – Вип. 6. – С. 15–19.
7. Кочкурова О.В. Динаміка професійної ідентичності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки / О.В. Кочкурова // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Серія 12. – Вип. 25 (49). – К., 2009. – С. 200–205.

Д.О. Ребріна,

студентка факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

СТУДЕНТСТВО ЯК ОСОБЛИВА СОЦІАЛЬНА ГРУПА

Студентство складає особливу категорію наукового інтересу ряду гуманітарних наук, серед яких: педагогіка, соціологія, психологія, культурологія. Дана ситуація обумовлена тим, що саме студентство в певній мірі є показником (індикатором), який не лише відображає зміни, що відбуваються в суспільстві, а й, безпосередньо, потенціал його розвитку.

Поняття «студент» має латинську етимологію («studens»), що в перекладі має значення «той, що сумлінно працює, прагне до знань».

Якщо розглядати студентство крізь призму історії, то можна зазначити, що у Стародавньому Римі поняття «студент» вживалося до людей, котрі перебували у процесі пізнання. До того ж, це виключно були чоловіки. Дещо пізніше, у XII столітті в Європі, з'явилися перші університети, а студентами називали усіх, хто там навчався, а також усіх, хто в них викладав. Однак, після введення в університетах вчених звань для викладачів, поняття «студент» застосовувалося лише для тих, хто навчався або був слухачем університету [6].

Тобто, можна відмітити, що саме в цей час (XII століття) студентство виокремилося як соціальна група, оскільки студентами називали не всіх, хто належав до освітнього процесу, а лише тих, хто навчався.

У XVI-XVIII столітті у Європі відбувся стрімкий розвиток капіталізму, в наслідок чого, не лише підвищилася значущість вищої освіти, а й, безпосередньо, роль студентства. В той же час, певна кількість соціальних бар'єрів, а також висока вартість навчання у вищі призвели до того, що освіта стала доступною здебільшого тільки для заможних верств населення. А тим, хто таки наважувався отримати вищу освіту, в подальшому мали право на користування певними привілеями як з боку держави, так і суспільства. Тобто, в цей період студентство було важливою соціальною групою, яка поповнювала кваліфіковані кадри, прошарок інтелігенції, а також була обмеженою за чисельністю [4].

З початком науково-технічної революції (кінець XVIII – початок XX століття) відбулися значні зміни не лише в положенні, а й складі студентства. По-перше, зміни, що відбувалися в суспільстві зумовили великий попит на високоосвічених та кваліфікованих працівників, в наслідок чого, збільшилась кількість не лише вищих навчальних закладів й студентів, а також їх питома вага в загальній масі населення і особливо в молодіжних вікових групах. По-друге, вища освіта стала доступною для будь-кого, оскільки як фінансові, так і гендерні бар'єри стираються. В той же час, масова доступність вищої освіти призвела до втрати рівня її елітарності. По-третє, студентство стало політично активною групою суспільства і почало відігравати помітну роль в громадському житті [1; 2; 5].

У сучасному українському законодавстві, а саме: Законі «Про вищу освіту» зазначено, що здобувачі вищої освіти визначаються як «особи, які навчаються у вищому навчальному закладі на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації» [3].

Таким чином, з огляду на історичний контекст, поняття «студентство» вживалося для означення останнього як соціально-демографічної групи, яка була обмежена за чисельністю, мала певну статеву-вікову структуру, суспільний статус та відображає стадію соціалізації (студентські роки), через які проходить значна частина молоді і, яка має певні соціально-психологічні особливості.

Виділяють ряд певних особливостей, які властиві студентству як соціальній групі:

1. Студентство організовано об'єднане інститутом вищої освіти, а його статус є не досить тривалим у часі (6 років).

2. Студентство є досить мобільною соціальною групою, склад якої щорічно оновлюється.

3. Студентство об'єднано загальним видом діяльності – пізнавальна діяльність (навчальна), яка у поєднанні з науково-дослідницькою роботою та іншими видами діяльності створює певний соціальний фон життєдіяльності.

4. Студентство має особливу манеру мови, що видає його освітній рівень, оскільки мова освіченої людини багатша, культурніша, ніж у інших людей.

5. Студентство є активним учасником суспільно-політичної діяльності та життя суспільства в цілому. Тому, можна говорити про те, що студентству належить ведуча роль у продукуванні й розповсюдженні ціннісно-нормативних орієнтирів суспільства.

6. Студентство є однією з найбільш підготовлених та освічених категорій населення, у зв'язку з чим, можна говорити про її соціальний престиж.

7. Студентство має спрямованість на побудову та реалізацію життєвих планів на майбутнє [7].

З огляду на історичний контекст, поняття «студентство» вживалося для означення останнього як соціально-демографічної групи, яка була обмежена за чисельністю, мала певну статеву-вікову структуру, суспільний статус та відображає стадію соціалізації (студентські роки), через які проходить значна частина молоді і, яка має певні соціально-психологічні особливості.

Як специфічна соціальна група студентство характеризується особливими умовами життя, праці і побуту; соціальною поведінкою і системою ціннісних орієнтацій. Тобто, основні риси, що відрізняють студентську молодь від решти груп, – це соціальний престиж, активна взаємодія з різними соціальними утвореннями і пошук сенсу життя, прагнення до нових ідей і прогресивних перетворень, побудову та реалізацію планів на майбутнє.

Список використаних джерел

1. Василенко Л.А. Взаимодействие органов власти с институтами гражданского общества / Л.А. Василенко. – М. : Проспект, 2010. – 294 с.
2. Васильева З.И. Гуманистические ценности образования и воспитания / З.И. Васильева. – СПб., 2003. – С. 12.
3. Закон України «Про вищу освіту» (редакція від 28.09.2017) [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради (ВВР). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/1556-18>
4. Козырева О.А. Основные аспекты отечественных и зарубежных концепций профессионального развития [Электронный ресурс] / О.А. Козырев // Режим доступа: URL: <http://ifets.ieee.org/russian/depository/v10i4/html/7.htm>
5. Петрученя Г.Г. Студентська молодь другої половини ХХ – початку ХХІ ст. у фокусі історично-педагогічного дослідження: конкретизація поняття / Г.Г. Петрученя // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – Вип. 28 (81). – С. 30–34.

6. Студент XXI века: социальный портрет на фоне общественных трансформаций / под общей. ред. В.И. Астаховой. – Х.: Изд-во ННЛ, 2010. – 408 с.
7. Чибісова Н.Г. Соціокультурне середовище вузу – фундамент накопичення студентами культурного капіталу / Н.Г. Чибісова // ALMA MATER (Вісник вищої школи). – 2010. – № 8. – С. 42–50.

Г.О. Саркісян,

кандидат технічних наук, доцент,
декан факультету технології вина та туристичного бізнесу,
Одеська національна академія харчових технологій

НЕОБХІДНІСТЬ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ

Одним із напрямків більш повного використання туристичного потенціалу нашої держави є впровадження нових видів туризму. Гастрономічний туризм – порівняно молодий напрям надання туристичних послуг, але він має в наших національних умовах великий економічний потенціал, адже Україна всім відома як потужна аграрна держава із віковими традиціями (в тому числі – й гастрономічними), тобто існує значна сировинна база, екологічно чисті продукти, попит на які з року в рік зростає.

Зростаючий інтерес до гастрономічного туризму обумовлений наступними обставинами. В наш час туриста вже не можна здивувати піщаними білими пляжами, типовими екскурсіями та відпочинком на гірськолижних курортах. Туристичні фірми вимушені розробляти нові продукти, пропонувати тури із «родзинкою». Одним із таких відносно нових видів туризму, що набирає все більшої популярності, є гастрономічний туризм, даний вид туризму концентрує увагу туристів на кулінарних традиціях та екзотичних смаках страв тієї або іншої місцини поряд із ознайомленням із колоритом, пам'ятками та культурою. Наша держава володіє унікальними туристичними ресурсами саме для впровадження і розширення послуг гастрономічного туризму. Відомо, що українська кухня є дуже різноманітною, адже вона з історичних причин формувалась під впливом багатьох держав. В принципі споживання страв національної кухні є важливою складовою багатьох туристичних продуктів, але акцент на кулінарній стороні туру властивий саме гастрономічному туризму як самостійного та дуже перспективного напрямку туристичної активності. Натомість, в Україні цей вид туризму ще поки що не дуже розвинутий, бо проблемою його розвитку у нас називають поки що невелику кількість якісно розроблених та оригінальних гастрономічних турів, крім того, до цього часу більшість туристичних фірм не брали до уваги впровадження саме цього виду туризму.

У 2015 р. ЮНВТО внесла пропозицію щодо назви «гастрономічний туризм», це будь-які види туристичної активності, які пов'язані з гастрономією: сюди відноситься відвідування виробників продуктів, фермерських ринків, гастрономічних фестивалів та продовольчих ярмарків, в тому числі і в сусідніх регіонах [1]. В наш час загальні надходження від індустрії гастрономічного туризму становлять у світі приблизно 42 мільярди доларів. Ще у 2011 р. Інститут світової політики [2] провів своє маркетингове дослідження в окремих країнах, намагаючись виявити асоціації, які викликає у туристів Україна в сфері гастротуризму. Згідно результатів проведеного дослідження в різних країнах світу Україна викликає наступні асоціації: «національна кухня та культура», «гостинний народ», «літо, відпочинок, канікули, фрукти».

Гастротуризм – це вид туристичного дозвілля, який виник порівняно недавно, хоча його окремі елементи були присутні в туристичних продуктах з самого початку розвитку туризму як виду людської діяльності, адже під час подорожей потрібно харчуватися і часто національні страви ставали доповненням до традиційних турів. Як вже згадувалося, в наш час вартісний обсяг всесвітнього ринку гастрономічного туризму становить 42 мільярди доларів [3], основні надходження коштів у сфері гастрономічного туризму надходять від країн-лідерів, вони різні на окремих континентах: в Європі лідерами із розвитку гастрономічного туризму є Франція, Іспанія та Італія. В азійському регіоні гастрономічний туризм найбільше розвинутий в Гонконзі та Сінгапурі, але достатньо потужно заявляє про себе Японія із своєю традиційною неповторною кухнею та мистецтвом сервірування. Підбираються до лідерів і такі країни як Таїланд, Індія та Південна Корея. В західній півкулі останнім часом зростає попит на гастрономічні тури до Латинської та Південної Америки (передусім до Перу і в Мексику) [4].

Фахівці в сфері туристичного бізнесу підкреслюють, що головною перевагою даного виду туризму в порівнянні із традиційними видами туризму є наступна обставина: лише в гастрономічних турах задіюються не лише зір та слух, але й смак і запах, тобто турист отримує більш яскраві враження і у випадку якісного туру залишається відданим прихильником саме цього виду туризму. Більше того, у даного виду туризму (наприклад, на відміну від активного або екстремального) знаходяться шанувальники практично в будь-якій віковій групі. Розвитку даного виду туризму сприяє і виважена та грамотна медійна політика через збільшення кількості різноманітних кулінарних шоу на телебаченні, проводяться інтерактивні майстер-класи для аматорів та професіоналів, в окремих закладах ресторанного господарства виникли та розвиваються дитячі кулінарні школи.

В Україні останнім часом також можна спостерігати стійкий розвиток гастрономічного туризму. Про це говорить значне різноманіття вітчизняних

місцевих кулінарних фестивалів, на яких пропонується дегустація різноманітних страв (не лише місцевих, але й інших народів світу). Подібні заходи привертають увагу величезної кількості туристів і вже стали одним із найбільш важливих елементів турів відпочинку. Слід зазначати, що більша кількість гастрономічних турів приходить в основному на літню пору року, про що свідчать дані про обсяг та структуру туристичних потоків [5].

Українська кухня вважається однією із з самих багатих та цікавих національних кухонь, адже вона поширилася далеко за межі нашої країни. Згідно численних етнографічних досліджень встановлено, що в українській кухні міститься приблизно 4 тисяч рецептів лише м'ясних страв, переважно із свинини, з додаванням яєць, овочів, риби та молочних продуктів. На українському столі постійно присутні страви з борошна: млинці, галушки, вареники, налисники, зрази, бабки, деруни. Випічка також відзначається великою різноманітністю: пироги, тістечка, маківники, паски, вергуни тощо [6]. Українська кухня, як і будь-яка кухня, що має багате історичне минуле, в значній мірі відрізняється у різних регіонах. Крім того, в українській кухні простежуються кулінарний вплив інших народів. Наприклад, в південних регіонах є вплив турецької кухні (на буковинську), в західних – польської на подільську кухню, угорської на закарпатську.

Вже сьогодні в деяких районах Одещини розроблені й впроваджені власні програми із сприяння гастрономічного туризму. Існують оригінальні приклади винних турів, звичайно до їх програми входять: екскурсії до виноградарських господарств та підприємств, відвідування музеїв; дегустація виноробної продукції. Започатковується в області й практика проведення етнічних фестивалів, що дають можливість туристам зануритися у культуру та традиції окремих меншин. Діють дегустаційні винні тури на завод ТМ «Французький бульвар», завод шампанських вин, до центру культури вина Шабо, музею коньячної справи Н.Л. Шустова, Українського національного науково-дослідного інституту виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова. В якості місцевих гастрономічних турів можна також назвати подорожі до міста Вилкове з метою рибної ловлі та дегустації рибних страв, а також в місця збору суниці тощо.

Місцеві кулінарні традиції потрібно розглядати як потужний туристичний ресурс територій, що дає створити нові або поліпшити вже існуючі туристичні продукти.

Список використаних джерел

1. Антоненко В.Г. Міжнародний туризм як чинник взаємодії та взаємозбагачення культур. *Філософські нариси туризму*. За ред. проф. Пазенка В.С. К., 2005. С. 223–233.
2. Семченко О.А. Іміджева політика України. *Зовнішньополітичний імідж України: позитивні і негативні складники*. Серія «Монограф». 2014. С. 258.

3. Корнілова В.В. Сучасні тенденції розвитку гастрономічного туризму. *Ефективна економіка*. № 2, 2018 URL: www.economy.nayka.com.ua. (дата звернення: 20.10.2020).
4. Басюк Інноваційний розвиток гастрономічного туризму в Україні. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2012. № 45. С. 128–132.
5. Гастрономічні фестивалі українців. Виставковий центр ЛІЕТ «Тури та туристичні продукти для львів'ян та гостей міста», 2016 URL: <http://.liet.lviv.ua/filemanager/files/file.php?file=2374>. (дата звернення: 19.08.2020).
6. Лагодієнко В.В. Довгаль О.В. Теоретико-методологічні підходи дослідження сільських територій. *Економіка і фінанси*. № 13. 2018. С. 50–61.

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

М.М. Бурик,

здобувач, Міжрегіональна академія управління персоналом
ORCID identifier: 0000-0001-8939-1324

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БУДВНИЦТВА АВТОДОРІГ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Різноманітність видів державно-приватного партнерства та широкий спектр завдань, що розв'язуються з його використанням, роблять цей вид партнерства все більш популярним інструментом досягнення важливих цілей загальнодержавної, регіональної чи муніципальної політики. Збільшується щороку і чисельність країн, в яких все більш активніше розвивається державно-приватне партнерство. Натомість, в Україні потенціал такого партнерства застосовується лише частково, про що свідчить, зокрема, невелика кількість реалізованих за цією моделлю проектів у взаємодії державного і приватного партнерів. Це посилює важливість й актуальність пошуку шляхів активізування державно-приватного партнерства в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності.

У західній практиці така взаємодія держави та приватного бізнесу називається Public-Private Partnership (PPP), тобто державно-приватне партнерство (ДПП). Це дало змогу успішно вирішити проблеми в галузях інфраструктури, зокрема будівництва автодоріг.

Безперечно, закордонні держави мають великий досвід у сфері формування й поширення практики державно-приватних партнерств, що базується на усвідомленні того факту, що приватний і публічний сектори мають унікальні характеристики, які надають їм перевагу в наданні послуг населенню. Для України, де впровадження проектів державно-приватного партнерства має безсистемний і поодинокий характер, особливої актуальності набуває дослідження сучасного досвіду розвинених країн у цій сфері та його адаптація до вітчизняних реалій.

Об'єктом доповіді є суспільні відносини, що утворюються під час формування та реалізації державно-приватного партнерства.

Предметом доповіді є розвиток, сучасність і напрями вдосконалення правового регулювання державно-приватного партнерства в Україні.

Мета. Узагальнення досвіду реалізації державно-приватного партнерства у будівництві автодоріг у розвинених країнах світу і розробка пропозицій щодо розвитку останнього в Україні.

Завдання. Визначити структурні засоби реалізації державно-приватного партнерства у будівництві автодоріг на основі зарубіжного досвіду.

Державно-приватне партнерство є ефективним та перспективним інструментом економічного й соціального розвитку на регіональному та місцевому рівнях, засобом залучення коштів у проекти, де державні та місцеві органи влади намагаються зберегти контроль та налагодити співпрацю з інвесторами.

В сучасних умовах ДПП розглядається як основа становлення ринкової економіки інструмент, що дозволяє органам державної влади та представникам бізнес-спільноти вийти на новий етап розвитку взаємин [3, с. 54].

Сьогодні ДПП за кордоном розглядається як засіб підвищення ефективності бюджету. Ускладнення завдань соціально-економічного розвитку, децентралізація управління і перерозподіл повноважень у господарській практиці об'єктивно вимагає активізації взаємодії влади та бізнес-структур як на загальнонаціональному, так і регіональному рівні.

Першим, хто запровадив нову форму співпраці між публічним і приватним секторами є Великобританія. Разом з Австралією, Великобританія є країною, де на сьогодні найактивніше використовується інструмент ДПП. Починаючи з 1990 рр., коли почала впроваджуватися Ініціатива приватного фінансування, у Великобританії було ухвалено близько 600 проектів ДПП, на які виділять 15% загального обсягу капітальних інвестицій публічного сектора [2, с. 21].

На території країн континентальної Європи реалізуються інвестиційні проекти із застосуванням схеми ДПП, однак наразі вони не становлять значну частку публічних капіталовкладень. У Канаді та Японії прецеденти запровадження ДПП існують, зокрема, у сфері будівництва концесійних автомагістралей тощо.

Поширення ДПП у соціально-економічному житті різних країн

Країни	Сектори, в яких впроваджуються ДПП	Країни	Сектори, в яких впроваджуються ДПП
Фінляндія	Дорожні концесії (тіньове мито).	Португалія	Аеропорти, дорожні концесії (тіньове мито)
Франція	Концесії на спорудження автомагістралей (реальне мито).	Іспанія	Концесії на спорудження автомагістралей (реальне мито) Концесії на спорудження регіональних доріг (тіньове мито)
Греція	Концесії на спорудження доріг (реальне мито).	Австралія	Дороги (Мельбурн)

У США найбільш поширеними формами ДПП є концесії на будівництво автомобільних доріг. На початку 1990 рр. концесії стали поширюватися під час будівництва автомагістралей як альтернатива до традиційних методів фінансового забезпечення державних капіталовкладень, зокрема, у вигляді податків із продажу палива тощо. Федеральна адміністрація автомагістралей (The Federal Highway Administration (FHWA)) ініціювала зміни до федерального законодавства, щоб створити сприятливі умови для приватного бізнесу для залучення до проектів будівництва нових і реконструкції старих доріг [1, с. 42].

Відсотки під федеральний кредит є нижчими, ніж в інших потенційних кредиторів. Також інноваційним підходом до створення ДПП, запропонованим США, є спроба об'єднати інтереси та ресурси органів влади різного рівня: федерального, штатів, місцевого, — для спорудження нових чи реконструкції старих автомобільних доріг [1, с. 43].

У межах цих проектів було запропоновано два підходи до створення партнерства:

1) реальне мито (безпосередня плата). Приватні концесіонери несуть відповідальність за фінансування та безпосереднє будівництво доріг, їх утримання, а взамін беруть плату з користувачів. Держава чи органи місцевого самоврядування не повинні таким чином витрачати бюджетні ресурси на потреби зведення автомагістралей. Успішні приклади цього методу пропонує Франція, Іспанія, Ісландія та Хорватія.

2) тіньове мито (опосередкована плата). Приватні концесіонери несуть відповідальність за фінансування та безпосереднє будівництво доріг, їх утримання, однак не беруть плати з користувачів. Держава поетапно надає компенсацію інвесторам, рівень якої залежить від кількості споживачів концесійної магістралі. Такий підхід діє у Великобританії, Фінляндії, Іспанії та Португалії [5, с. 357].

Зазначимо, що ефективність використання механізму ДПП у регіонах України перебуває на досить низькому рівні, свідченням цього є:

1) вкрай низька частка приватних інвестицій (не більше 10%) під час реалізації переважної більшості проектів ДПП (згідно зі світовими стандартами, такі проекти взагалі не можуть вважатись державно-приватними);

2) проекти ДПП в Україні майже не використовуються для реконструкції та будівництва автомобільних доріг. В Україні немає жодного чинного концесійного договору про побудову автомобільних шляхів. Окремі проекти на засадах концесії пропонувалися неодноразово, проте жоден з проектів не був реалізований [4, с. 47].

Серед системних проблем використання механізму ДПП в нашій державі доцільно виділити такі:

а) відсутність податкових чи митних пільг для приватних інвесторів під час реалізації проектів ДПП;

б) недосконалість вітчизняної нормативно-правової бази (зокрема, труднощі з отриманням приватним інвестором дозвільних документів та погоджень, необхідних для виконання умов договору), у якій не передбачено норм, що існують у розвинених країнах світу.

в) високий рівень корупції, що збільшує транзакційні витрати бізнес-структур та мінімізує підприємницьку ініціативу приватних інвесторів (у тому числі іноземних) та ін.

На нашу думку, пріоритетними напрямками використання механізму ДПП в Україні є побудова нових та реконструкція старих автомобільних доріг на умовах концесії.

Згідно з даними Державної служби автомобільних доріг України, понад 90% українських доріг потребують ремонту, а для задоволення потреб української економіки найближчим часом потрібно збудувати ще понад 4,5 тис. км нових доріг (орієнтовна вартість таких робіт — понад 200 млрд грн, що значно перевищує можливості державного бюджету) [2, с. 25].

З метою активізації державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової державної політики необхідно створити спеціальний інститут для координації дій у сфері запровадження партнерських відносин держави і бізнесу в Україні та удосконалити нормативно-правову базу з питань регулювання державно-партнерських відносин на рівні місцевого самоврядування і центральних органів державної влади.

Список використаних джерел

1. Бойко О. Державно-приватне партнерство: світовий досвід та перспективи реалізації в Україні / О. Бойко // Юридична газета. – 2019. – № 62. – С. 42–43.
2. Бондар Н.М. Світовий досвід державно-приватного партнерства у транспортній галузі / Н.М. Бондар // Ефективна економіка. – 2019. – № 24. – С. 21–27.

3. Вдовенко Ю.С. Приватно-державне партнерство в автодорожній сфері: монограф. / Ю.С. Вдовенко. – Чернівці: ЧДТУ, 2017. – 198 с.
4. Головінов, О.М. Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері [Текст] / О.М. Головінов // Вісник економічної науки України. – 2017. – № 1. – С. 47–51.
5. Шилепницький П.І. Державно-приватне партнерство: за і проти / П.І. Шилепницький // Економічні науки. Серія «Економіка і менеджмент». – зб. наук. пр.; ЛНТУ. – Вип.16. – Луцьк, 2018. – С. 357–368.

О.Л. Ворсовський,

кандидат економічних наук,
асистент кафедри організації та економіки фармації,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗА НАПРЯМАМИ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА ЕКОНОМІКА ФАРМАЦІЇ

Фармацевтичний менеджмент та економіка фармації є складовими підготовки провізорів та фармацевтів в закладах вищої освіти. Від якості організації навчального процесу за даними напрямками залежить рівень знань спеціалістів, що працюють у фармацевтичній галузі. Тому важливим є якісне проведення занять та створення гарних умов навчання для студентів, що вивчають дані складові навчальних дисциплін.

Заняття повинні проходити у гарному мікрокліматі, бути цікавими для студентів. На заняттях повинно бути етичне ставлення до кожного студента та етичне ставлення студентів до викладача, зокрема звернення на Ви, по імені, а при виклику студента по списку звернення по імені та прізвищу.

На заняттях, на підсумкових контролях, при відпрацюваннях пропущених занять, при керуванні написанням курсових робіт, при керуванні написанням дипломних робіт, при захисті курсових робіт, при захисті дипломних робіт, при виставленні оцінок у заліковій книжці за напрямками фармацевтичний менеджмент та економіка фармації не повинно бути корупції та упередженого ставлення до студентів.

Викладачі, що викладають фармацевтичний менеджмент і економіку фармації та керівництво кафедр, не повинні використовувати студентів у своїх особистих цілях.

На заняттях можуть відбуватися усні опитування студентів, написання тестів, вирішення задач (як з використанням математичного апарату так і на вирішення практичних ситуацій), написання робіт чи усні дискусії щодо певних практичних ситуацій (аналіз галузі, сплата податків тощо), що входять в дані дисципліни (модулі). При написанні робіт студенти можуть певні роботи писати одноособово, а певні об'єднуючись в групи для отримання навиків роботи в команді.

Інформація щодо навчальних занять, методичні матеріали, лекції, презентації, навчальна література повинні бути у відкритому доступі, зокрема на сторінці кафедри на офіційному сайті університету та на сторінці бібліотеки на офіційному сайті закладу вищої освіти та в бібліотеці університету.

При написанні методичних матеріалів, підручників, навчальних посібників за напрямками фармацевтичний менеджмент та економіка фармації не повинні записуватися як їх автори ті керівники та інші співробітники кафедр, які не приймали участь у написанні даних методичних матеріалів, підручників, навчальних посібників.

Інформація щодо дат, часу, місця проведення занять, лекцій, підсумкових контролів (заліків, підсумкових модульних контролів, іспитів, захистів курсових, захистів дипломів), перескладань підсумкових контролів повинна завчасно розміщуватися на стендах кафедри.

Оцінювання студентів повинно бути об'єктивним та відкритим. Оцінки за усні відповіді, захист курсових робіт, захист дипломних робіт повинні оголошуватися під час заняття, під час захисту курсових робіт, під час захисту дипломних робіт відповідно. Оцінки за письмові відповіді, контрольні роботи, підсумкові контролі повинні виставлятися відповідно до нормативно-правового забезпечення.

Також за даними напрямками студентам окрім безпосередньої інформації щодо тем занять можна надавати інформацію щодо економічних та управлінських аспектів фармацевтичної галузі (кількість підприємств, види податків, стан ринку як України так і інших країн (закордонний досвід) тощо (у вигляді презентації чи методичних матеріалів) та оновлювати дану інформацію.

Також студентам повинен подаватися перелік нормативно-правових актів, які регулюють економічні та управлінські сфери (напрями діяльності) в фармацевтичній галузі та інформація щодо місця знаходження даних документів, наприклад сайт парламенту, чи самі документи. Зокрема: Кодекс законів про працю України, Податковий кодекс України, Закон України «Про акціонерні товариства» тощо.

При розподілі викладачів на підсумкові контролі ці контролі повинні розподілятися рівномірно між викладачами, які мають досвід викладання даних напрямів (модулів).

Робочі програми; інформація необхідна для підготовки до підсумкових контролів; регламенти проведення підсумкових контролів; теми курсових робіт, рефератів, контрольних робіт повинні вчасно розміщуватися на сторінці кафедри на офіційному сайті закладу вищої освіти.

Організація навчального процесу за напрямками фармацевтичний менеджмент та економіка фармації залежить від сукупних дій керівництва кафедр, де викладаються дані складові навчальних дисциплін, та викладачів,

які проводять заняття, керують написанням курсових робіт, керують написанням дипломних робіт та проводять підсумкові контролі з фармацевтичного менеджменту та економіки фармації.

Список використаних джерел

1. Громовик Б. П., Гасюк Г. Д., Левицька О. Р. Менеджмент і маркетинг у фармації : підруч. / за ред. Б. П. Громовика. Київ : Медицина, 2008. 752 с.
2. Менеджмент у фармації: підруч. / О. Є. Кузьмін, Б. П. Громовик, О. Д. Гасюк [та ін.]. за ред. О.Є. Кузьміна і Б. П. Громовика. Вінниця : НОВА КНИГА, 2009. 432 с.
3. Мнушко З. М., Діхтярьова Н. М. Менеджмент та маркетинг у фармації. Ч. І. Менеджмент у фармації : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Харків : НФаУ : Золоті сторінки, 2009. 448 с.
4. Організація та економіка фармації. Ч. 3. Основи економіки фармації: нац. підруч. для студентів фармац. ф-тів ВНЗ МОЗ України / А. С. Немченко, Г. Л. Панфілова, В. М. Назаркіна [та ін.]. за ред. А. С. Немченко. Харків : НФаУ : Золоті сторінки, 2017. 272 с.

УДК 330.322

К.В. Комаревич,

здобувач вищої освіти ступеня магістра,
Національний транспортний університет
науковий керівник: **І.В. Горобінська,**
старший викладач кафедри фінанси, облік і аудит,
Національний транспортний університет

ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Стаття присвячена визначенню сутності поняття «інвестиційна привабливість» та основних аспектів управління нею.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, інвестиційна діяльність, управління інвестиційною привабливістю.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України виникла об'єктивна необхідність активізації інвестиційної діяльності, бо саме вона є вирішальною ланкою всієї економічної політики держави, яка забезпечує стабільне економічне зростання, приріст соціального ефекту, збалансованість макроструктури. Одним із найбільш важливих завдань, які стоять перед інвестором є вибір об'єктів інвестування, що мають найпривабливіші перспективи розвитку та дозволяють забезпечити найвищу ефективність інвестицій. В той же час підприємство проявляє ініціативу і прагне знайти потрібного інвестора, а потім переконати його інвестувати грошові кошти. Для залучення коштів підприємство має постати перед

інвестором, як інвестиційно привабливе. Тому питання підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств є вкрай актуальним.

Стан дослідження проблеми. Питання управління інвестиційною привабливістю неодноразово обговорювались такими вченими як: А.А. Агеєнко, І.М. Боярко, О.В. Носова, О.В. Пирог, Г.В. Строкович, О.П. Коюда, Н.С. Краснокутська.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна привабливість є однією з ключових характеристик, яка обумовлює залучення підприємством інвестицій. Рівень інвестиційної привабливості підприємства визначається на підставі значень показників, які з різних сторін характеризують перспективи його розвитку, фінансово-господарську діяльність, систему маркетингу, систему менеджменту та інше.

У сучасних умовах господарювання аналіз інвестиційної привабливості та інвестиційної діяльності підприємства грає ключову роль у процесі прийняття 189 управлінських рішень. Зі сторони внутрішніх користувачів це фактор впливу на подальшу стратегію діяльності та оцінку потенційних ризиків, для зовнішніх користувачів – це основа для прийняття рішень щодо доречності спрямування власних коштів у підтримку діяльності суб'єкта господарювання у якості інвестицій або позик.

В економічній літературі до сьогодні не вироблений єдиний підхід до визначення сутності поняття «інвестиційна привабливість» і її взаємозв'язків з конкурентоспроможністю підприємства та його сталим розвитком. Сутність цього поняття і, відповідно, методи розрахунку по-різному трактують вітчизняні і зарубіжні вчені. Тому доцільним є наведення порівняльної характеристики існуючих підходів до тлумачення поняття «інвестиційна привабливість підприємства» (таблиця 1).

Аналіз джерел та проведене теоретичне дослідження дозволили провести уточнення поняття «інвестиційної привабливості» як комплексної категорії. Інвестиційна привабливість – це відносне поняття, що відображає думку певної групи інвесторів відносно співвідношення рівня ризику, рівня прибутковості та вартості фінансових ресурсів в тій або іншій державі, регіоні або галузі. З іншого боку, це сукупність деяких об'єктивних ознак, властивостей, засобів, можливостей економічної системи, яка обумовлює потенційний платіжний попит на інвестиції.

Тобто, якщо інвестиційну привабливість підприємства розглядати в якості показника, який характеризує можливість генерування максимального прибутку, її оцінку необхідно проводити на підставі аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. Якщо інвестиційну привабливість підприємства ототожнювати з інвестиційним ризиком, який визначає вірогідність фінансових втрат інвестора, то для її визначення необхідна якісна та кількісна оцінка фінансового ризику та вірогідності банкрутства підприємства. Визначаючи інвестиційну привабливість як міру

ефективності фінансових потоків, для її аналізу необхідна оцінка рівня рентабельності підприємства. Крім того, інвестиційну привабливість можливо оцінити на підставі порівняльного аналізу, зіставляючи підприємства однієї галузі, різні галузі або держави.

Таблиця 1

**Підходи до визначення сутності
інвестиційної привабливості різними авторами**

<i>Автор</i>	<i>Джере ло</i>	<i>Визначення</i>
А.А. Агеєнко	[11]	Інвестиційна привабливість підприємства залежить від сукупності економічних, організаційних, соціальних, правових і політичних передумов, на основі яких визначається доцільність інвестування у певне підприємство.
І.М. Боярко	[12]	Інвестиційна привабливість підприємства розглядається як якісна характеристика можливості здійснення інвестиційного потенціалу певного підприємства.
О.В. Носова	[8]	Розглядає інвестиційну привабливість як комплексну характеристику підприємства та промислового потенціалу певного регіону, де це підприємство здійснює свою діяльність
О.В. Пирог	[13]	Під час визначення інвестиційної привабливості підприємства пропонує здійснювати порівняльний аналіз цього підприємства з іншими потенційними об'єктами інвестування.
Г.В. Строкович	[14]	Тлумачить інвестиційну привабливість підприємства з позицій системного аналізу (сукупність чинників, що впливають на фінансово-господарський стан підприємства) та економіко-математичних методів (комплекс показників, що виражають ефективність роботи підприємства).
О.П. Коюда	[15]	Визначає інвестиційну привабливість на основі управлінської і фінансово-господарської діяльності підприємства, а також з позиції можливостей залучення ним інвестицій.
Н.С. Краснокутська	[16]	Оцінює інвестиційну привабливість підприємства на основі комплексу економіко-психологічних характеристик цього підприємства.

Джерело: розроблено автором.

Цілі оцінки інвестиційної привабливості наведено на рис. 1.

Рисунок 1 – Цілі оцінки інвестиційної привабливості для об'єкта і суб'єкта інвестування

Джерело: розроблено автором

За результатами оцінки інвестиційної привабливості підприємства відбувається аналіз факторів (рис. 2.) та причин її зміни, потім виробляються рішення щодо регулювання внутрішніх відносин і встановлюються або коригуються планові завдання по кожному напрямку діяльності підприємства відповідно до основного завдання управління інвестиційною привабливістю підприємства – забезпечення позитивної динаміки стану системи інвестиційної привабливості.

Інвестиційна привабливість підприємства багато в чому залежить і від зовнішніх факторів, які характеризують рівень розвитку галузі та території, де розташоване підприємство.

Рисунок 2 – Фактори впливу на інвестиційну привабливість

Джерело: розроблено автором

Також важливими факторами впливу на інвестиційну привабливість є наступні:

- технічний чинник, який характеризує наявність основних засобів, їх структуру, вік та рівень використання, ступінь зношеності та виробничу

потужність, продуктивність та відповідність використовуваних виробничих технологій світовим стандартам тощо;

- трудовий чинник, який передбачає аналіз структури, професійно-кваліфікаційного складу працівників підприємства, продуктивність праці та резерви її зростання, рівень та умови оплати праці тощо;
- організаційний чинник, який описує організацію виробничого процесу у часі та просторі, а також розглядає методи організації виробництва та ступінь його автоматизації;
- ресурсно-сировинний чинник, дає можливість оцінити доступність підприємства до сировинних джерел тощо;
- комерційний чинник базується на аналізі теперішньої та потенційної місткості ринку, дає можливість оцінити та спрогнозувати обсяги діяльності та потреби в інвестиційних ресурсах;
- фінансово-аналітичний чинник допомагає оцінити стан ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності та ділової активності господарюючого суб'єкта;
- чинник конкурентоспроможності характеризує можливість підприємства успішно господарювати, виробляти конкурентоспроможну продукцію та утримувати конкурентні позиції на ринку;
- інноваційний чинник визначає кількість інновацій, впроваджених в цілому на підприємстві;
- виробничий чинник оцінює в цілому ефективність виробничої діяльності підприємства, а саме завантаженість основних засобів, ефективне використання будівель та споруд, логістичні процеси всередині підприємства, ефективність виробничої інфраструктури тощо.

У процесі аналізу необхідно враховувати такі особливості інвестиційної діяльності: обмеженість фінансових ресурсів; можливість вибору альтернативних проектів; значний вплив фактора ризику.

З огляду на вищесказане можна стверджувати, що управління інвестиційною привабливістю підприємств є важливим завданням, яке підвищує конкурентоспроможність підприємства на ринку інвестицій.

Як і будь-який процес управління, управління інвестиційною привабливістю припускає наявність керованого об'єкту і керуючого суб'єкту. Керуючим суб'єктом є керівництво підприємства, а керованим об'єктом, тобто об'єктом управління, виступає інвестиційна привабливість підприємства. Схематично процес управління інвестиційною привабливістю підприємства відображено на рисунку 3.

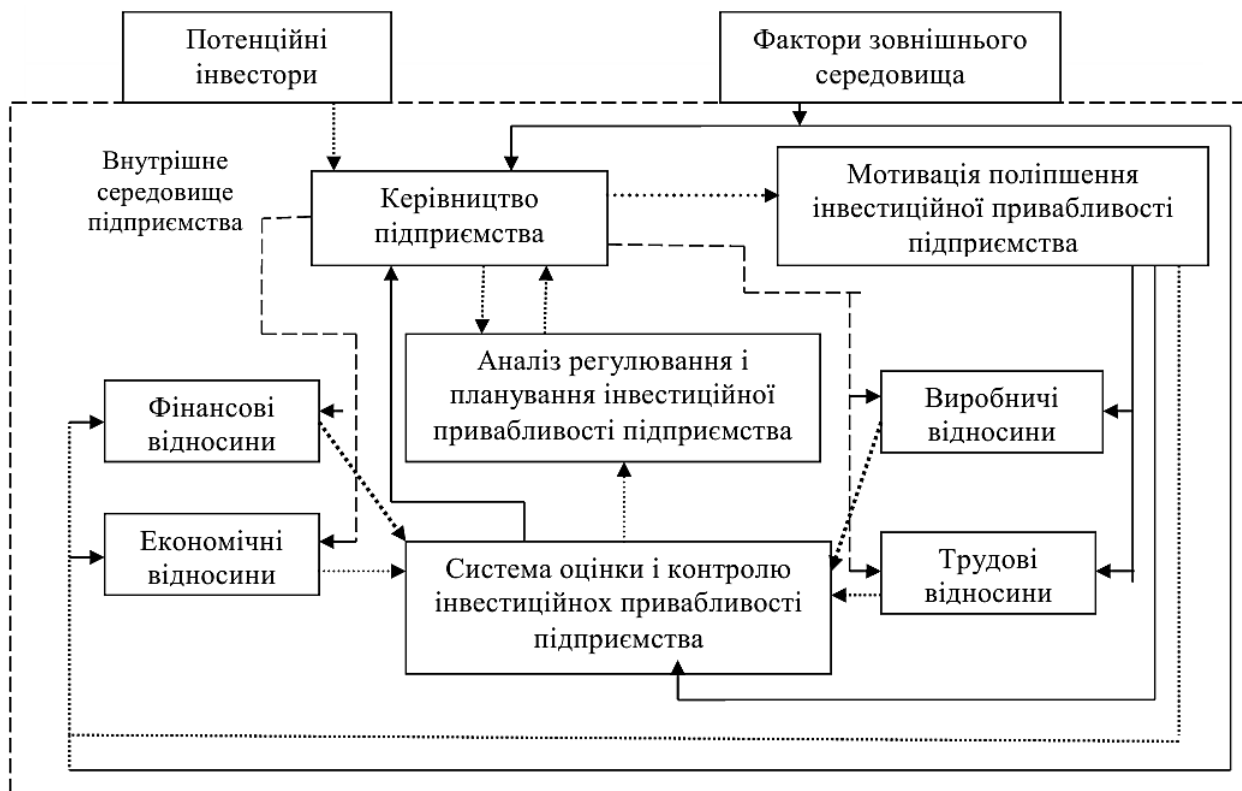

Рисунок 3 – Управління інвестиційною привабливістю підприємства

Джерело: розроблено автором

Виходячи з основних напрямів діяльності щодо забезпечення інвестиційної привабливості, можна виділити наступні основні функції управління інвестиційною привабливістю підприємства: планування, організація, мотивація, оцінка і контроль, аналіз, регулювання та координація. Чітке і послідовне виконання перерахованих функцій у рамках здійснення управлінського циклу дозволить забезпечити безперервність та ефективність процесу управління, щоб досягати поставлених цілей щодо забезпечення інвестиційної привабливості. В управлінському аспекті інвестиційну привабливість підприємства доцільно розглядати як систему фінансових, економічних та інших відносин, які виникають у процесі забезпечення ефективного розвитку підприємства і задоволення вимог потенційних інвесторів. Враховуючи вимоги потенційних інвесторів та вплив факторів зовнішнього середовища, керівництво підприємства виробляє комплекс дій, що формують, координують і контролюють фінансові, економічні, виробничі, трудові та інші відносини всередині підприємства з метою забезпечення його інвестиційної привабливості. Досліджуючи інвестиційну привабливість суб'єктів господарювання, доцільно розглядати її з позиції забезпечення можливості реалізації інвестиційного потенціалу підприємства. Основними цілями управління інвестиційною привабливістю є: визначення поточного стану підприємства

та перспектив його розвитку; розробка заходів підвищення інвестиційної привабливості; залучення інвестицій у відповідних обсягах та отримання комплексного позитивного ефекту від освоєння залученого капіталу.

Висновки. Сьогодні можна виокремити чимало проблем, що негативно впливають на інвестиційний клімат підприємств в Україні: відсутність або недосконалість довгострокових стратегій розвитку; залежність від держави; незабезпеченість необхідними умовами для просування інновацій на ринку, навантаження з боку податкової системи та інші. Однак, відсутність прозорого механізму залучення коштів підприємствами України – це та проблема, усунувши яку можна отримати потужний поштовх для подальшого розвитку економіки.

Список використаних джерел

1. Алексеенко Л. Фінансові аспекти оцінки інвестиційної привабливості підприємства / Л. Алексеенко // Економічний форум. – 2009. – № 3. – С. 94–102.
2. Буднікова, Ю.В. Інвестиційна привабливість підприємства та фактори впливу на неї / Ю.В. Буднікова // Інноваційна економіка. – 2011. – №4(23). – С. 194–197.
3. Аранчій Д. Інвестиційна привабливість підприємств: сутність, фактори впливу та оцінка існуючих методик аналізу / Д. Аранчій, С. Гончаренко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – Вип. 3. – Т. 2. – С. 59–64.
4. Єпіфанова І.Ю. Сутність інвестиційного потенціалу підприємства / Єпіфанова І. Ю., Бардадин О.А. // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – №14. – С. 39–42.
5. Чухно А.А. Основи економічної теорії» Інвестиції: сутність, стимули, детермінанти, співвідношення із заощадженням і доходом. URL: <http://library.if.ua/book/61/4395.html>
6. Бланк А.І. Управління використанням капіталу. Особливості форми фінансового інвестування капіталу. URL: <http://library.if.ua/book/157/10282.html>

Л.С. Мосора,

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СЕРВІСНОЇ ДЕРЖАВИ

Суть сервісної держави передбачає відхід від традиційного розуміння ролі держави як надавача послуг, який, першочергово, враховує власні інтереси і надає послуги в межах своїх можливостей. На сьогодні формування так званої сервісної держави передбачає переорієнтації саме на потреби населення, їх врахування і максимальне задоволення. Тобто держава, орієнтуючись на потреби населення повинна створити ті умови, за який населенню максимально комфортно будуть надаватись відповідні послуги.

Організація та формування сервісної держави має ґрунтуватись на певних важливих принципах. До таких принципів належать:

1. Принцип єдиного вікна - є базовим під час надання публічних послуг. Він передбачає виключення або максимально можливе обмеження участі заявників публічних послуг у процесах збору з різних інстанцій та надання в різні інстанції всіх необхідних документів і довідок, що підтверджують права заявників на отримання публічних послуг. Суть даного принципу зводиться також до того, що заявник у процесі отримання публічної послуги спілкується тільки з однією особою. У ЦНАП це є адміністратор, який обслуговує заявника;

2. Принцип дебіюрократизації управлінської системи. Цей принцип у межах концепції сервісної держави передбачає обмеження сфери діяльності бюрократії в суспільстві, має принципове значення в питаннях щодо скорочення кількості документів, що надаються заявниками для отримання публічних послуг, а також виключення особистих контактів заявників із посадовцями, що приймають рішення про надання (відмову в наданні) публічних послуг;

3. Принцип підвищення ефективності, доступності та відкритості інформації щодо діяльності публічних органів влади (принцип транспарентності). Держава має забезпечити доступ громадян до публічної інформації в пасивний та активний спосіб, що передбачає не лише публікування та поширення інформації про діяльність органів публічної влади, але й надання громадянам публічної інформації на їхні запити. Повинні бути створені умови за яких заявники матимуть можливості для отримання максимально важливої для них інформації, як із офіційних сайтів відповідних органів публічної влади, так і з інших доступних для них джерел;

4. Принцип єдиних критеріїв оцінювання якості публічних послуг. Реалізується шляхом проведення регулярних моніторингів. Найпоширенішими джерелами інформації для проведення оцінки якості надання публічних послуг є: статистичні дані публічних органів; результати моніторингів, що проводяться державними структурами щодо оцінювання діяльності публічних органів; аналіз офіційних інтернет-ресурсів публічних органів; результати опитувань одержувачів публічних послуг;

5. Принцип доступності публічних послуг. Визначається як можливість споживачів послуги мати легкий доступ до органів публічної влади у зручний час, причому інформація про порядок надання послуг має надаватися простою і зрозумілою мовою. Пропонується розглядати доступність послуги як фактичну можливість для особи звернутися за її отриманням. Як зазначає В.І. Козак, цей принцип передбачає: територіальну наближеність публічного органу до отримувачів послуг; наявність транспортного сполучення, вказівних знаків, під'їзних шляхів та місць паркування для транспортних засобів фізичних та юридичних осіб; можливість вільного

(безперешкодного) доступу до приміщення публічного органу; безперешкодне одержання бланків та інших формулярів, необхідних для звернення за публічною послугою, можливість отримання таких бланків з веб-сторінки публічного органу; наявність інформації про орган публічної влади, у якому можна отримати необхідну послугу; наявність інформації про територіальне розташування органу публічної влади; прийом документів від заявника в слушний для нього час; обробка оригіналів документів у присутності заявника; формування повного пакету документів для надання послуги; безвідплатне копіювання і сканування необхідних документів для створення електронної справи, що дозволяє при подальших зверненнях заощадити час заявника; видача результату надання послуги в слушний для заявника час; доступність оплати послуги [1].

6. Принцип запобігання та протидії корупції. Принципу запобігання та протидії корупції в умовах сервісної держави приділяється особливе значення. За такої моделі управління стратегічним напрямом у запобіганні та протидії корупції є послідовна демократизація всіх сфер суспільного життя, розвиток громадянської свідомості та активності в загальному контексті побудови демократичної держави. Демократизація, відкритість влади, прозорість та зрозумілість для населення державних рішень, діяльності управлінського апарату, розвиток громадянського суспільства – найважливіші важелі реалізації такого принципу.

7. Принцип інтерактивних механізмів здійснення громадського контролю та нагляду. Сьогодні процес інтеграції України у світове співтовариство як демократичної, соціальної, правової держави потребує адекватного розуміння сутності, місця й ролі, тенденції розвитку контролю в системі публічного управління. Він визначає контроль як основний спосіб забезпечення законності та дисципліни в публічному управлінні, детермінує його як фактор, що забезпечує дисципліну в системі публічної служби, як інструмент, що робить прозорою для суспільства діяльність публічних органів влади.

Перелік даних принципів є досить великим. Фактично, дотримання таких принципів створить умови для формування сервісної держави не просто на папері, але й в реальності. Держава повинна повністю орієнтуватись на потреби населення і створити максимально комфортні умови отримання різноманітних послуг. На сьогодні, цьому питанню приділено досить багато уваги. Однак, стає зрозумілим, що самі органи державної влади не можуть максимально ефективно виконувати дані функції, оскільки мають крім того багато інших повноважень. Саме тому, відкриття ЦНАП стало тим важливим рішенням, що дало можливість покращити стан справ та задоволення населення щодо отримання публічних послуг. В подальшому вважаємо за потрібне дані принципи утвердити на законодавчому рівні та реалізовувати їх на практиці.

Список використаних джерел

1. Козак В. І. Модернізація публічного управління в Україні на засадах сервісної моделі. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2017. Вип. 2 (18). URL: [http://dridu.dp.ua/zbirnik/2017-02\(18\)/5.pdf](http://dridu.dp.ua/zbirnik/2017-02(18)/5.pdf)

М.І. Нестерук,

здобувач освітнього ступеня бакалавра,

Вінницького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

науковий керівник: **М.О. Рябенка,**

кандидат технічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

Вінницького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У сучасних умовах управління персоналом є важливим складником, який визначає успішність функціонування підприємств готельно-ресторанного господарства. Необхідність виживання в умовах ринку зумовлює постійний пошук переваг, здатних стати чинниками конкурентоспроможності на сучасному етапі. У цій ситуації науково обґрунтований, творчий підхід до управління персоналом може забезпечити підвищення ефективності функціонування підприємств готельного та закладів ресторанного господарства. Успіх фірми залежить від того наскільки продуктивною виявиться праця її робітників. Якими б вагомими й доцільними не були рішення керівництва, хороший ефект від них буде отриманий лише через правильно скоординовані конкретні дії співробітників. А це, в свою чергу, може статися тільки, якщо працівники мотивовані на позитивний результат своєї праці.

Традиційно в процесі управління виділяють такі функції як: планування, організація, мотивація і контроль. При цьому дискусійним залишається питання про роль кожної із зазначених функцій в забезпеченні ефективного управління підприємством [1].

Багато вчених перевагу віддають функціям планування і контролю, зазначаючи, що ефективне управління підприємством можливо тільки при наявності чітко поставлених цілей і розроблених відповідно до них планів. Однак, в той же час деякі вказують, що все це, в першу чергу, залежить від виконавців і їх зацікавленості у вирішенні поставлених завдань. Таке припущення визначає пріоритетну роль мотивації в забезпеченні ефективного управління підприємством. В даний час не існує єдиного

визначення мотивації, що пов'язано з природою даного поняття, тому мотивацію необхідно розглядати з боку роботодавця і з боку працівника [2].

Мотивація з боку роботодавця – це зовнішнє або внутрішнє спонукання економічного суб'єкта до діяльності для досягнення цілей підприємства відповідно до обраної стратегії розвитку. У той час як, мотивація з боку працівника – це його прагнення задовольнити свої потреби (отримати певні блага) за допомогою трудової діяльності [3].

На думку Р. Оуена і А. Сміта, функція мотивація полягає тільки в грошовій винагороді. Згідно їх трактуванні, «люди – чисто економічні істоти, які працюють для отримання коштів, необхідних для придбання їжі, одягу, житла тощо».

Однак, застосування такого підходу в практиці породжує деякі труднощі в усьому процесі управління, серед яких можна виділити:

- нездатність керівників ефективно і послідовно застосовувати сучасні методи мотивації;
- теоретична нерозробленість основних стратегічних напрямків мотивації працівників в організації;
- відсутність умов для самореалізації потенціалу співробітників;
- незадовільний морально-психологічний клімат;
- не вибір підвищення почуття власної гідності і задоволення від роботи [1].

Обмеженість описаного підходу привела до появи другого напрямку, прихильниками якого є А. Маслоу і Д. МакКлелланд. Вони акцентують увагу на тому, що функція мотивації полягає в досягненні влади, успіху і в поліпшенні міжособистісних зв'язків, але так само не виключає базових потреб. Зазначений напрямок не тільки враховує одну з найважливіших завдань управління – вибір оптимальної системи оплати праці, а й використовує нематеріальні стимули з найвищою віддачею. Так, керівництво підприємств може використовувати весь широкий спектр сучасних методів мотивації праці, серед яких виділяють:

- підвищення по службі;
- публічна оцінка досягнень працівника;
- підняття морального духу співробітників;
- створення комфортного соціально-психологічного клімату в колективі [1].

В силу того, що мотиви персоналу можуть змінюватися, необхідно розробити мотиваційну програму з визначеною в ній стратегією. При цьому, слід брати до уваги, що здійснення визначеної програми вимагає певних витрат, які повинні бути перекриватися результатами від очікуваного ефекту [3].

Слід зазначити, що функції управління тісно взаємопов'язані, тому результативність застосування мотивації багато в чому залежить від

реалізації планування, організації та контролю. Маючи чіткий план, керівник може організувати трудовий процес відповідно до поставленої мети і проаналізувати отриманий результат. Однак, якісне своєчасне виконання завдань плану залежить від зацікавленості працівників у їх виконанні, адже саме робоча сила є головним ресурсом організації, а результати її роботи визначають результативність діяльності підприємства в цілому [2].

Багато готелів і ресторанів стикаються з низкою проблем, пов'язаних з якістю персоналу:

1. Відсутність профільної освіти.
2. Відсутність необхідних професійних та особистих якостей.
3. Низька адаптивність працівників. Високі психічні та фізичні навантаження, темп роботи, різноманіття функцій, робота в стресовій ситуації. Однак у більшості готелів та ресторанів програми адаптації відсутні, тому виникає інша кадрова проблема – висока плинність кадрів.

4. Проблема підтримки персоналу. Програми з підтримки повинні формуватися на основі аналізу плинності кадрів. Такі програми можуть бути розраховані на основну масу, на найбільш цінних працівників, ключові посади або окремі категорії співробітників.

5. Проблема командоутворення. З одного боку, якість послуги і задоволення клієнтів залежать від індивідуальної роботи кожного співробітника, з іншого – від скоординованості дій усього персоналу й усіх підрозділів готелю та ресторану. Необхідно використовувати такі методи управління персоналом, які дають змогу розвивати індивідуальні здібності співробітників в інтересах закладу [4].

Таким чином, функція мотивації грає ключову роль в ефективному управлінні організацією. Адже очевидно, що без мотиваційної діяльності працівники менш продуктивно виконують свої обов'язки. Тому, щоб домогтися кращих результатів, необхідно знайти мотиви, які рухають кожним співробітником в його трудовій діяльності, й використати їх задля підвищення продуктивності праці усього підприємства і максимізації прибутків.

Список використаних джерел

1. Афонин А.С. Основы мотивации труда: организационно-экономические аспекты: Учебное пособие. К.: МЗУУП, 1994. 304 с.
2. Сыроватко А. Теория мотивации персонала. Персонал. №10/2003.
3. Балабанова Л.В., Сардал О.В. Організація праці менеджера. Навч. пос. Київ: В-во "Професіонал", 2004. 304 с.
4. Рябенка М.О., Мазуркевич І.О. Управління персоналом у закладах готельно-ресторанного господарства. Інтелект XXI. № 1. 2020. С. 75–80.

А.В. Борисов,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Запорізького національного університету

ПРОВІДНІ ФУНКЦІЇ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ

Міністерство закордонних справ України – державний орган виконавчої влади України, який здійснює імплементацію державної політики в галузі зовнішніх відносин України з іншими державами, а також з міжнародними організаціями.

Міністерство закордонних справ України очолює Міністр, якого призначає на посаду і звільняє з посади Президент України в установленому законодавством порядку.

Міністерство закордонних справ – головний орган в області відносин з іноземними державами, міжнародними організаціями.

Воно здійснює загальний контроль за виконанням міжнародних зобов'язань України. Міністерство здійснює функції з вироблення і реалізації державної політики і нормативно-правового регулювання у сфері зовнішньополітичних відносин України з іноземними державами та міжнародними організаціями [1].

Основне завдання Міністерства закордонних справ України – представляти і захищати інтереси України на міжнародній арені, забезпечувати сприятливу зовнішню середу для розвитку і реалізації потенціалу української держави, суспільства і громадян.

Основні завдання та функції Міністерства закордонних справ визначені в Положенні про Міністерство закордонних справ України:

- формування та реалізація державної політики у сфері зовнішніх зв'язків;
- забезпечення за допомогою дипломатичних засобів захисту суверенітету, міжнародної безпеки, територіальної цілісності і недоторканності кордонів України;
- участь в формулюванні та реалізації національної політики європейської та євроатлантичної інтеграції України;

- розвиток співробітництва із зарубіжними країнами та міжнародними організаціями;
- координація діяльності державних органів щодо забезпечення реалізації єдиної зовнішньополітичного курсу України [2].

У своїй діяльності МЗС керується зовнішньополітичними пріоритетами, визначеними Президентом України, основоположними законодавчими актами у сфері зовнішньої політики, програмами діяльності Кабінету Міністрів України.

Провідні функції Міністерства зовнішніх справ України:

- забезпечення формування та реалізації державної політики в галузі зовнішніх зносин;
- реалізація зовнішньополітичної діяльності країни;
- проведення українського зовнішньополітичного курсу на розвиток політичних, економічних, гуманітарних, правових, наукових та інших відносин із зарубіжними країнами, міжнародними організаціями і аналіз відповідних тенденцій;
- дипломатичні засоби захисту і зміцнення незалежності, державного суверенітету, безпеки, територіальної цілісності і недоторканності державного кордону, національних інтересів;
- розвиток відносин із закордонними українцями та їх громадськими об'єднаннями, координація діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку таких відносин і ін.

Таким чином, Міністерство закордонних справ України за своїм статусом є центральним елементом системи органів управління зовнішньополітичними справами, організаційно-управлінська діяльність яких спрямована на всебічну підтримку підлеглих структур зовнішньополітичного управління і реалізації зовнішньої політики держави.

Список використаних джерел

1. Войцеховська С. Система органів державного управління зовнішньополітичною діяльністю в Україні. Наукові записки Ін-ту законодавства Верховної Ради України. 2011. 182 с.
2. Положення про Міністерство закордонних справ України від 30 березня 2016 р. №281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF#Text>

Ю.П. Діденко,

здобувач вищої освіти ступеня магістра права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

науковий керівник: **Д.О. Маріц,**

доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У світі з'являються нові інформаційні технології, змінюється поведінка людей під час використання таких технологій, і нові вимоги шукачів інформації привносять нові способи обміну інформацією. Тепер це не тільки двосторонній комунікаційний процес: інформація може бути звернена мільйонами користувачів один до одного одночасно.

Відсутність правового регулювання, неправильне тлумачення принципу свободи слова в Інтернеті породжує ряд проблем щодо захисту прав і свобод людини. На думку Р.І. Радейко серед проблем правового регулювання відносин у соціальних мережах варто виділити:

1. відсутність уніфікованих принципів правового регулювання відносин у соціальних мережах;
2. проблеми захисту та відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності у соціальних мережах;
3. проблеми правового регулювання реклами, електронної комерції і використання товарних знаків у соціальних мережах;
4. проблеми забезпечення інформаційної безпеки і захисту персональних даних користувачів соціальних мереж [1].

Першою державою, яка ввела правове регулювання соціальних мереж, стала Німеччина. У Німеччині прийняли закон під назвою Network Enforcement Act (NetzDG), який зобов'язує платформи забезпечувати видалення «свідомо незаконного контенту» (мова ненависті, заклики до насильства, антисемітизм) протягом 24 годин [2]. З приводу регулювання державою відносин в Інтернеті загалом і в соціальних мережах, зокрема, варто навести думку Є.Ю. Захарова і погодитися з нею. Так, за його словами «уявлення про цивільні і політичні права і свободи – право власності, право на приватність, свободи думок, совісті, слова, інформації, друку, зібрань, асоціацій та інших – суттєво змінилися з появою Інтернету, але концепція дотримання прав людини й основоположних свобод залишилася незмінною». Втручання держави у здійснення права (свободи) повинне ґрунтуватися на законі, переслідувати обумовлену законом мету і бути «необхідним у демократичному суспільстві», зокрема, відповідати «гострій

суспільній необхідності». При цьому закон, на підставі якого обмежується те чи інше право, повинен бути доступним, передбачуваним і містити адекватні й ефективні гарантії проти зловживань. Зміст усіх перерахованих тут оціночних понять повинен визначатися судом [3].

Дійсно, намагаючись створити нормативно-правові акти, які б піддали контролю всі сфери суспільних відносин, важко не перейти межу між правовим регулюванням заради захисту прав громадян одного напрямку та регулюванням, яке призведе до обмежень прав і свобод іншого напрямку і може перейти в Інтернет-цензуру рівня Китаю і Північної Кореї або Республіки Білорусь, коли під час протестів у 2020 році у країні було обмежено доступ до Інтернету.

Дотепер не існує єдиного правового визначення, що таке соціальні медіа чи соціальні мережі. В узагальненому вигляді явище соціальних мереж полягає у взаємодії між людьми у віртуальному середовищі – спільнотах, мережах, у якому вони створюють, діляться, обмінюються ідеями, думками, фото і відео.

Соціальні мережі, з однієї сторони, можна вважати особливим, специфічним видом засобів масової інформації. Але з іншої сторони, основною їх відмінністю від класичних засобів масової інформації (друкованих або радіо- та телемовлення) є те, що під час перегляду інформації в них користувач є більш пасивним, він має змогу лише ознайомитися з тим чи іншим видом інформації. Людина, що придбала газету або увімкнула певний канал, має змогу лише дивитися те, що їй запропонували журналісти і редактори. У соціальних мережах споживач інформації перетворився на активного діяча, який може в режимі реального часу реагувати на інформацію, з якою він ознайомився, перевіряти її, шукати альтернативні джерела думок. Користувач перейшов від стану пасивного спостерігача до активного пошуковця.

Глобальна комунікація компаній і споживачів відбувається також на рівні електронних покупок, електронного бронювання та електронних платежів. Величезна кількість даних передається на великі відстані протягом декількох секунд. У світі, де потік даних контролюється зовнішніми серверами, захист даних повинен бути пріоритетним. Ідея демократичної соціальних мереж як Інтернет-платформи в глобалізованому світі дозволяє будь-кому мати змогу бути почутим до тих пір, поки у користувача є спосіб підключення до Інтернету. У соціальних мережах користувачі виробляють інформацію локально, але поширюють її глобально в режимі реального часу, це дійсно «глобальне село» – революційна зміна в тому, якими темпами люди створюють, обробляють і поширюють інформацію.

Веб-сайт юридичної особи або іншого суб'єкта господарювання або корпоративна сторінка в соціальних мережах може працювати і на іміджеву рекламу, і на рекламу конкретної продукції. Через них може відбуватися

обмін комерційною інформацією, підтримка партнерів та клієнтів. Відвідувачі переглядають ці сторінки так, якби вони читали газету або журнал. Вони не читають їх від початку до кінця, як книгу, а шукають саме ту інформацію, яка їм цікава. На сайті можна здійснювати інформаційну підтримку клієнтів – фахівці компанії за допомогою онлайн-конференцій, чату або по e-mail можуть надавати консультації, відповіді на питання. На сайті можна здійснювати продаж товарів, як приклад можна назвати інтернет-магазини, через поштові сервіси (hotmail.com, gmail.com) робити розсилки. Однак, варто вказати, що на сьогодні соціальні мережі пропонують такий набір інструментів, що дозволяє здійснювати продаж продукції без створення окремого сайту, що значно зменшує стартові витрати для виробника (продавця, виконавця).

Разом із тим, перехід бізнес-процесів у соціальні мережі зменшує можливі способи захисту прав споживачів, якість обслуговування, збільшує кількість шахрайських методів ведення бізнесу, недоцільність реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності і відповідно неоподаткування таких процесів. Все це зумовлено відсутністю належного нормативного регулювання методів ведення бізнесу та рекламування в мережі Інтернет. І це питання потребує більш детального обговорення з метою врегулювання суспільних відносин в Інтернеті і в соціальних мережах, зокрема.

Список використаних джерел

1. Радейко Р.І. Соціальні мережі як об'єкт правового регулювання // ІТ Право: Проблеми і перспективи розвитку в Україні, НУ «Львівська політехніка» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aphd.ua/publication-144/>.
2. Amélie Heldt. Reading between the lines and the numbers: an analysis of the first NetzDG reports / Amélie Heldt // Internet Policy Review. 8(2). – 2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://policyreview.info/articles/analysis/reading-between-lines-and-numbers-analysis-first-netzdg-reports>.
3. Захаров Є.Ю. Захист прав людини в Інтернеті: Нис et nunc. Свобода висловлювань і приватність. 2010. № 3. С. 17–19. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khpg.org/index.php?id=1317621596>

ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС В ЧАСТИНІ ВИЗНАЧЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ ТА МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ

Своєчасне отримання товарів без істотних затримок та підвищення витрат, викликаних будь-якими адміністративними (наприклад митними) і технічними бар'єрами, є результатом проведення спрощених митних процедур на кордонах держав, ефективність яких може бути досягнута в результаті приведення їх до єдиних міжнародних стандартів [2, с. 29].

Згідно ч. 2 ст. 36 МКУ країною походження товару вважається країна, в якій товар був повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до критеріїв, встановлених Митним кодексом України. Під країною походження товару можуть розумітися група країн, митні союзи країн, регіон чи частина країни, якщо є необхідність їх виділення з метою визначення походження товару [3].

Основними міжнародними актами, які визначають країну походження товару є Кіотська конвенція, Угода про правила визначення походження від 1994 року, Митний кодекс ЄС. Також щодо України необхідно згадати Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, яка містить докладні правила походження, які передбачені в Протоколі 1 до Угоди.

Універсальні принципи визначення країни походження товарів зафіксовані в Кіотській конвенції. За загальним правилом походження товару повинного бути визнано за останньою (кінцевою) країною, в якій відбулась “значна переробка” продукції. У спеціальному додатку «Походження товарів» Кіотська конвенція встановлює три критерії для визначення країни походження: критерій переробки товарів (країна, де була здійснена переробка (значна переробка) є країною його походження); критерій процентного вмісту (правило двалорної частки – встановлює граничну частку іноземних матеріалів в кінцевій вартості готового товару); критерій встановлення переліку товарів, щодо яких країною походження буде вважатися те держава, в якій товар повністю вироблений [4].

В ЄС правила походження містяться в Главі II Розділу 2 Митного кодексу ЄС. Коли товари цілком добуваються або виробляються в одній країні, вони вважаються такими, що мають походження з цієї країни. Якщо продукція виробляється у 2 або більше країнах, вона вважається такою, що походить з країни, в якій «мав місце суттєвий економічно виправданий процес». Також встановлені два типи правил походження: преференційні і непреференційні, що впливають на вибір тарифного режиму [6].

Проаналізувавши міжнародні норми, можна дійти висновку, що однією з основних проблем при визначенні країни походження є наявність певного оціночного критерію при визначенні країни походження за умови, коли певний товар виробляється одразу в декількох країнах або ж коли здійснюється його «значна переробка». Міжнародні нормативно-правові акти намагаються встановити певні критерії, які дозволяють більш чітко визначити країну походження, однак через розвиток виробничих технологій, виготовлення чи переробку окремих частин товару в різних країнах, бажання скористатися преференційними режимами, таке визначення стає доволі довгим та складним процесом [5, с. 69].

Основні нормативно-правові аспекти з питань митної вартості у ЄС регламентуються Митним кодексом ЄС та Генеральною угодою з тарифів і торгівлі (ГАТТ).

При визначенні митної вартості товарів митним законодавством ЄС та українським передбачені 6 методів її визначення, які є ідентичними. Такими методами є: метод вартості угоди; вартість угоди з ідентичними товарами; вартість угоди аналогічних товарів; дедуктивний метод; розрахунковий метод; резервний метод [1, с. 2].

Відрізняється підстава визначення митної вартості товарів. Відповідно до ст. 7 ГААТ за основу для нарахування податків при здійсненні ЗЕД є «дійсна вартість», під якою розуміють ціну, за яку, під час та в місці, визначеними законодавством імпортуєної країни, такий чи подібний товар продається або пропонується до продажу при звичайному ході торгівлі за умов повної конкуренції [1]. А згідно ч. 1 ст. 49 МКУ митною вартістю товарів, які переміщуються через митний кордон України, є вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товар [3].

Також, положення Митного кодексу України щодо визначення, контролю та коригування митної вартості товарів є відмінними від статті VII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі у наступному:

– на відміну від статті 1 Угоди про застосування статті VII ГАТТ в статті 58 МКУ зазначено:

а) що метод визначення митної вартості товарів за ціною договору не застосовується, якщо використані декларантом або уповноваженою ним особою відомості не підтверджені документально або не визначені кількісно й достовірні та/або відсутня хоча б одна із складових митної вартості, яка є обов'язковою при її обчисленні [3];

б) визначено перелік витрат які враховуються при визначенні ціни, яка була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари та наведено перелік документів необхідних для підтвердження митної вартості.

– у статті 59 МКУ під ідентичними розуміються товари, однакові за всіма ознаками з оцінюваними товарами, а у статті 2 Угоди про застосування статті

VII ГАТТ під ідентичними розуміються товари, вартість яких знаходиться на тому ж комерційному рівні та майже в такій самій кількості [1].

На особливу увагу заслуговує досвід країн ЄС щодо врегулювання митних спорів контролю за правильністю визначення митної вартості товарів. Відповідно до Митного кодексу ЄС передбачено аудит митної вартості. Митним законодавством України такої процедур не передбачається. Також Митним Кодексом ЄС передбачено, що митна вартість повинна визначатися із врахуванням умов кожної конкретної угоди, навіть якщо вони не відповідають звичній торговій практиці [7, с. 68].

Основною проблемою при визначенні митної вартості є ситуація, коли представники контролюючого органу безпідставно витребують додаткові документи на її підтвердження, а потім застосовують другорядні методи її визначення. Здебільшого таке коригування призводить до її суттєвого підвищення, і, як наслідок, сума митних платежів зростає. Адміністративне оскарження у більшості випадків не є ефективним, оскільки контролюючі органи вищого рівня повторюють висновок митниць на місцях, а для забезпечення випуску товарів у вільний обіг декларанти змушені сплатити митні платежів згідно з митною вартістю цих товарів та забезпечити сплату різниці між сумою митних платежів, обчисленою згідно з митною вартістю товарів, визначеною декларантом або уповноваженою ним особою, та сумою митних платежів, обчисленою згідно з митною вартістю товарів, визначеною митним органом, шляхом надання гарантій. У зв'язку із цим суб'єкти господарювання звертаються до суду з позовами про визнання протиправними та скасування рішення про коригування митної вартості товарів та карток відмови в прийнятті митної декларації, митному оформленні випуску чи пропуску товарів.

Проаналізувавши митне законодавства України та ЄС можна дійти висновку, що певним чином окремі норми були імплементовані в національне законодавство, проте більш доцільним є адаптація норм міжнародного законодавства до вітчизняних реалій, що спростить митні формальності не лише для декларантів, а й для контролюючих органів [7, с. 70].

Список використаних джерел

1. Угода про застосування статті VII Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року. База даних «Законодавство України» / ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_011#Text (дата звернення: 14.11.2020)
2. Кобушко І.М., Льченко О.В., Денисенко С.І. Спрощення та гармонізація митних процедур як фактори збільшення обсягів зовнішньої торгівлі держави / Кобушко І.М., Льченко О.В., Денисенко С.І. // Актуальні проблеми економіки – 2015. №10(172). – С. 29–30

3. Митний Кодекс: Закон від 13.03.2012 № 629. База даних «Законодавство України» / ВР України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 14.11.2020)
4. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція): Закон від 05.10.2006 N 227-V. База даних «Законодавство України» / ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#top (дата звернення: 14.11.2020)
5. Прус Л.Р. Концептуальні засади внесення змін до Митного кодексу України в частині митної вартості товарів та методів її визначення / Л.Р. Прус // Юридичний науковий електронний журнал. – 2016. – № 5 – С. 58–61.
6. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. База даних «Законодавство України»/ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/984_009-13#Text (дата звернення: 14.11.2020)
7. Руда Т.В. Нормативне регулювання визначення так контролю митної вартості товарів в країнах ЄС / Руда Т.В. // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2016. – Вип. 30. – С. 68–70.

УДК 347.44

М.В. Кішкіна,

студентка факультету соціології і права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

УМОВИ ЛІЦЕНЗІЙНОГО ДОГОВОРУ

На практиці при укладанні договорів щодо розпоряджання правами інтелектуальної власності складно врахувати всі можливі наслідки впровадження у договір тих чи інших положень. Однак деякі елементи волі сторін залишаються поза увагою, оскільки в момент укладання правочину вважаються неважливими.

Згідно з класичною теорією сутність ліцензії полягає в тому, що ліцензіар надає ліцензіату дозвіл на використання об'єкта і тим самим ліцензіар бере на себе зобов'язання утримуватися від застосування ним санкцій стосовно того, хто використовує цей об'єкт. Проте все більше стає очевидним, що в сучасному світі основним змістом ліцензійного договору стає не стільки надання дозволу, тобто права на використання, а більшою мірою є покладання на ліцензіара обов'язку забезпечити можливість ліцензіата реалізувати це право шляхом передачі технічних знань, досвіду, технічної підтримки, навчання персоналу і надання допомоги ліцензіату в їх використанні і застосуванні.

Зміст ліцензійного договору являє собою сукупність умов, що характеризують особливості даного договірної зобов'язання. Незважаючи

на те що трактуванню істотних умов договорів в літературі приділяється багато уваги, однозначного їх розуміння ні в доктрині, ні у практиці немає.

Відповідно до ст. 1109 ЦК України, умовами ліцензійних договорів є наступні: вид ліцензії, сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності (конкретні права, що надаються за договором, способи використання зазначеного об'єкта, територія та строк, на які надаються права, тощо), розмір, порядок і строки виплати плати за використання об'єкта права інтелектуальної власності [1].

Отже, першою істотною умовою договору є його предмет. Предметом ліцензійного договору є права на використання об'єкта права інтелектуальної власності [1]. При узгодженні умови про предмет сторонам має сенс максимально повно конкретизувати об'єкт ІВ в тексті договору, а саме перерахувати його індивідуальні ознаки.

Другою істотною умовою є умова про права та способи використання об'єкта права інтелектуальної власності. Відповідно до ч. 6 ст. 1109 ЦК України права на використання об'єкта права інтелектуальної власності та способи його використання, які не визначені в ліцензійному договорі, вважаються такими, що не надані [1]. Тобто використання об'єктів права інтелектуальної власності іншими способами, ніж ті, що зазначені в договорі, вважаються неправомірними. Відповідно до ч. 3 ст. 156 ГК України, умови використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка у сфері господарювання визначаються законами [2].

Однією із умов ліцензійного договору є також розмір, порядок і строки плати за використання об'єкта ІВ. Варто взяти до уваги, що законодавством України не передбачено надання дозволу на використання об'єктів ІВ лише на платній основі. При укладенні оплатного ліцензійного договору сторони мають погодити плату за надання прав на використання об'єкта права інтелектуальної власності, що є предметом ліцензійного договору (ліцензійний платіж). Зокрема, відповідно до ст. 19 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» ціна технологій чи розмір плати за їх використання є істотними умовами укладення договорів про трансфер технологій [3]. Вартість виключних прав залежить від багатьох факторів економічного, технічного та правового характеру. Якщо ж розмір, порядок і строк здійснення оплати чітко не встановлені в договорі, то застосовуються загальні вимоги ЦК України.

Наступною умовою ліцензійного договору є вид ліцензії, оскільки нею визначається обсяг прав, що передається. Відповідно до ч. 3 ст. 1108 ЦК України ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності може бути виключною, одиничною, невиключною, а також іншого виду, що не суперечить закону. У випадку, якщо в договорі відсутня умова щодо виду ліцензії, вважається, що за ліцензійним договором надається невиключна ліцензія [1].

Аналізуючи ч. 7 ст. 1109 ЦК України, можна зробити висновок, що однією умов ліцензійного договору є територія, на яку поширюються надані права на використання об'єкта права інтелектуальної власності [1]. Ліцензійний договір може бути обмежений певною географічною територією. Наприклад, права можуть надаватися по всьому світу, або для конкретних країн чи їх окремих частин. Територія використання залежить від того, що ліцензіар може запропонувати з точки зору прав і того, чи може ліцензіат скористатися ними на певній території.

Однією із найважливіших характеристик ліцензійного договору є його строковий характер. Згідно з ч. 1 ст. 1110 ЦК України ліцензійний договір укладається на строк, встановлений договором, який повинен спливати не пізніше спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності [1]. Слід звернути увагу, що у ч. 3 ст. 1110 ЦК України згадується щодо пролонгації ліцензійного договору за умови відсутності у ньому умови про строк: «...Якщо за шість місяців до спливу зазначеного п'ятирічного строку жодна зі сторін не повідомить письмово другу сторону про відмову від договору, договір вважається продовженим на невизначений час. У цьому випадку кожна із сторін може в будь який час відмовитися від договору, письмово повідомивши про це другу сторону за шість місяців до розірвання договору, якщо більший строк для повідомлення не встановлений за домовленістю сторін [1]».

Враховуючи юридичну практику, зміст ліцензійного договору зазвичай також становлять положення про: можливість субліцензії, умови щодо технічної допомоги, удосконалення об'єкта ІВ, фінансове адміністрування, антиконкурентні застереження, регулююче право, заяви та гарантії, врегулювання спорів, відповідальність сторін [4].

Ліцензіат, особливо який володіє винятковою ліцензією, зазвичай прагне отримати право надавати субліцензії. В цьому випадку, така можливість повинна бути окремо обумовлена в договорі.

Залежно від виду переданої технології, в договорі часто існує пункт про надання ліцензіату технічної допомоги у вигляді документації, даних та експертизи. Коли мова йде про вдосконалення, також відомих як поліпшення або нові зразки, важливо визначити, що є ліцензією, а що вважається новою технологією або новим об'єктом інтелектуальної власності. Іншими словами, якщо не включити пункт про вдосконалення до договору, можлива ситуація, коли ліцензіар більше не буде вважатися власником прав на об'єкт інтелектуальної власності в цілому.

Положення про фінансове адміністрування включають в зобов'язання ліцензіата вести бухгалтерський облік і звітність, повідомляти про результати використання об'єкта інтелектуальної власності і виплачувати відповідні роялті. У договорі має бути чітко вказано, на кого покладається обов'язок акумулювати і сплачувати відповідні податки, включаючи митні збори,

акцизи або податки на доходи іноземної юридичної особи. Доходи іноземної юридичної особи є найбільш спірним питанням в міжнародних ліцензійних договорах. Якщо одна сторона зобов'язується взяти на себе відповідальність за утримання таких податків, договір, як правило, містить положення, згідно з яким інша сторона зобов'язана надати посильну допомогу щодо будь-яких можливих відшкодувань.

Однією з умов ліцензійного договору може бути обмеження у використанні наданих прав. До таких обмежень ліцензіар вдається з метою уникнути конкуренції ліцензіата. Обмеження може стосуватися обсягу випуску предмета ліцензії або ліцензія обмежується тільки виробництвом продукції, яка використовуватиметься для певних цілей. Обмеження може стосуватися також використання предмета ліцензії на певному виробництві або продажу продукції на певній території. Територіальні обмеження мають місце тоді, коли ліцензіар за межами території дії договору сам бажає реалізувати предмет ліцензії.

При розгляді можливості укладення договору з іноземним суб'єктом необхідно передбачити регулююче право. Також необхідно враховувати законодавство країни, яка є територією дії ліцензії, відповідно до умов ліцензійного договору [6]. Наприклад, в більшості країн необхідна реєстрація ліцензійного договору у відповідних національних відомствах. Крім цього, в деяких країнах може бути необхідним отримання дозволу або обмеження на певні види діяльності.

Заяви і гарантії є твердження або запевнення з приводу окремих положень. Аналізуючи судову практику щодо ліцензійних договорів, важливо передбачити такі заяви і гарантії: 1) виняткові права на об'єкт ІВ належать ліцензіару; 2) на момент вступу в силу укладеного сторонами ліцензійного договору ліцензіару нічого не відомо про права третіх осіб, які могли бути порушені наданням даної ліцензії; 3) на основі всіх наявних у ліцензіара відомостей права, що становлять предмет ліцензії, є дійсними і не порушуються будь якими третіми особами; 4) використання ліцензіатом об'єкта інтелектуальної власності при наданні виключної ліцензії [6].

При укладенні ліцензійного договору, сторони повинні усвідомлювати можливість виникнення спору, і передбачити засоби вирішення. В першу чергу, вирішенню спору повинна сприяти гнучкість договору і його відкритість до можливих змін. Для випадків, коли цього недостатньо, необхідно передбачити механізми вирішення спорів. При розробці положень про врегулювання спорів сторони можуть виходити з декількох варіантів. Традиційно сторони погоджуються вирішувати спори шляхом судового розгляду в певному національному суді. Однак все частіше сторони обирають альтернативні процедури вирішення спорів, наприклад, арбітраж і посередництво, або посередництво з подальшим арбітражем.

Договір вважається укладеним тільки тоді, коли між сторонами в потрібній для відповідних випадків формі досягнуто згоди зі всіх істотних його умов. Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди [1]. З метою передбачити основні юридичні аспекти відносин, у які вступають сторони договору, необхідно обов'язково враховувати вимоги спеціального законодавства, які можуть містити істотні умови договорів щодо тих чи інших об'єктів права інтелектуальної власності та напрацьовану практику.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
3. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text>.
4. Leute K. Anatomy of a License Agreement [Електронний ресурс]. / Kirsten Leute – Режим доступу до ресурсу: https://www.autm.net/AUTMMain/media/ThirdEditionPDFs/V4/TTP_V4_AnatomyLicense.pdf.
5. Licensing guide for developing countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_620.pdf.
6. Modiano G. International Patent Licensing Agreements and Conflict of Laws [Електронний ресурс]. / Giovanna Modiano – Режим доступу до ресурсу: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1066&context=njilb>.

О.І. Манзюк,

студентка Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Київська обл.

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПРАЦІВНИКІВ: МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА СУЧАСНІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ

Проблематика реалізації прав людини у сфері трудових правовідносин перебуває у центрі уваги сучасних дослідників-представників науки трудових права і науки права соціального забезпечення. Увагу науковців зосереджено до вивчення закономірностей здійснення права на працю, інших трудових прав, права на соціальний захист, а також їхнього розвитку, охорони і захисту.

На жаль, стан захисту трудових прав працівників залишається вкрай болючим. Про що свідчить велика кількість накопичених проблем в соціально-трудових правовідносинах. До теперішнього часу в Україні діє Кодекс законів про працю прийнятий за часів Радянського Союзу в далекому 1971 році, Незважаючи на всі внесені до зазначеного Закону зміни, його норми не відповідають вимогам сучасності і не можуть належним чином гарантувати захист трудових прав працівників [1].

В юридичній літературі досить багато уваги приділено проблемам судового захисту, в тому числі трудових прав. Серед праць, присвячених зазначеній проблемі, слід виділити праці таких учених, як О. І. Антонюк, В. Ф. Бойко, В. П. Грибанов, П. Ф. Єлісейкін, А. Г. Жуковський, М. І. Іншин, А. М. Колодій, В. Т. Маляренко, В. В. Лазор, П. М. Рабінович, Г. П. Тимченко, Ю. М. Тодика, Г. І. Чанишева, М. І. Хавронюк, О. М. Ярошенко та ін.

Як і будь-який інший інститут трудового права, захист прав та законних інтересів працівників має свій певний механізм правового регулювання. Варто зосередити увагу на тому, що правове регулювання - це дія права на суспільні відносини за допомогою певних юридичних засобів, насамперед норм права [2]; це результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини спеціальної системи правових засобів, тобто норм права, правовідносин [3, с. 48]. Основною ознакою правового регулювання є наявність певного механізму, який в свою чергу забезпечує ефективність правового впливу на суспільні відносини, а сукупність правових засобів, за допомогою яких саме здійснюється такий вплив і складають поняття механізму правового регулювання.

Механізм правового регулювання захисту прав та законних інтересів працівників складає у своєму відображенні наявні три стадії:

1) Перша – стадія, яка пов'язана з правовою регламентацією правового статусу суб'єкта захисту трудових прав. Це стадія, на якому проходить розробка, формулювання юридичних норм як загальнообов'язкових правил поведінки на певному етапі трудових правовідносин. Дана стадія вважається найголовнішою стадією механізму правового регулювання;

2) Друга – під час даної стадії на підставі норм права, при наявності юридичних фактів, виникають суб'єктивні права та обов'язки суб'єктів правовідносин трудового права;

3) Третя – стадія реалізації суб'єктивних прав та обов'язків. На даному етапі правове регулювання досягає своєї цілі, тобто дозволяє фактично застосовувати права та виконувати обов'язки суб'єктів.

На думку В.В. Лазарева, вищесказана третя стадія вже виходить за межі правового регулювання (яке обмежується забезпеченням механізму дії права регулюючими засобами поведінки) і охоплюється іншим поняттям – правореалізацією [4, с. 151].

Ми вважаємо, що правовідносини в механізмі правового регулювання захисту прав та законних інтересів працівників виконують такі функції: а) закріплюють коло суб'єктів захисту, на яких у даний момент поширюється дія юридичних норм; б) закріплюють конкретну поведінку суб'єктів трудових правовідносин, якої повинні або можуть вони дотримуватись; в) відкривають можливість для приведення в дію спеціальних засобів забезпечення юридичних обов'язків, а у випадку необхідності – для застосування заходів державного примусу з метою захисту трудових прав.

У межах усіх форм та способів захисту прав та законних інтересів працівників, в тому числі і судового захисту трудових прав, застосовуються певні засоби захисту.

В сучасних умовах важливе місце серед існуючих засобів захисту трудових прав займають саме правові інструменти. До таких юридичних інструментів доцільно віднести, перш за все, конституційне право громадян на оскарження до суду неправомірних дій роботодавців (ст. 55 Конституції України), також й існування певної системи органів, що можуть розглядати справи щодо захисту трудових прав, основне місце серед яких посідають суди [5].

На наш погляд, під засобами захисту прав та законних інтересів працівників доцільно розглядати сукупність правових прийомів та процедур, направлених на зняття низки обмежень на здійснення трудових прав та поновлення порушених трудових прав з метою їх подальшої правової, належної й ефективної реалізації, яка може здійснюватися державними органами, правоохоронними органами, громадськими об'єднаннями, правозахисними організаціями, посадовими особами та державними службовцями, а також безпосередньо працівниками, так званий самозахист. Аналіз чинного законодавства і правової літератури показує те, що захист прав та законних інтересів працівників містить: право на захист, засоби захисту та форми захисту.

Варто зазначити те, що захист трудових прав та інтересів може реально здійснитися лише за наявності юридичного встановлення права на захист права, тобто його закріплення в конкретній правовій нормі конкретного нормативно-правового акту. Право на захист в свою чергу науковці розглядають в різних аспектах. Одна школа вважає, що право на захист є однією з правомочностей суб'єктивного права, що дозволяє застосовувати у відношенні правопорушення заходи примусового впливу. В свою чергу, друга школа вважає навпаки, що право на захист не є властивістю суб'єктивного права, а отже це самостійне право, хоча й пов'язане із суб'єктивним правом. Ми схилиємося до думку другої школи науковців, оскільки вважаємо, що право на захист є самостійним, універсальним, та й все ж таки, конституційним правом людини.

Використання того чи іншого інструменту захисту трудових прав та інтересів працівників залежить від характеру конкретного порушеного трудового права. Якщо мова йде про процесуальний зміст права на захист прав, то це: право працівника звернутися за захистом порушеного трудового права до будь-якого державного органу або громадського об'єднання в будь-якій законній формі, чи взагалі захищати себе самостійно; право на користування передбаченими законом саме процесуальними правами, які встановлено для конкретної форми захисту трудових прав, і про право на оскарження в судовому, адміністративному порядку рішення органу чи особи до якої вже звернувся працівників з питань захисту свої порушених трудових прав.

Можна зробити висновок що, під інструментами захисту прав та законних інтересів працівників доцільно розглядати правовий комплекс особливих юридичних процедур, які можуть здійснювати правозастосовчі та правозахисні органи, і безпосередньо працівники в межах відповідного правозахисного процесу, що мають на меті реальне відновлення порушених трудових прав та подальшу, передбачену чинними нормативно-правовими актами відповідну компенсацію за їх порушення матеріального, морального чи організаційно-правового характеру.

Отже, враховуючи вищезазначене, необхідно зробити висновок, що захист прав та законних інтересів працівників є важливою складовою демократичного, правового і соціального суспільства. В умовах сьогодення, правове регулювання засобів та інструментів захисту трудових прав працівників перебуває у досить якісному стані, але все ж таки постає необхідність вдосконалення цього явища: необхідне внесення змін та реформ з метою укріплення непорушності трудових прав та інтересів працівників на практиці.

Список використаних джерел

1. Механізм правового регулювання захисту трудових прав працівників. П.М. Мартинов. *Форум права*. 2010. №2. С. 293.
2. Загальна теорія держави і права. В.В. Копейчиков. Київ : Юрінком. 1997. С. 320.
3. Правоприменение и его суть. В.С. Аитов. *Государство и право*. 1995. № 5. С. 68.
4. Общая теория права и государства. В.В. Лазарева. – Москва: Юрист. 1999. С. 520.
5. Закон України: Конституція України від 21.02.2019. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 09.11.2019).

О.І. Манзюк,

студентка Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Київська обл.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Протидія злочинності в умовах становлення правової та незалежної держави, яка відповідає європейським стандартам, набуває все більшої актуальності. Адже захист охоронюваних законом інтересів, прав та свобод людини є одним із важливих завдань відповідних державних органів, установ та організацій.

У свою чергу, криміналістичне забезпечення розслідування злочинів проти громадського порядку та моральності є пріоритетним напрямом діяльності правоохоронних органів України. Серед найбільш небезпечних та поширених кримінально караних посягань у цих сферах необхідно виділити такі: масове заворушення; хуліганство; сутенерство; втягнення особи в заняття проституцією; створення та утримання місць розпусти; звідництво.

Кількість зазначених кримінальних правопорушень з року в рік не зменшується. Відповідно до даних соціологічних опитувань, поступово зростає кількість порнографічної інформації в мережі Internet, діє велика кількість будинків розпусти, не припиняються випадки надання інтимних послуг за грошову винагороду. Хуліганські прояви та масові заворушення стають ще небезпечнішими, тому що все частіше під час їх вчинення використовується зброя, бойові припаси та вибухові речовини. У цілому зазначене вказує на особливо загрозливу природу злочинів проти громадського порядку та моральності та зумовлює потребу у посиленні боротьби з ними.

Дослідження та наукові розробки методики розслідування окремих видів злочинів як криміналістичної категорії налічує уже не один десяток років. Але остаточного визначення її сутності та поняття, а також наповнення структурними елементами, вчені криміналісти не надали й до сьогодні. Крім того, хочемо звернути увагу на окремі методики розслідування злочинів проти життя та здоров'я журналістів, які наразі не мають конкретної алгоритмізації розслідування.

Окремі правові аспекти, пов'язані із кримінальною відповідальністю за посягання на життя та здоров'я та запобіганням таким злочинам, розглядалися у працях Я.С. Безпалої та І.С. Заєць. Питанням розслідування перешкоджання законній професійній діяльності журналістів присвячена дисертація А.А. Мацоли. Утім, комплексного, системного дослідження, присвяченого методиці розслідування посягань на життя та здоров'я

журналістів, в Україні не проводилося, що обумовлює актуальність даної теми.

Якщо розглянемо законодавчу базу, яка регулює інформаційну сферу, маємо констатувати, що законодавець у декількох законах передбачив норми, які захищають права як звичайних громадян, так і професійних журналістів від посягань на свободу висловлювання думок, отримання інформації, від переслідування за висловлювання ідей. Тобто передбачив, що в нашому недосконалому світі ці права можуть порушуватися [4, с. 40].

Норми права не завжди можуть захистити журналістів від наслідків добровільного прийняття рішення, від ризику, на який вони йдуть за власною ініціативою [5, с. 20].

Розслідування даних злочинів є досить складною та багатоаспектною діяльністю, що потребує від слідчого високого рівня концентрації. Абсолютна більшість науковців погоджуються з тезою про те, що правильна та чітка організація розслідування виступає важливою умовою ефективного розслідування злочинів.

Серед організаційних заходів провідне місце посідає планування розслідування. Саме обов'язковість планування розслідування закріплено на нормативному рівні. Відповідно до п. 2.4. Наказу МВС України «Про організацію діяльності органів досудового розслідування МВС України», слідчий планує свою роботу таким чином, щоб забезпечити своєчасність виконання необхідних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у всіх кримінальних провадженнях, в яких він проводить досудове розслідування заходів [1].

З цією метою він складає загальний календарний планграфік роботи в усіх кримінальних провадженнях, а також плани розслідування у кожному кримінальному провадженні. У спеціальній літературі під плануванням досудового розслідування розуміють визначення шляхів розкриття злочинів, окреслення обставин, які підлягають з'ясуванню, а також встановлення найдоцільніших строків проведення необхідних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій та організаційно-технічних заходів [2, с. 28].

Дослідження особливостей планування розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів має ґрунтуватися на теоретичних положеннях щодо планування розслідування злочинів, специфіці посягань та на висунуті слідчим в процесі розслідування версії. Виходячи з переліку таких обставин, слідчої ситуації, що склалася на момент планування, обсягу інформації про злочин, що наявна, слідчий має визначити першочергові завдання та спланувати свою діяльність з розслідування злочину. Завдання розслідування можна поділити на ті, вирішення яких необхідне для розслідування даного злочину, незалежно від версій, що висувуються в провадженні та ті, вирішення яких є необхідним відповідно до системи сформульованих у провадженні версій [3].

Якщо друга категорія завдань є досить варіативною, та залежить від слідчої ситуації, що скалася, то завдання, вирішення яких необхідне для розслідування даного злочину не залежно від версій, що висуваються в провадженні, мають бути у загальному вигляді окреслені у методиці розслідування такого злочину. Так, до зазначеної категорії завдань слід віднести з'ясування обставин, які обов'язково підлягають доказуванню у кримінальному провадженні відповідно до ч. 1 ст. 91 КПК України. Виходячи зі специфіки посягань на життя та здоров'я журналістів, такий перелік слід розширити за рахунок завдань із з'ясування відомостей про здійснення потерпілим професійної журналістської діяльності, або здійснення кимось із близьких родичів чи членів сім'ї потерпілого професійної журналістської діяльності, про спеціальний мотив вчинення злочину у зв'язку з професійною діяльністю журналіста. Щодо форми плану, то можливі усні та письмові плани. Допускаючи можливість усного (уявного) планування найпростіших розслідувань, більшість вчених-криміналістів все ж рекомендують слідчому складати письмові плани.

Попередні результати опитування слідчих Національної поліції України щодо найбільш доцільної форми плану розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів показало, що 44% опитаних віддають перевагу письмовому розгорнутому плану, 28,9% письмовому плану у табличній формі. Меншою кількістю респондентів як найбільш доцільні були обрані письмовий скорочений план (15,7%) та усний план (3,8%). Ще 7,5% опитаних впевнені в недоцільності складання плану розслідування.

Отже, вибір між розгорнутою та табличною формами письмового плану залежить від складності конкретного провадження й обсягу доступного робочого часу та особистих вподобань слідчого. Таким чином, можна зробити висновок, що планування у кримінальному провадженні є необхідною умовою швидкого та ефективного розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів. Планування має спиратися на обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування даної категорії злочинів, та слідчі версії, що були висунені слідчим на момент планування. Найефективнішими формами плану визнано письмову розгорнуту та письмову табличну.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства внутрішніх справ України №570 від 06.07.2017 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>
2. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів / А.В. Коваленко. – 2016, Право і безпека. – 2016. – № 1 (60). – С. 103–108.
3. Основи методики розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів / А.В. Коваленко – 2017. – Харків.

4. І.С. Чиж. Україна: шлях до інформаційного суспільства. – К: Вид-во “Либідь”, 2004. – 286 с.
5. Ганс-Петер Гассер, Ален Моду. Международное гуманитарное право и деятельность журналистов//Публикации Международного комитета красного креста. – 1994. – 24 с.

О.І. Манзюк,

студентка Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Київська обл.

СТАНДАРТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СФЕРІ МЕДІА

Засоби масової інформації (далі – ЗМІ) володіють колосальними можливостями впливу на свідомість і поведінку людей, що дає достатні підстави розглядати ЗМІ як «четверту владу» поряд із законодавчою, виконавчою та судовою владою. ЗМІ впливовим інструментом регулювання громадського життя усього суспільства. Масові комунікації є невід’ємною складовою частиною політики, оскільки як вид суспільної діяльності, вона гостро потребує належного індивідуального забезпечення та динамічної підтримки інформаційних зв’язків між її суб’єктами. Це зумовлено природою політики як колективної, складно організованої цілеспрямованої діяльності, спеціалізованої форми спілкування людей для реалізації спільної мети та інтересів, що стосуються усього суспільства.

Створені на сьогодні в ЄС стандарти для функціонування відносин суспільства, влади і ЗМІ можуть вважатися передовими в світі, а відтак, є доцільним прийняття їх в якості зразка для запровадження в національну законодавчу практику України. Цьому власне і присвячена низка документів, підписаних представниками України і ЄС: Плани дій, Порядок денний з підготовки до укладання Угоди і сам текст Угоди про асоціацію України з ЄС.

Процес правового регулювання діяльності ЗМІ, а також європейські стандарти діяльності в сфері комунікацій неодноразово ставали предметом наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів: Петрова Н., Цимбалюка В., Якубенко В., Копилова В. О., Лукашука І. І., Кудрявцева М. А., Терехової Т. А., Кузнецової О., Блоха Ф, Рая Н., Бейкера Р., Робертсона Дж. Проте проблематика європейських стандартів діяльності ЗМІ в рамках ЄС та можливість застосування такого досвіду в Україні ще не достатньо повно досліджена на сьогодні.

У 1984 році Комісією Європейських Спільнот було підготовлено Зелену книгу створення Спільного ринку телевізійного, супутникового і кабельного мовлення [1], у 1987 році – Зелену книгу щодо розвитку Спільного ринку для телекомунікаційних послуг і обладнання [2]. Дані документи передбачали впровадження регуляторних заходів, що були, перш за все, спрямовані на полегшення регулювання сфери телекомунікацій у державах-членах ЄС, а

також запровадження єдиних стандартів надання телевізійних послуг, що стосуються реклами, захисту неповнолітніх від шкідливого контенту та реалізації права на відповідь в аспектах розвитку нових технологій передачі сигналу засобами кабельного і супутникового зв'язку. Зелена книга створення Спільного ринку телевізійного мовлення лягла в основу Директиви про транскордонне телебачення, схваленої у 1989 році [3].

Сучасна політика Європейського Союзу в інформаційній сфері здійснюється у трьох основних напрямках:

- 1) регулювання інформаційних послуг в ЄС;
- 2) стимулювання розвитку інформаційного суспільства;
- 3) використання переваг інформаційного суспільства [4].

Перший напрям політики поєднує в собі дві складові:

- регулювання передачі інформації, що передбачає регулювання телекомунікацій, політику у сфері радіочастот та нумерації, регулювання постачання телекомунікаційного обладнання, а також доходів операторів зв'язку від послуг роумінгу;
- регулювання змісту інформації, що зводиться до регулювання аудіовізуальних медійних послуг, захисту приватності, запобігання поширенню спаму, захисту права інтелектуальної власності.

Другий напрям охоплює розвиток інфраструктури телекомунікацій для максимального охоплення громадян послугами широкосмугового доступу до Інтернету, а відтак – інформаційними послугами загалом, створення цифрових бібліотек, управління цифровими правами, врегулювання відносин у сфері сплати ПДВ, у сфері електронних послуг.

Третій напрям політики стосується використання „дивідендів” інформаційного суспільства, а саме – впровадження електронних закупівель, розширення використання інформаційно-комунікаційних технологій у сфері навчання, охорони здоров'я, безпеки керування транспортними засобами, фінансових послуг та торгівлі.

Вивчаючи європейське законодавство у сфері ЗМІ, не можна обійти увагою результати нормативно-правової діяльності Ради Європи. Хоча, за невеликим виключенням, правові акти РЄ не мають як акти ЄС обов'язкової юридичної сили, проте завдяки своєму конкурентному характеру, а також високому урядовому рівню, на якому приймаються, вони відіграють важливу політичну роль.

Рекомендації та інші документи РЄ часто використовують також при тлумаченні положень обов'язкових договорів. До основних договорів та рекомендацій, які стосуються регулювання діяльності в сфері медіа, належать: Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Конвенція про транскордонне телебачення; дві рекомендації Комітету Міністрів – одна присвячена незалежності та функціям органів, що

регулюють сектор телерадіомовлення (2000), інша – гарантіям незалежності суспільного мовлення (1996).

Варто зауважити, що європейці традиційно приділяють багато уваги встановленню правил діяльності засобів масової інформації під час виборчого процесу. Кожна європейська держава зобов'язана забезпечити побудову такої законодавчої системи, яка максимально справедливо врівноважує права всіх учасників даного процесу: кандидатів, ЗМІ та виборців. Створення такого балансу означає певні обмеження прав кожної з груп, однак гарантує свободу політичної дискусії як одну з основних цінностей демократичної держави. Відтак, для України, з огляду на передвиборчі реалії сьогодення (2019 р. – рік подвійних виборів), наближення національних стандартів у сфері медіа до стандартів ЄС, набуває особливого значення.

Отже, можна зробити висновок, що сучасний етап суспільного розвитку відзначається потужною динамікою правового регулювання діяльності у сфері медіа. Виконання умов Угоди про асоціацію вимагає від України серед іншого й наближення національної нормативно-правової бази у сфері медіа-простору до високих стандартів європейського рівня.

Список використаних джерел

1. Commission of the European Communities. Television without frontiers. Green Paper on the Establishment of the Common Market for Broadcasting, Especially by Satellite and Cable. – Brussels, 14th June 1984; http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/tvwf/com_1984_300_en.pdf
2. Commission of the European Communities. Towards a Dynamic European Economy. Green Paper on the Development of the Common Market for Telecommunications Services and Equipment. – Brussels, 30 June 1987; http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/tvwf/com_1987_290_en.pdf
3. Council Directive 89/552/EEC of 3 October 1989 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities; <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31989L0552:EN:NOT>
4. Information Society Policies at a Glance; http://ec.europa.eu/information_society/tl/policy/index_en.htm
5. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 20 December 2006 on the protection of minors and human dignity and on the right of reply in relation to the competitiveness of the European audiovisual and on-line information services industry; <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006H0952:EN:NOT>

ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БАНКРУТОМ ЯК ОДНА З НОВЕЛ КОДЕКСУ УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА

Перебуваючи в стані постійного реформування, українське законодавство у сфері банкрутства нарешті знайшло своє виявлення у кодифікованому нормативно-правовому акті. Так, 21 квітня 2019 року набрав чинності Кодекс України з процедур банкрутства, що введений в дію 21 жовтня 2019 року. Кодекс структурно побудований із чотирьох книг. Перша регулює загальні положення і терміни, друга – діяльність арбітражних керуючих, третя – питання банкрутства юридичних осіб, четверта – фізичних осіб.

Відсутність обширної практичної бази зумовлює необхідність на теоретичному рівні дослідити зміни в законодавстві, що стосується банкрутства, особливо в частині такого вагомого та довгоочікуваного нововведення як визнання банкрутом фізичної особи.

Усі діючі в наш час у країнах з ринковою економікою системи банкрутства суб'єктів господарювання становлять певний баланс інтересів кредитора та боржника. Залежно від цього виокремлюють так звані «проборжниковий» та «прокредиторський» механізми банкрутства [4, с. 1–3]. Новий кодекс більшим чином відноситься саме для останніх крім, певно, частини що стосується неплатоспроможності фізичної особи, яка є більш лояльною саме до боржника.

Світовий досвід свідчить, що запровадження інституту банкрутства фізичної особи стало відповіддю багатьох країн на ризики, що почали супроводжувати розвиток споживчого кредитування. Відповідне законодавство запроваджене в США, Німеччині, Латвії, Польщі, Японії, Швеції, Італії, Англії, Північній Ірландії та багатьох інших країнах. У сучасному законодавстві про банкрутство умовно виокремлюють французький напрямок (Бельгія, Італія, Іспанія, Португалія, Греція, Туреччина, Румунія) та німецький напрямок (Австрія, Угорщина, Голландія, Сербія, Швеція, Норвегія, Данія, Швейцарія). Окремо вирізняється законодавство США, Канади, Австралії, на яке значний вплив справило законодавство Англії.

Слід зазначити, що в США досить м'яке ставлення до боржників, чого не можна сказати про Німеччину, Великобританію, Іспанію, Фінляндію, в яких метою процедури банкрутства фізичної особи є повне повернення боржником грошей кредитору. У Німеччині та Австрії кінцева мета процедури банкрутства – виплата боргу шляхом обов'язкового плану

погашення. Там процедура банкрутства починається з боргу, що перевищує одну тисячу євро. Процедура банкрутства починається в разі, коли громадянин не в змозі задовольнити вимоги кредитора протягом тривалого періоду. Тимчасові складнощі, пов'язані із затриманням оплати від чотирьох до шести тижнів, не трактуються законом як доведена неплатоспроможність.

Особливістю законодавства про банкрутство фізичних осіб у Франції є те, що боржник має право вибору: він може продати майно в рахунок боргу або укласти угоду з кредиторами, в межах якої всі доходи, у тому числі заробітна плата, автоматично будуть надходити кредиторам. Таким чином, у боржника з'являється можливість зберегти насамперед нерухоме майно. Проте згідно із законом кредитори мають право не погодитися із таким варіантом і зобов'язати боржника до продажу його нерухомого майна. В усіх перерахованих вище країнах існує практика, що після оголошення фізичної особи банкрутом вона потрапляє до так званого «чорного списку» усіх банків, значно знижується кредитний рейтинг, і такій особі буде дуже важко у майбутньому взяти кредит [3, с. 89].

У свою чергу, вітчизняне законодавство про банкрутство має три етапи розвитку: дорадянський, радянський та сучасний. Дорадянський етап характеризується саме тим, що головним чином це було законодавство про банкрутство фізичних осіб. У дорадянському конкурсному праві існувала диференціація торгової і неторгової неспроможності. У радянський період таке правове явище, як «неспроможність фізичної особи», зникає одночасно зі зникненням економічної активності фізичних осіб, і лише з початку 1990-х років з'являється знову [3, с. 128].

Таким чином, інститут банкрутства, що широко застосовується у багатьох країнах світу, в Україні тривалий час не розвивався.

Отже, мабуть, найпрогресивнішою новелою Кодексу України з процедур банкрутства стає запровадження та врегулювання процедури банкрутства фізичної особи, незалежно від того, чи була така особа підприємцем, чи ні.

Відповідно до статті 115 Кодексу провадження у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи може бути відкрито лише за заявою боржника і лише за наявності таких умов: 1) заборгованість становить не менше ніж 30 розмірів мінімальної заробітної плати; 2) боржник припинив погашати кредити або здійснювати інші планові платежі в розмірі понад 50 % місячних платежів за кожним із зобов'язань упродовж останніх двох місяців; 3) відсутнє майно, на яке можна звернути стягнення (підтверджується постановою у виконавчому провадженні); 4) є загроза неплатоспроможності (наявність обставин, що підтверджують реальність можливого невиконання боржником своїх грошових зобов'язань) [1].

При цьому кредитор не має право ініціювати банкрутство фізичної особи за жодних умов, навіть за наявності безспірної заборгованості.

Після порушення процедури банкрутства сума боргу фізичної особи фіксується, нарахування відсотків і штрафів припиняється. А після завершення процедури всі борги списуються, навіть якщо майна боржника не вистачило для розрахунків. Водночас банкрут повинен надати вичерпну інформацію про своє майно і майно членів своєї родини. Подання неправдивої інформації матиме наслідком закриття провадження у справі.

Цікаво, що у разі визнання фізичної особи банкрутом у ліквідаційну масу включатиметься все майно боржника, навіть те, що перебуває у спільній власності та було набуто боржником після порушення процедури банкрутства. Отже, можна дійти висновку, що законотворцем вдало запозичено іноземну практику стосовно банкрутства фізичних осіб та досить правильно втілено у вітчизняні реалії, проте залишається сподіватися, що правозастосування у даній сфері здійснюватиметься на належному рівні.

Тобто малоймовірно, що громадяни, як і не можуть здійснити щомісячні платежі в іноземній валюті по кредиту на квартиру, зможуть одразу сплатити умовно одну тисячу доларів США для порушення щодо них процедури банкрутства, причому в цій процедурі залишається можливість реалізації їхньої квартири. Новий Кодекс надає більше можливостей для заможних фізичних осіб, позичальників або поручителів по кредитах на значні суми, як, наприклад, поручителів по кредитах юридичних осіб, які за рахунок продажу майна значно меншої вартості, ніж сума кредитів, зможуть списати більшу частину боргу.

Крім того, законом не передбачений захист подружжя, батьків, дітей боржника, з якими він нажив майно, що потрапляє до складу ліквідаційної маси. Отже, саме до вирішення зазначених проблем має бути готове суспільство, а найголовніше, правозастосовувач [5, с. 113].

Кодекс України з процедур банкрутства, безперечно, можна вважати прогресивним кроком у розвитку вітчизняної правової системи. Вбачається, що інститут банкрутства взяв напрям на належний захист боржника, ширший спектр можливостей у відновленні його платоспроможності. У свою чергу, кредитор нарешті отримає дієві гарантії повернення позик. Проте, чи виправдає новий нормативно-правовий акт такі очікування, зможе показати лише час та реалізація положень Кодексу на практиці. Успіх у цьому буде залежати від ефективності використання як окремих елементів комплексу інструментарію попередження банкрутства та відновлення платоспроможності, так і загалом усієї системи комплексу.

Список використаних джерел

1. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>.
2. Константиновський С. Кодекс України з процедури банкрутства: Новели та перспективи. Підприємство господарство і право. – Вип. 5. – 2019. – С. 88–92.

3. Рибка І.Є. Становлення та розвиток законодавства про визнання фізичної особи неплатоспроможною в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2016. Вип. 36(1). С. 128–133.
4. Сафронов Н.А, Волков Л.В. Современное состояние института несостоятельности в США. Дайджест-финансы. 2001. № 3. С. 1–15.
6. Степанова Т.В. Щодо відповідності Кодексу України з процедур банкрутства вимогам до кодифікації та стану економіки України. Правова держава. 2018. №32. С. 111–118.

М.І. Шаульський,

аспірант Інституту законодавства Верховної Ради України, м. Київ, Україна

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМИ

Логічним кроком децентралізації влади в Україні став ініційований урядом подальший етап реформ, яким передбачається закріплення набутих успіхів, формування спроможних громад, зміну територіального устрою на рівні районів та громад, чітке розмежування повноважень та функцій місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування та інше, а реалізація запланованого потребує законодавчого забезпечення.

Серед пріоритетів – прийняття закону, спрямованого на вирішення територіальної організації публічної влади та безпосередньо місцевого самоврядування. Верховною Радою України VIII скликання був напрацьований законопроект «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» № 2217а². Проект мав свої недоліки, але отримав позитивні висновки Венеціанської Комісії та Конституційного Суду України щодо відповідності Конституції України, широко обговорювався у науковому середовищі та суспільстві [1]. Однак проект було відкликано, що не змінило необхідності ухвалення змін до Основного Закону.

Україні для подальшого втілення реформ також потрібен Закон, який надасть можливість: визначити засади, на яких повинен ґрунтуватися адміністративно-територіальний устрій України; види населених пунктів; систему адміністративно-територіальних одиниць; повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань адміністративно-територіального устрою; порядок утворення, ліквідації, встановлення і зміни меж адміністративно територіальних одиниць та населених пунктів; ведення Державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів України. Проект такого закону «Про засади адміністративно-територіального устрою України» від

² Проект Закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» № 2217а. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812 (дата звернення: 06.01.2020).

22.02.2018 р., № 8051³ (зі своїми перевагами і недоліками) також був напрацьований депутатами Верховної Ради України VIII скликання, однак теж був відкликаний.

Відсутність культури спадкоємності — одна з головних проблем сучасної публічної влади України, яка не дозволяє розвиватись країні послідовно, примножуючи здобутки та успіхи, починаючи від головного законодавчого органу (Верховної Ради України) до місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Своє бачення концепції змін до Конституції в частині децентралізації презентував Комітет Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя (вже IX скликання). Відповідний указ «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» від 08.11.2019 р., №837/2019⁴ був підписаний Президентом України. В Указі, зокрема, було зазначено, що Комісія з питань правової реформи має подати на розгляд Президентові пропозиції стосовно змін до Конституції в частині децентралізації влади. Позитивним можна вважати те, що в основі концепції реформування був залишений відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності та фінансової самодостатності місцевого самоврядування.

На розгляд парламентарів та суспільства Президентом України був представлений проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) № 2598⁵, який, як і попередні, містив переваги і недоліки. Серед прогресивних змін, які були представлені в законопроекті: вилучення з конституційного регулювання місцевих державних адміністрацій, скасування інститутів голів місцевих державних адміністрацій, а основні повноваження пропонувалося зосередити на базовому рівні у громаді. Пропозиція підсилення повноважень і компетенцій органів місцевого самоврядування передбачала і механізм стримувань і противаги у вигляді впровадження інституту префектів, стосовно яких і виникло найбільше дискусій.

Можна погодитись, що на сучасному етапі розвитку країни дійсно існує потреба у створенні інституту префектури, з повноваженнями щодо додержання органами місцевого самоврядування Конституції та законів України. До компетенції префектів також можна віднести питання оборони,

3 Проект Закону «Про засади адміністративно-територіального устрою України» № 8051 від 22.02.2018 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63508 (дата звернення: 06.11.2020).

4 Указ Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» від 08.11.2019 р. №837/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-2012-%D0%BF> (дата звернення: 06.11.2020).

5 Проект Закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» від 13.12.2019 р., № 2598. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67644 (дата звернення: 06.11.2020).

зовнішньої політики, національної безпеки, верховенства права, дотримання прав і свобод людини. Але необхідно зважено поставитись, прописуючи такі повноваження, аби не допустити узурпації влади. Повноваження префектів щодо можливостей зупиняти дію актів органів місцевого самоврядування (у формулюваннях, які було представлено у проекті) викликали занепокоєння.

Серед інноваційних змін до Конституції, які також потребували зваженого підходу і доопрацювання: закріплення адміністративно-територіального устрою у Конституції; створення трирівневої системи адміністративно-територіального устрою: громада-округ-регіон; визнання округу адміністративною одиницею; створення на регіональному рівні при обласних радах виконавчих комітетів; ліквідація місцевих державних адміністрацій; утворення на рівні округів префектур; обрання органів місцевого самоврядування на чотири роки; фінансова самодостатність органів місцевого самоврядування з визначенням конкретних джерел ресурсів; розподіл повноважень органів публічної влади.

Проект закону, представлений Президентом, через велику кількість зауважень, 17.01.2020 р. також було відкликано. Таким чином, питання щодо подальшої децентралізації влади в державі і розвитку місцевого самоврядування залишаються відкритими. На концептуальному рівні і надалі вимагають вирішення питання про необхідність конституційних змін щодо адміністративно-територіального устрою та вибору моделі місцевого самоврядування.

Є сподівання, що після проведення місцевих виборів, знову актуалізується питання розробки законопроекту «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)». На нашу думку, такий Проект закону викликав би менше запитань, якби суб'єкт подання одночасно надав проекти законів: щодо префектур, про місцеве самоврядування (нова редакція), про адміністративно-територіальній устрій. Реформаційні плани органів публічної влади не мають бути фрагментарними, а системними і прогнозованими. Всі заплановані заходи мають широко обговорюватися громадськістю, експертами, фахівцями відповідних галузей, що забезпечить їх максимально ефективну реалізацію, на що звертають увагу фахівці [2].

Підсумовуючи вищевикладене, необхідно зазначити, що зміни до Конституції в частині децентралізації, безумовно, необхідні, адже дозволять не збавити темп реформи, нададуть необхідні підстави для формування базового законодавства, як одного із основних завдань, визначених концепцією реформи публічної влади. Від ухвалення таких змін залежить ефективність та динаміка продовження всієї реформи. Але впровадження конституційних змін не можна здійснювати поспіхом, що може обернутися у майбутньому небажаними проблемами для країни.

Список використаних джерел

1. Шаульська Г.М. Реформування системи публічного управління: нормативно-правовий аспект. *Право та державне управління*. Запоріжжя, 2018. № 4. С. 193–198. URL: <http://pdu-journal.kpu.zp.ua/issue-4-2018> (дата звернення: 06.11.2020).
2. Шаульська Г.М. Механізми взаємодії громадськості з органами публічної влади в Україні: монографія / за заг. ред. Т.В. Мотренка. К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2018. 200 с. URL: <http://delta.e-autopay.com/buy/369804> (дата звернення: 06.11.2020).
3. Про реформу: Державна політика, законодавчі напрацювання, проміжні результати першого етапу децентралізації влади в Україні. URL: <http://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 06.11.2020).
4. Лопушинський І.П. Реформування місцевого самоврядування як основа впровадження децентралізаційних моделей управління. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2015_1/17.pdf (дата звернення: 06.11.2020).

І.І. Шериньов,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Запорізького національного університету

ДЕРЖАВА У СМАРТФОНІ

Стрімкий розвиток цифрових технологій спонукає людство до пошуків шляхів ефективної взаємодії між органами державної влади та представниками громадськості. Сьогодні майже усі країни Європи та світу займаються питанням модернізації системи державних та адміністративних послуг. Необхідність у розвитку такої системи обумовлюється запуском ери «електронного урядування» та активному втручання цифровізації та діджиталізації в життя звичайних людей. Якщо говорити про електронне урядування, то саме воно стало головним каталізатором становлення явища «держава у смартфоні». Сама сутність концепції «держава у смартфоні» полягає в електронному способі надання різного роду послуг представниками влади фізичним та юридичним особам [1]. Зазначу, що в Україні вже існує подібний проект під назвою «Дія». Це онлайн-сервіс для надання державних послуг, послуг для підприємців, послуг пов'язаних із розвитком цифрової освіченості населення, виступає як джерело із електронними документами та даними про людину, що зафіксовані з реєстру [2]. І зараз, розвиток подібних сервісів відбувається по всьому світу. Наприклад, у Франції існує онлайн-сервіс Service-Public France, у Великобританії – Gov.uk, в Казахстані – Egov.kz [3].

Сама ж концепція «Держава у смартфоні», в цілому, відрізняється від уже більш традиційних веб-сервісів, тобто тих, якими можна скористатися через персональний комп'ютер з доступом до глобальної мережі, більш

удосконаленими способами підтвердження особи. Саме тому, спочатку варто згадати, про головні проблеми даної концепції, які присутні в Україні. Варто зауважити, що система захисту особистих даних у більшості українських цифрових платформ ще не є удосконаленою на належному рівні. І концепція «Держава у смартфоні» не є виключенням. Немає відповідного закону, що б регулював питання підтвердження особи за електронним цифровим підписом, ідентифікації обличчя користувача, використання сканованих відбитків пальців, зчитування райдужної оболонки ока тощо. В цьому питанні, також варто брати до уваги організаційний аспект. Цю технологію потрібно реалізувати на належному рівні, щоб створити максимально можливі умови захисту від втручання в особисті дані користувачів. Також концепція «держави у смартфоні» має проблему, яка стосується невирішеності процесу електронного голосування. Адже, в чинному законодавстві на даний момент не існує відповідних положень та гарантій, що б забезпечували максимально обґрунтований захист прав та інтересів особи в рамках діяльності у цифровому просторі. Особливо, це стосується згаданого мною, контексту реалізації в рамках використання громадянином свого права таємного голосування на виборах [4].

Якщо ж відзначати головні переваги подібних сервісів, які пов'язані із явищем такої концепції як «держави у смартфоні», то ними можна назвати: підвищення швидкості надання адміністративних послуг громадянами шляхом трансформації їх в електронну форму; зменшення кількості бюрократичних процедур; перенесення усіх даних людини у цифровий формат, що спрощує процес їх використання; зменшення кількості паперових документів в державних структурах, котрі займаються наданням різного роду послуг від держави громадянам; створює перспективи для розвитку «електронного громадянства», що значно полегшить взаємодію між громадським суспільством та представниками влади; знижує ризики виникнення корупції; форму самої концепції, яка представляє собою достатньо прозору та відкриту систему надання послуг держави громадянам через використання додатків та цифрових платформ, що в результаті підвищує рівень довіри населення до представників влади.

Аналізуючи концепцію «держави у смартфоні», ще потрібно зазначити про вплив на її функціонування системою електронного урядування та нинішнім розвитком регулювання цифрового законодавства. По-перше, якщо звертатися до пунктів положень «Концепції розвитку електронного урядування в Україні», то основні принципи, котрі стосуються функціонування концепції «держави у смартфоні», прописані в рамках цього документу. Вони говорять нам про необхідність забезпечення доступності та залученості громадян у взаємодію із представниками державної влади, реалізацію напрямку «цифровий за замовчуванням», що передбачає забезпечення будь-якої діяльності органів державної влади в електронній

формі. Також, обов'язковим є принцип наявності сумісності за замовчуванням, котрий зазначає, що доступ до електронної платформи надання адміністративних послуг має відбуватися [5]. Це означає що концепція «держава у смартфоні» не може існувати окремо від системи електронного урядування країни. Адже, якщо система електронного урядування має певні прогалини у власній роботі, не створюється чітка та обґрунтована стратегія її розвитку, то досягнути позитивних результатів в концепції «держава у смартфоні» буде майже неможливо. По-друге, якщо говорити про регулювання цифрового законодавства, то зараз в Україні лише тільки формуються зародки для функціонування подібних правових механізмів. Для прикладу можна привести Цифрову Агєнду 2020, яка стала певним кодексом цифрового законодавства України. Однак, в ній все ще не передбачені чіткі положення, правила, обов'язки, не визначена відповідальність осіб за порушення правил щодо використання інструментів концепції «Держава у смартфоні».

За таких обставин, можна сказати, що концепція «держава у смартфоні», має дуже великий потенціал для розвитку українського суспільства. Однак, процес її реалізації поки що не дає бажаних позитивних ефектів. Як я вже зазначав вище, це пов'язано із неефективною загальнонаціональною політикою країни веденням справ щодо розвитку системи електронного урядування, котра тісно корелює із явищем концепції «держава у смартфоні». По-друге, в Україні відсутнє чітке тлумачення окремих явищ захисту конфіденційності особи під час її перебування в системі державних платформ, що надають адміністративні та інші державні послуги. По-третє, немає створеного кодексу цифрового законодавства, котрий би міг регулювати відносини між громадянами та представниками органів державної влади, і таким чином забезпечував належний рівень правового обґрунтування концепції «Держава у смартфоні». Враховуючи всі ці обставини, варто сказати, що концепція «Держава у смартфоні» в рамках українського суспільства потребує серйозного доопрацювання, котре, перш за все, стосується питань організаційного та юридичного характеру.

Список використаних джерел

1. Офіційний портал Верховної Ради України, «Проект Закону про основні засади упорядкування та розбудови національного інформаційно-комунікаційного простору» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66969
2. Офіційний портал ресурсу «Дія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://plan2.diia.gov.ua>
3. Електронне урядування та електронна демократія, навчальний посібник (2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://onat.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Part_010_Feb_2018.pdf

4. Стріжкова А. В., (2019). Концепція «Держава у смартфоні»: напрям державної політики чи засіб модернізації економічного та суспільного розвитку України. Право та інновації No 3 (27).
5. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України, «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npras/250287124>

І.І. Шершньов,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Запорізького національного університету

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Одним з основних засобів досягнення прозорості державних органів на всіх рівнях, а також підвищення суспільної довіри до уряду і більш ефективного прямого державного управління є впровадження і розвиток електронного урядування.

Поняття «електронне урядування» закріплено «Концепцією розвитку електронного урядування в Україні» як форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування за рахунок використання інформаційних і телекомунікаційних технологій для створення нового типу держави, орієнтованого на задоволення потреб громадян [1].

Термін «електронне урядування» є відносно новим, але все більша кількість держав світу розуміють під цим поняттям певний фактор збільшення та розвитку конкурентоздатності країни на міжнародній арені.

У «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» серед різноманітних реформ та програм розвитку України було також закріплено розвиток програми електронного урядування [2].

Концепція електронного урядування передбачає формування електронної управлінської системи на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. Ключові напрямки розбудови електронного урядування в Україні охоплюють відносини між державою та громадянами, а також між державою та представниками українського бізнесу.

Зараз реалізується програма «Електронна Україна», яка передбачає такі заходи для впровадження системи електронного урядування в Україні:

- формування єдиного веб-порталу для виконавчих органів і інтеграція веб-сайтів, а також електронних інформаційних систем і правозастосовних ресурсів відповідно до вимог захисту інформації;
- створення порядку надання державних послуг органами виконавчої влади фізичним та юридичним особам через Інтернет;

- створення Інтернет-приймалень органів державної влади всіх рівнів;
- забезпечення створення і регулярного оновлення веб-сайтів регіональних органів державної влади, а також сайтів органів місцевого самоврядування;
- сприяння використанню програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом для інформаційно-аналітичної підтримки органів державної влади та електронного урядування;
- забезпечити використання електронних цифрових підписів в органах державної влади;
- створити електронну систему закупівлі товарів і послуг за державні кошти;
- створити сайти районних і сільських виконавчих органів;
- організувати надійну і безпечну інформаційну взаємодію органів виконавчої влади [3].

Впровадження технологій електронного урядування дозволить:

- 1) для громадян – отримати доступ до публічної інформації та отримання адміністративних послуг через мережу, брати участь у формуванні та реалізації державної політики України;
- 2) для компаній - спрощений мережевий доступ до державних органів, співпраця з ними, що сприятиме економічному розвитку;
- 3) для органів державної влади - для підвищення ефективності, результативності їх діяльності, якості адміністративних послуг; залучати всіх громадян України до процесу прийняття рішень.

Електронне урядування дозволяє змінити підходи до суті державних органів, поліпшити їх функціонування і громадський контроль, знизити індивідуальну залежність від свавілля посадових осіб і, таким чином, електронне урядування виступає ефективним засобом запобігання корупції, який буде стимулювати соціально-економічний розвиток в Україні та поліпшить інвестиційний клімат.

Незважаючи на досить складну політико-соціальне положення, Україна поступово рухається до розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування, але швидкість їх впровадження в суспільстві низька, оскільки попит на послуги електронного урядування випереджає їх пропозицію.

У міжнародних рейтингах з розвитку електронного уряду наша країна займає низьке місце (82-е місце в оцінці ООН (Огляд ООН з електронного урядування 2018 р. серед 193 країн) через відсутність коштів для залучення державних структур до глобального інформаційного суспільства.

Поточний стан правової бази в галузі формування та розвитку електронного уряду свідчить про різноманітність норм, наявності

дублюючих положень і відсутності ефективного практичного механізму їх реалізації [4].

Нормативно-правова база електронного урядування в Україні має бути покращена шляхом розробки стандартного списку інформації, що підлягає оприлюдненню; уніфікація вимог до сайтів державних органів; необхідно ввести обов'язкові стандарти якості надання послуг в адміністративних центрах обслуговування.

Крім того, систематизація законодавчої бази в сфері електронного урядування дозволить зменшити відставання державного регулювання суспільних відносин у даній сфері від потреб суспільства, а також дозволить наблизити якісну гармонізацію національної правової системи до загальноприйнятих міжнародних норм, принципів електронного урядування.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#n14>
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
3. Електронний уряд: науково-практичний довідник / Укладачі: Чукут С.А., Клименко І.В., Линьов К.О. 2016. 85 с.
4. Барегамян С.Х. Електронне урядування на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. Маріупольський державний університет, 2019. 8 с.

УДК 681.323

О.М. Серга,

студент Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОГЛЯД БАГАТОПОТОЧНОСТІ ТА БІБЛІОТЕК ДЛЯ РОБОТИ З НЕЮ НА МОБІЛЬНІЙ ПЛАТФОРМІ ANDROID

Вступ.

Коли інженери винайшли багатопроцесорні системи, перед програмістами відразу постала проблема: як з найменшими витратами забезпечити паралельне виконання коду. І хоча з тих пір пройшло чимало часу, головні принципи не змінилися.

Процес являє собою сукупність коду та даних, які спільно використовуються ВАП. Часто одна програма складається з одного процесу, але є винятки (наприклад, браузер Chrome створює окремий процес для кожної вкладки, що надає йому певні переваги, такі як незалежність вкладок один від одного). Процеси відокремлені один від одного, тому прямий доступ до пам'яті чужого процесу неможливий (взаємодія між процесами здійснюється за допомогою спеціальних засобів).

Огляд поняття багатопоточності.

Синхронна програмна модель – це програмна модель, коли потоку призначається одна задача і починається виконання. Коли завершено виконання завдання тоді з'являється можливість зайнятися іншим завданням. У цій моделі неможливо зупинити виконання завдання щоб в проміжку виконати інше завдання. Давайте обговоримо як ця модель працює в одно- і багатопотоковому сценарії.

Однопоточність – якщо ми маємо кілька завдань, які належить виконати, і поточна система надає один потік, який може працювати з усіма завданнями, то він бере по черзі одну за одною і процес виглядає так, як на рис. 1.

Рисунок 1 – Сценарій однопоточності

Тут ми бачимо, що ми маємо потік (Потік 1) і 4 завдання, які необхідно виконати. Потік починає виконувати по черзі одну за однією і виконує їх всі. Порядок, в якому завдання виконуються не впливає на загальне виконання, у нас може бути інший алгоритм, який може визначати пріоритети завдань.

Багатопоточність – в цьому сценарії, ми використовували багато потоків, які можуть брати завдання і приступати до роботи з ними. У нас є пули потоків (нові потоки також створюються, ґрунтуючись на потреби та доступності ресурсів) і безліч завдань. Отже, потік може працювати так, як показано на рис. 2.

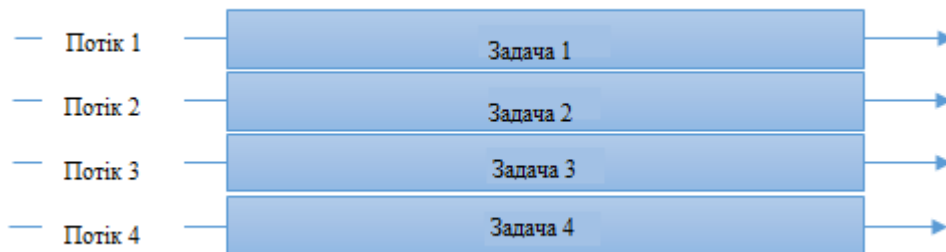

Рисунок 2 – Сценарій багатопоточності

Тут ми можемо бачити, що у нас є 4 потоку і стільки ж завдань для виконання, і кожен потік починає працювати з ними. Це ідеальний сценарій, але в звичайних умовах ми використовуємо більшу кількість завдань ніж кількість доступних потоків, таким чином звільнився потік отримує інше завдання. Як вже говорилося, створення нового потоку не відбувається кожного разу, тому що для цього потрібні системні ресурси, такі як процесор, пам'ять і початкова кількість потоків має бути певною.

Тепер давайте поговоримо про асинхронні моделі і як вона поводить себе в одно- і багатопотоковому середовищі.

Асинхронна модель програмування – на відміну від синхронної програмної моделі, тут потік, одного разу почавши виконання завдання, може призупинити виконання, зберігши поточний стан і між тим почати виконання іншої задачі (рис. 3).

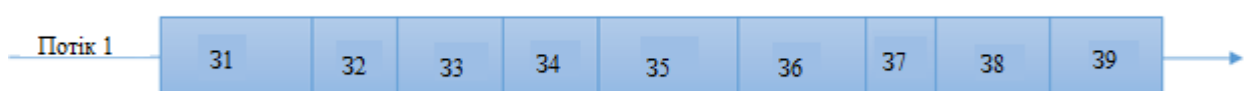

Рисунок 3 – Сценарій асинхронної однопоточності

Тут ми можемо бачити, що один потік відповідає за виконання всіх завдань і завдання чергуються один за одним.

Якщо наша система здатна мати багато потоків тоді все потоки можуть працювати в асинхронній моделі, як показано на рис. 4.

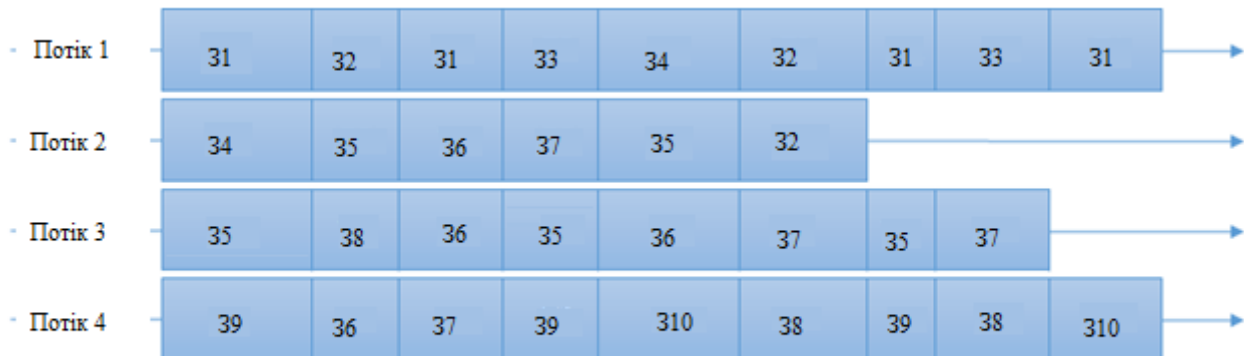

Рисунок 4 – Сценарій асинхронної багатопоточності

Тут ми можемо бачити, що одну і ту ж завдання, скажімо T4, T5, T6 ... обробляються декількома потоками. Це краса цього сценарію. Як ми можемо бачити, що завдання T4 почало виконання першою Потоком 1 і завершено Потоком 2. Подібним чином задача T6 виконана Потоком 2, Потоком 3 і Потоком 4. Це демонструє максимальне використання потоків.

Отже, розглянуто 4 сценарії:

- Синхронний однопотоковий;
- Синхронний багатопотоковий;
- Асинхронний однопотоковий;
- Асинхронний багатопотоковий.

Паралелізм.

Простіше кажучи паралелізм спосіб обробки множинних запитів одночасно. Так як ми обговорювали два сценарії, коли оброблялися множинні запити, багатопоточне програмування і асинхронна модель (одно і багатопоточна). У разі асинхронної моделі, будь вона однопоточна або багатопоточна, в той час, коли виконуються безліч завдань, деякі з них призупиняються, а деякі виконуються.

Як обговорювалося раніше нова епоха за асинхронним програмуванням. Чому це так важливо?

Існує дві речі, які є дуже важливими для кожної програми – зручність використання і продуктивність. Зручність використання, тому що користувач натиснувши кнопку, щоб зберегти деякі дані що в свою чергу вимагає виконання безлічі завдань, таких як читання і заповнення даних у внутрішньому об'єкті, встановлення з'єднання з SQL і збереження його там.

У свою чергу SQL запускається на іншій машині в мережі і працює під іншим процесом, це може потребувати багато часу. Таким чином, якщо запит обробляється одним процесом, екран буде знаходитися в завислому стані до тих пір, поки процес не завершиться. Ось чому сьогодні багато програм і фреймворків повністю покладаються на асинхронну модель.

Продуктивність додатків і системи також дуже важливі. Було відмічено, в той час як виконується запит, близько 70-80% з них потрапляють в очікуванні залежних задач. Таким чином, це може бути максимально використано в асинхронному програмуванні, де, як тільки завдання передається іншому потоку (наприклад, SQL), поточний потік зберігає стан і доступний для виконання іншого процесу, а коли завдання sql завершується, будь-який потік, який є вільним, може зайнятися цим завданням.

Існує три основні бібліотеки, які допомагають працювати з багатопоточністю при створенні додатків для ОС Android.

Threads.

Якщо у вашій системі тільки один процесор то потоки виконуються по черзі (але швидке переключення системи між ними створює враження паралельної або одночасної роботи). На рис. 5 показано додаток, який має три потоки виконання:

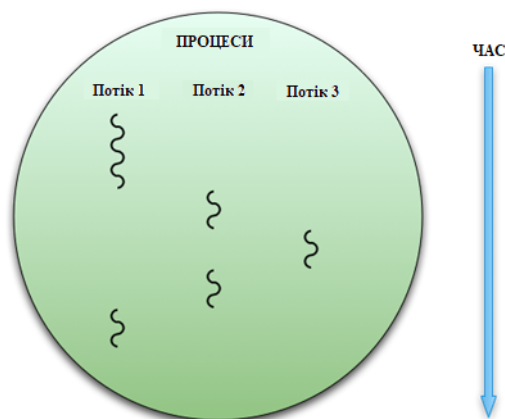

Рисунок 5 – Схема виконання 3-х потоків

Потоки дозволяють виконувати кілька завдань одночасно, не заважаючи один одному, що дає можливість ефективно використовувати системні ресурси. Потоки використовуються в тих випадках, коли одна довгограюча дія не повинно заважати іншим діям. Наприклад, у нас є музичний програвач з кнопками відтворення та паузи. Якщо ви натискаєте кнопку відтворення і у вас запускається музичний файл в окремому потоці, то ви не можете натиснути на кнопку паузи, поки файл не відтворить повністю. За допомогою потоків ви можете обійти це обмеження.

RxJava.

Перш ніж почати обговорювати механізми RxJava, давайте згадаємо патерн Спостерігач. У ньому є об'єкт, який генерує якісь події, і є об'єкт або об'єкти, які підписуються і отримують ці події. Я думаю, що в роботі ви постійно використовуєте цей патерн. Найпростіший приклад – обробник натискання кнопки.

В Java навіть є інструменти для цього патерну – клас `Observable` і інтерфейс `Observer`. Реалізація інтерфейсу `Observer` – це об'єкт, який очікує подія. `Observable` – це клас, який всім переданим йому `Observer`-об'єктів повідомить про те, що подія настала.

Ці ж назви використовуються і в RxJava. І сенс їх залишився тим же: `Observable` генерує подія, а `Observer` отримує його. Але було значно розширено саме поняття «подія». У RxJava події, які `Observable` передає в `Observer`, можна розглядати як потік даних. І події в цьому потоці мають три типи:

- `Next` – чергова порція даних;
- `Error` – сталася помилка;
- `Completed` – потік завершений і даних більше не буде.

Kotlin Coroutines.

`Coroutines` спрощує асинхронне програмування, ховаючи всю складність всередині бібліотек.

Ця ідея зародилася в далекому 1967 році в мові програмування `Simula`. Спочатку методів було всього кілька: *`detach`* і *`resume`* (отже, вони дозволяли зупиняти і запускати виконання).

Проте, ідея була відкинута, коли з'явилися потоки. З одного боку, має сенс запускати асинхронну завдання в окремому потоці. Однак в деяких випадках, це рішення не буде ефективним.

Ось що розробники говорять про `coroutines`: «По суті, `coroutines` – це обчислення, які можна призупинити, чи не блокуючи потік».

«Не блокуючи потік», що це значить? Простіше кажучи, мова йде про функції, яка може бути запущена, від'єднана і відновлена з того ж місця. `Coroutines` – це новий, зручний спосіб виконання неблокуючих асинхронних операцій. Крім того, створення `coroutines` – це більш «легка» операція, в порівнянні з потоками.

Висновки.

Отже, багатопоточність – це дуже потужний інструмент, який дозволяє працювати з різними задачами одночасно, при цьому правильно розподіляючи ресурси системи, щоб процес не призвів до перенавантаження. Цим інструментом слід користуватися в мобільних додатках при ресурсозатратних запитах, таких як SQL-запит до бази даних чи API-запит на сервер. Для роботи з багатопоточністю на мобільній ОС Android існує три найрекомендованіші бібліотеки: RxJava, Kotlin Coroutines та Threads.

Список використаних джерел

1. Офіційна сторінка документації RxJava. URL: <http://reactivex.io/>
2. Офіційна сторінка документації Kotlin Coroutines. URL: <https://kotlinlang.org/docs/reference/coroutines-overview.html>
3. Офіційна сторінка документації Java Threads. URL: <https://docs.oracle.com/javase/tutorial/essential/concurrency/runthread.html>
4. Maurice Herlihy; The Art of Multiprocessor Programming, Revised Reprint 1st Edition.
5. Scott Oaks; Java Threads: Understanding and Mastering Concurrent Programming.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

К.С. Невкрита,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Київського університету імені Бориса Грінченка,

науковий керівник: **О.В. Швед,**

кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Київського університету імені Бориса Грінченка

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню проблеми булінгу в закладах середньої освіти. Проаналізовано підходи різних вчених щодо визначення категорії «булінг». Зроблено аналіз опитування з приводу булінгу, яке було проведено в загальноосвітній школі.

Ключові слова: булінг, агресія, цькування, насильство.

Постановка проблеми. Однією з гострих проблем нашого суспільства – є булінг в закладах середньої освіти. Дитяча агресія є серйозною соціальною психолого-педагогічною проблемою. Цей вид агресії знаходить свій вихід як у фізичному, так і психологічному насильстві. Вона може мати як одиничний, так і тривалий характер. Насильство є однією із причин цілої низки негативних наслідків: шкільна дезадаптація, неадекватна самооцінка, тривожність, виснаженість тощо. Окрім того, воно може бути однією з причин появи у дорослому віці адикцій та психологічних розладів. Варто наголосити на тому, що проблема насильства та цькування актуальна вже давно, а саме визнання та обговорення такої проблеми, як булінг, з'явилося відносно недавно.

Виклад основного матеріалу. Однією з гострих проблем нашого суспільства – є булінг в закладах середньої освіти. Назва «булінг» походить від англійського слова «*bully*», яке означає хуліган, забіяка, людина, яка використовує свою силу і владу, щоб налякати, або заподіяти шкоду слабшим людям. Поняття «булінг» (*bullying*) означає агресивну поведінку однієї людини відносно іншої з метою заподіяти їй моральну або фізичну шкоду, принизити її і в такий спосіб утвердити свою владу.

Першим на проблему булінгу звернув увагу норвезький учений Д. Ольвеус, який визначив це явище в шкільному колективі як ситуацію, в якій учень неодноразово, тривалий час стає об'єктом негативних дій та нападів з боку одного учня чи кількох учнів. Явище булінгу має колективний характер та засноване на соціальних стосунках у групі [4].

Згідно із наведеним визначенням, булінг – це використання своєї сили, статусу, соціального положення для залякування, нанесення шкоди або приниження іншого, хто має меншу силу чи статус. Так, автор чітко визначає головну відмінність випадкової бійки чи суперечки, коли учасники відносно рівні у своїх силах та мають однаковий соціальний статус, на відміну від ситуації булінгу – коли один учасник має значну перевагу у силі та статусі і завдає шкоду – слабшому, який не здатен себе захистити.

Інший відомий дослідник Е. Роланд розглядає явище булінгу як тривалий процес усвідомленого жорсткого ставлення (фізичного чи психічного) з боку однієї особи чи групи осіб до іншої особи, яка не здатна захистити себе в даній ситуації [3].

Булінг – соціально-педагогічна, психологічна проблема сучасності. Це соціальне явище, властиве переважно організованим колективам, отож з огляду на зазначене, виділяють основні місця булінгу: булінг у школі; булінг на робочому місці (мобінг); булінг в армії («дідовщина»); кібербулінг (насилля в інформаційному просторі) тощо(словник).

Відомий дослідник булінгу Д. Ольвеус визначає три важливих **компоненти**:

- 1) булінг – агресивна поведінка, що охоплює небажані, негативні дії;
- 2) булінг охоплює патерн поведінки (патерн (від англ. *patron*) прийняті в певній культурі зразки та стереотипи поведінки), що постійно повторюється;
- 3) булінг характеризується нерівністю влади або сили [5].

Д. Ольвеус також зазначив, що структура булінгу включає в себе кривдника, жертву і свідків. Вчений говорить про те, що «кривдники» - це індивіди, що володіють високим потенціалом загальної агресивності. Вони проявляють агресивну поведінку не тільки по відношенню до жертв, але також «нападають» на вчителів і рідних. У «кривдників» спостерігається недолік в прояві емпатії до «жертв» і висока потреба в домінуванні над іншими. Вони відчують себе успішними і самовпевненими і відчують сильне бажання керувати іншими дітьми і отримувати задоволення від їх підпорядкування [4].

Д. Лейн поділяє думку авторів про те, що поширеність булінгу залежить від багатьох шкільних факторів, включаючи позицію шкільної адміністрації щодо цього явища, а також думки учнів, педагогів та батьків про школу як про досить безпечне місце [1].

Видатний науковець А. Бандура, як один із лідерів напрямку поведінкової психології, дійшов висновку, що булінгу можна навчитися –

можна навчитися стати агресором, або навчитися стати жертвою. Автор наголошує, що булінговій поведінці діти навчаються: не бачили б вони моделей жорстокої поведінки, або поведінки жертви серед дорослих по телебаченню, у сім'ї, групі однолітків, то таких загрозливих масштабів булінгу можна було б уникнути [2].

Ф.Райс зазначив, що саме підлітковий вік є найбільш складним етапом становлення в житті людини. Саме в цей період активно відбувається розвиток і зміна всіх основних характеристик розвитку людини: біологічних, фізіологічних, особистісних, психічних і соціальних. Відбуваються зміни в особистості і навчальній діяльності, спілкуванні і взаємодії з однолітками, вчителями та батьками [2].

Найчастіше підлітки дозволяють собі конфліктні ситуації в формі звинувачень, агресії і вимог. Вони використовують домінуючі форми насильства: психологічне та фізичне. А намагаючись впоратися з конфліктом, підлітки використовують такі механізми, як психологічний захист, емоційний і агресивне реагування, фізичне відновлення, рефлексія.

Згідно з результати дослідження, яке проводилось на базі Навчально-виховного комплексу «ЕКОНАДА» у м. Києві, видно, що кривдниками є як хлопчики, так і дівчата, хоча є хлопці є частіше. Так, респонденти відповіли на питання «Хто найчастіше виконує роль кривдника?» 73% вказали, що саме хлопчики є найчастіше агресорами в ситуації булінг, та 27% зазначили, що дівчата є агресорами в ситуації булінг. Також опитування показало, що булінг стається на території школи (вказало 68%), безпосередньо в класі – 45 %, але ще одне поширене місце, де діти стикаються з булінгом – соціальні мережі (59%).

На питання «Що потрібно робити у ситуації булінгу?» 50% учнів зазначили, що потрібно тікати, 10% вказали, що необхідно не йти на контакт з агресором, 40% відповіли, що потрібно спробувати заспокоїти себе і агресора і лише тоді проблеми можливо буде оминати.

Насамперед ми можемо дати рекомендацію, що в будь-якій ситуації де виник булінг потрібно перш за все подбати про себе і своє здоров'я, і вже в іншу чергу потрібно допомогти іншим учням, якщо вони теж опинились в даній ситуації.

Цікавою виявилась відповідь респондентів на питання «Хто на вашу думку, здатний припинити булінг, у школі?», 41 % підлітків вказали, що це має бути адміністрація школи, 36 % – батьки, та 68 % – що самі учні.

Проведення тренінгу «Скажи БУЛІНГУ-НІ», також показало цікаві результати. 50% дітей були здивовані інформацією, яку їм розповіли щодо цієї теми та видів прояву булінгу. Анкетування до та після тренінгу показало гарні результати у зміні ставлення до випадків булінгу, до підлітків-агресорів та їх жертв.

Висновки. Вивчення наукової літератури дало змогу зрозуміти, що булінг є досить важливою та серйозною проблемою молоді. Часто підлітки не усвідомлюють всю глибину проблеми та відповідальність за свої дії. Також ми можемо стверджувати, що про булінг говорили вже давно, проте саме поняття булінгу як явища, виникло відносно недавно. Серед основних характеристик, які притаманні булінгу, є нерівність фізичних сил учасників булінгу, систематичність насилля та цькувань, різні психічні та соціальні можливості булера та агресора, емоційне виснаження, утиснення та приниження, виключення з соціального середовища жертв. Характеристика булінгу починається з причин його проявів. Причини булінгу можуть бути різноманітні, проте вони мають певний спільний характер. Таким чином їх можна поділити на чотири групи: сімейні, особистісні, соціальні, вплив оточення. Отже, можна зробити висновок, що протидія булінгу та зміна моделі поведінки це не проста задача для соціального педагога. Соціальному педагогу рекомендовано проводити профілактичну роботу як з дітьми-агресорами, дітьми-жертвами, так і дітьми -свідками. Також необхідна групова робота з класами у різних формах, а також робота з батьками, як дітей-агресорів, так і дітей-жертв.

Список використаних джерел

1. Балакірева О. М., Бондар Т. В. та ін. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді : за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» : монографія. наук. ред. О. М. Балакірева ; ЮНІСЕФ, ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». – К. : Поліграфічний центр «Фоліант». 2019. 127 с.
2. Беженар Г. Булінг : підліткове насильство в школі – [Електронний ресурс] / Беженар Г. // Школа. – 2012. – №2 (74). – С. 75–79. – Режим доступу: www.osvita.ua/attach/2319/SHj12021s.pdf . – Заголовок з екрану.
3. Король А. Причини та наслідки явища булінгу / А. Король // Відновне правосуддя в Україні. – 2009. – № 1–2 (13). – С. 84–93.
4. Центр прав людини ZMINA «Пів року боротьби з цькуванням – підсумки експерта»URL:https://zmina.info/articles/pivroku_borotbi_z_bulingom_u_shkolah_pidsutki_jekspertr (дата звернення 14. 10. 2019).
5. Плутицька К. М. Підходи до розуміння булінгу як форми шкільного насильства Сер.: Юриспруденція. 2017, №29.

СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

М.І. Нестерук,

здобувач освітнього ступеня бакалавра,
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

науковий керівник: **І.О. Вівсюк,**

асистент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

АКТУАЛЬНІ ТРЕНДИ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРУ В ЗАКЛАДАХ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Сьогодні все більша кількість споживачів цікавиться закладами ресторанного господарства, і якщо раніше будь-який прийом їжі не вдома вважався за свято, тепер це звична буденність пересічного жителя мегаполісу.

Люди зустрічаються з друзями на бранч в улюблених ресторанах, ходять за прямим латте в затишні кав'ярні, проводять вечір п'ятниці в улюбленому галасливому барі, – такі місця стали частиною життя кожного. Тож не дивно, що ресторатори намагаються виділитися в жорстких умовах конкуренції, а грамотні гравці на ринку приділяють увагу не тільки їжі та роботі з персоналом, а й дизайну інтер'єру.

Інтер'єр повинен викликати естетичне задоволення у відвідувача і сприяти комфортному проведенню часу, адже саме від цих умов безпосередньо залежить заробіток власника і рентабельність самого закладу [1].

Через безмежне зростання популярності соціальних мереж, фантастичне оздоблення закладів, фотогенічні елементи та унікальні меблі чи панорамні вікна з надзвичайним видом приваблюють більше гостей, ніж, наприклад, майстер-клас від запрошеного іменитого шеф-кухаря. У зв'язку з цим, на прикладах успішних світових проєктів, можна виділити 7 основних трендів в інтер'єрах ресторанів:

1. Ефект «в стадії ремонту» або стиль «лофт». Тенденція до невимуженості зараз набирає неймовірної популярності. Цей стиль цікавий

тим, що його формують характеристики і особливості самого приміщення. Неважливо, чи це мансардний поверх з цікавою формою стель, чи підвальне приміщення з бетонними колонами і потужними цегляними кладками, все це відразу грає на руку дизайнеру. Зараз вважається поганим тоном створювати штучні і надумані елементи конструкції. У стандартному приміщенні рисами лофту виступають заштита деревом стеля, облицьовані металевими листами колони, дзеркала з патиною, кладка з декоративної цегли тощо. В оточенні акуратних меблів і зелених рослин, «занедбаний» шматок залу викликає дисонанс і в той же час підвищений інтерес.

Проте, задум не повинен ховатися в глибині закладу, краще аби він був в центрі уваги, адже недофарбована стіна, наприклад, на шляху до вбиральні збентежить гостя і викличе асоціацію з незавершеними ремонтними роботами [2].

2. Монокольори. Зараз ресторатори не бояться ризикувати і фарбувати заклад в один колір, а інфлюенсери не втрачають шанс зробити кадр в монохромному інтер'єрі.

З тих пір, як соціальна мережа «Instagram» стала однією з головних майданчиків для реклами і просування бренду, фотогенічність ресторану є основоположним чинником його популярності.

Наприклад, в Парижі процвітає й викликає інтерес у користувачів футуристичний рожевий ресторан Marxito, інтер'єр якого створив відомий дизайнер Ора-Іто. Піддався впливу тренду і московський бар Harry End: в знаменитій «жовтій кімнаті» на другому поверсі закладу не зробив селфі тільки ледачий.

За словами Юлії Ларіної, дизайнера архітектурного бюро Олега Клодта, «Одним з найбільш помітних трендів на сьогоднішній день є моноколір. Так як колір чи не єдиним з найбільш доступних (але не найпростіших) і виразних прийомів в дизайні, його особливо цікаво застосовувати на практиці. Загальна захопленість постмодернізмом і авангардом останні роки тільки підігріває інтерес до подібних проектів. Для квартир такі рішення виглядатимуть занадто сміливо, тому прийом особливо полюбився в громадських проектах.

Сполучення предметів і фактур одного відтінку продовжують дивувати і виглядати свіжими, тому цей тренд ще довго буде одним з найбільш стійких, а сучасне виробництво і матеріали вже давно дозволяють зробити проекти якісними і унікальними.» [2].

3. Оксамит. Мода на оксамит граціозно перекочувала з подіумів в ресторани. Меблі, облицьовані цією тканиною, вдало виглядають в інтер'єрах, додаючи особливого шарму і кольорової романтики.

Не варто забувати, що оксамит сам по собі досить драматичний матеріал, і темна палітра тільки додасть йому ваги. Тому, наприклад,

лондонський ресторан Clerkenwell Grind і паризький Madame Fu віддали перевагу диванам в світлому рожевому кольорі.

Матеріал також не найпростіший у догляді, тому не підійде для ресторану швидкого обслуговування зі стравами з фритюру – можна замучитись з плямами на фотогенічних кріслах [2].

4. Вихід на дах з терасою. Багато людей люблять трапезувати на свіжому повітрі. А отже, здавалось би песимістичні реалії сучасного міста, у вигляді багатоповерхових будинків і обмеженого простору, навпаки сприяють задоволенню потреб споживачів за рахунок будівництва закладів на даху. Власники створюють всі умови для того, щоб гості могли насолодитися трапезою і видами незалежно від пори року. Влітку простір пожвавлюють рослини і забавні парасолі, взимку – пледи, каміни і зовнішні обігрівачі внутрішнього дворика. Вихід на дах дарує гостям особливі враження, а отже їх кількість буде все більшою.

Чудовим прикладом такого рішення є зимово-літня тераса у львівському ресторані «Дуже висока кухня», що приваблює відвідувачів не лише надзвичайним розташуванням, але й атмосферою і можливістю зустріти захід сонця за смачною вечерею.

5. Рослини. Мода на здоровий спосіб життя та боротьбу за екологічне використання ресурсів провокує зростання кількості закладів з меню з веганськими позиціями та стравами для збалансованого харчування. Найчастіше в інтер'єрі такого ресторану власники обмежуються стінами зеленого кольору і дерев'яними меблями, деякі йдуть далі і роблять акцент на еко-дизайн. Проте, більше відчуття екологічності та здорового простору найлегше привнести за допомогою великої кількості рослин. Саме вони можуть стати фішкою закладу і перетворити його у «живу» частинку в сірому мегаполісі.

Разом з цим, краще вибирати невибагливі рослини, що не лише прекрасно впишуться в дизайн закладу, але зможуть існувати в даному температурному режимі й загалом кліматі регіону. Хлорофіл в інтер'єрі ресторану додає зеленого, тому інша палітра повинна або приглушати цю яскравість (можна вибрати бежевий, білий, сірий, світло-коричневий), або підкреслювати її, створюючи монохромію [3].

Наприклад, творці бару Botanique Café Tropique в Амстердамі покрили стіни соковитою зеленою фарбою і не прогадали, перетворивши заклад в цивілізовані джунглі.

6. Зонування. VIP-зали та «таємні кімнати» в ресторанах вже відживають свої останні дні. Їм на зміну приходить грамотне зонування простору, де кожен відвідувач зможе насолодитися особистим простором, не перекикуючи розмови за сусіднім столиком. Найскладніше в рішенні такого завдання – не перевантажити приміщення і не поглинути весь простір стінами.

Творці ресторану Barca's на Італійській Рив'єрі знайшли ідеальний вихід із ситуації – оригінальні дизайнерські рішення, що розділяють окремі зони закладу. Білі труби, низькі перегородки та скляні вставки органічно виглядають в інтер'єрі і відмінно справляються зі своїми функціями, створюючи певну приватність за столиками [2].

7. Квітковий принт. Намальовані бутони, листя і зелень не потребують особливого догляду, на відміну від справжніх рослин, та при цьому додають атмосфері романтичний настрій.

Декоратори відзначають, що строкаті стіни є сильним акцентом в інтер'єрі, тому патерни на меблях будуть зайві, а ось рішення з одним кольором, нехай і яскравим, тільки підкреслять квітучий дизайн [2].

Сьогодні заклад ресторанного господарства – це не тільки цікава кухня і затишна атмосфера. Важливо, щоб гостям подобалось перебування в ньому. Незвичний дизайн інтер'єру неодмінно підвищить конкурентоспроможність та зацікавить увагу на оригінальності об'єкту. Відвідувачі цінують заклад не лише за насолоду від чудово поданих й смачних страв тільки, але й за можливість відсвяткувати якусь подію чи просто відпочити, розслабитися. Тому дизайн інтер'єру – один з найважливіших факторів, що створює унікальну атмосферу і сприяє виникненню у гостя бажання повернутися ще.

Список використаних джерел

1. Тренды в дизайне интерьера кафе на 2020 год. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://joinposter.com/post/design-cafe-trends>.
2. 7 основных трендов в дизайне ресторанов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://quickresto.ru/news/7_osnovnyh_trendov_v_dizajne_restoranol/
3. Тренды дизайна 2020 для ресторанов и кафе. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gunswood.com/2020/02/03/trendy-dizajna-2020-dlya-restoranol-i-kafe/>.

ЗМІСТ

Розділ 1 ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

<i>А.А. Дмухар, А.В. Гамза,</i> МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАТИВНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	3
<i>І.А. Дуляк, А.В. Гамза,</i> STORYTELLING ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТЕКСТОТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ (НА МАТЕРІАЛІ ВИВЧЕННЯ ДІЄСЛОВА)	5
<i>С.С. Кабанюк,</i> ДИСТАНЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ СКЛАДНИК НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ПЕРЕДФАХОВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	7
<i>О.П. Мартинюк, А.В. Гамза,</i> ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ УМІНЬ УЧНІВ 1–2 КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	9

Розділ 2 КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

<i>М.М. Волосюк,</i> СПЕЦИФІКА АРХІТЕКТУРИ ПРАВОСЛАВНИХ ХРАМІВ	12
<i>А.А. Шевчук (Люднова),</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ТАНЦЮВАЛЬНОГО ТЕАТРУ	15

Розділ 3 ГУМАНІТАРНІ НАУКИ РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

<i>Г.С. Вальчук, С.В. Федоренко,</i> ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ТА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕОЛОГІЗМІВ АНГЛОМОВНИХ МЕДІЙНИХ ТЕКСТІВ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ	19
<i>А.С. Докукина, В.В. Горлач,</i> ЛЕКСИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МЕДИЦИНСКИХ ТЕРМИНОВ	22

S.V. Efremov, INFLUENCE OF ENGLISH WORDS ON DEVELOPMENT OF SPEAKING SKILLS OF A LEARNER	24
Я.О. Коваленко, КЛЮЧОВІ КОНЦЕПТИ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ЙОГА-БЛОГУ (НА МАТЕРІАЛІ БЛОГУ «YOGA WITH ADRIENE»)	30
Є.А. Кучеренко, В.В. Горлач, ГРАНИЦЬ АБСТРАКТНОГО І КОНКРЕТНОГО В ІМЕНАХ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ С ОТВЛЕЧЕННЫМ ЗНАЧЕНИЕМ.....	34
І.В. Служенко, ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОЄКТИ: З ДОСВІДУ РОБОТИ	37
С.В. Федоренко, О.С. Дворник, ФУНКЦІОНУВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В РОЗВАЖАЛЬНОМУ АУДІО-МЕДІЙНОМУ ТЕКСТІ НА МАТЕРІАЛІ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО СІТКОМУ “THE BIG BANG THEORY”	40

Розділ 4 СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

А.Я. Жидачин, ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ПАРТНЕРА В ІНТИМНИХ СТОСУНКАХ У ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ	46
А.Я. Жидачин, ПОНЯТТЯ ПРИВ'ЯЗАНOSTІ У ПСИХОЛОГІЇ	49
А.Я. Жидачин, ПРИВ'ЯЗАНІСТЬ ДО МАТЕРІ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ.....	52
О.О. Козут, РОЛЬ ОБРАЗУ В ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ	56
К.В. Комаревич, І.В. Горобінська, ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У СВІТОВУ ЕКОНОМІЧНУ СИСТЕМУ	59
Ю.Й. Любаров, ТУРИСТИЧНА СФЕРА В ЕКОНОМІЧНОМУ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	62
С.С. Печка, Д.О. Літвінов, КЛАСТЕРНІ СТРУКТУРИ У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ РЕГІОНУ	64

<i>Д.О. Ребріна,</i> ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ» У МЕЖАХ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ	67
<i>Д.О. Ребріна,</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ	70
<i>Д.О. Ребріна,</i> СТУДЕНТСТВО ЯК ОСОБЛИВА СОЦІАЛЬНА ГРУПА	73
<i>Г.О. Саркісян,</i> НЕОБХІДНІСТЬ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ	76

Розділ 5 УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

<i>М.М. Бурик,</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БУДВНИЦТВА АВТОДОРИГ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	80
<i>О.Л. Ворсовський,</i> ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗА НАПРЯМАМИ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА ЕКОНОМІКА ФАРМАЦІЇ	84
<i>К.В. Комаревич, І.В. Горобінська,</i> ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	86
<i>Л.С. Мосора,</i> ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СЕРВІСНОЇ ДЕРЖАВИ	93
<i>М.І. Нестерук, М.О. Рябенка,</i> РОЛЬ МОТИВАЦІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	96

Розділ 6 ПРАВО

<i>А.В. Борисов,</i> ПРОВІДНІ ФУНКЦІЇ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ.....	99
<i>Ю.П. Діденко, Д.О. Маріц,</i> ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	101

М.В. Жила, ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС В ЧАСТИНІ ВИЗНАЧЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ ТА МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ	104
М.В. Кішкіна, УМОВИ ЛІЦЕНЗІЙНОГО ДОГОВОРУ	107
О.І. Манзюк, ЗАХИСТ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПРАЦІВНИКІВ: МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА СУЧАСНІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ	111
О.І. Манзюк, ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ.....	115
О.І. Манзюк, СТАНДАРТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СФЕРІ МЕДІА.....	118
Д.А. Одолінська, ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БАНКРУТОМ ЯК ОДНА З НОВЕЛ КОДЕКСУ УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА	121
М.І. Шаульський, ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМИ.....	124
І.І. Шершньов, ДЕРЖАВА У СМАРТФОНІ	127
І.І. Шершньов, ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	130

Розділ 7 ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

О.М. Серга, ОГЛЯД БАГАТОПОТОЧНОСТІ ТА БІБЛІОТЕК ДЛЯ РОБОТИ З НЕЮ НА МОБІЛЬНІЙ ПЛАТФОРМІ ANDROID	133
--	-----

Розділ 8 СОЦІАЛЬНА РОБОТА

К.С. Невкрита, О.В. Швед, СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДЬНОЇ ОСВІТИ	139
---	-----

Розділ 9
СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

<i>М.І. Нестерук, І.О. Вівсюк,</i> АКТУАЛЬНІ ТРЕНДИ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРУ В ЗАКЛАДАХ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА.....	143
---	-----

Підписано до друку 02.12.2020. Формат 60х84/16. Папір офсетний білий.
Гарнітура «Charter». Друк цифровий. Ум. друк. арк. 8,84.
Зам. № 0212/20-15. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., рос., анг.

Віддруковано з готового оригінал-макета ФОП Москвін А.А.
м. Запоріжжя, просп. Соборний, 109.

Інститут інноваційної освіти. Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України
e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40**